

**YAKIN DO U ÜN VERS TES
SOSYAL B L MLER ENST TÜSÜ
YEN TÜRK EDEB YATI ANAB L M DALI**

YÜKSEK L SANS TEZ

**YAKUP KADR 'N N YABAN ROMANININ
YAPI VE TEMA NCELEMES**

**TU BA KISACIK
20130252**

**LEFKO A
2015**

**YAKINDO U ÜN VERS TES
SOSYAL B L MLER ENST TÜSÜ
YEN TÜRK EDEB YATI ANAB L M DALI**

YÜKSEK L SANS TEZ

**YAKUP KADR 'N N YABAN ROMANININ
YAPI VE TEMA NCELEMES**

**TU BA KISACIK
20130252**

**TEZ DANI MANI
YRD. DOÇ. DR. ERDO AN SARACO LU**

**LEFKO A
2015**

ÖZ

Çalı maya konu olan Yakup Kadri Karaosmano lu'nun *Yaban* adlı romanı Türk edebiyatında I. Dünya Sava ı'nın bitimiyle birlikte Sakarya Sava ı'nın sonuna kadar olan zaman sürecinde, bir Anadolu köyünde, köylülerin Kurtulu Sava ı'na ili kin davranı ve dü üncelerini, köyün durumunu bir aydın gözüyle veren önemli bir yapıttır. te biz bu çalı mada romanın yapı ve tema incelemesi üzerinde durduk. Millî mücadele dönemlerindeki gerçek olayları sava sonrası milleti bilinçlendirmek amacıyla yazdı ı *Yaban* romanında Yakup Kadri Karaosmano lu özellikle Türk aydınlarını, Anadolu'ya kar ı duyarsız davranı ları nedeniyle hicvetmi ve Anadolu'nun Kurtulu Sava ı dönemindeki gerçek durumuna ayna tutmaya çalı mı tır.

Yakup Kadri Karaosmano lu'nun *Yaban* romanında ki iler ve i lenen temaların incelendi i bu çalı mada çe itli kaynaklar taranarak birtakım bulgular ortaya konmu tur.

Anahtar Kelimeler: *Yaban*, Kurtulu Sava ı, Anadolu, Romandaki Temalar, Roman Kahramanları.

ABSTRACT

The focus of the study is the novel called "Strange" (Yaban in Turkish) which was written by Yakup Kadri Karaosmano lu. The novel is an important work of art in Turkish literature that narrates the behaviours and thoughts of the peasants regarding the Turkish War of Independence and also the situation of the village looking at with the eye of an intellectual. It takes place in a village in Anatolia and it starts with the end of the First World War and ends up with the Battle of Sakarya. We focused on the structure and theme analysis of the novel in this study. The novel is a satire in which the Turkish intellectuals are criticised due to their insensitive behaviours and the real situation of Anatolia during the Turkish War Of Independence is tried to be reflected.

In this study, the characters and themes of the novel "Yaban" were analysed and some findings have been revealed after a comprehensive literature review.

Key Words: Strange (Yaban), The Turkish War of Independence, Anatolia, Themes of the novel, Heroes of the novel.

ÖNSÖZ

Yaban romanında özellikle de aydın ve halk arasında bulunan iletişim kopukluğunun o dönem içindeki insanların bütün kimliksel veri alanlarını imha etmektedir. Düşünsel ve kültür anlamında gerçekleştiren imha, Ahmet Celâl'in ki ilinde simgeleşerek Türk milletinin içine düştüğü çıkmazı göstermektedir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaban romanında karakterlerin ve temaların incelendiği bu çalışmada çeşitli kaynaklar taranarak aktarılmıştır.

Bu çalışmayla Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatındaki köy romanı çalışmalarına da ışık tutulduğunu inancıyla, modern roman anlayışının bir ürünü olan bu yapıtı, elimizden geldiğince tanıtmaya çalıştım. Çalışmam süresince, yoğun çalışmalarıyla benim için engin bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, benden desteğini esirgemeyen, yeti memdesi büyük emeği olan Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı ve değerli hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Erdoğan SARACOLU'na en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tuba Kısacık

Lefkoşa, 2015

Ç İNDEK İLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR.....	vi
G İR	1
B İR İNC BÖLÜM.....	2
YAKUP KADR KARAOŞMANO LU HAYATI, EDEB İ K İL İ VE ESERLER	2
1.1. YAKUP KADR KARAOŞMANO LU.....	2
1.1.1.Hayatı.....	2
1.1.2. Sanatı.....	5
1.1.3. Eserleri.....	6
K İNC BÖLÜM.....	8
YABAN ROMANI YAPI VE TEMA İNCELEMES İ	8
2.1. Yaban Romanının Olay Örgüsü.....	8
2.2.Romanda Yapı.....	26
2.3. Romanın Temel Kahramanları.....	27
2.3.1. Ahmet Celâl.....	28
2.3.2. Mehmet Ali.....	39
2.3.3. Emine.....	39
2.4. Yardımcı Kahramanlar.....	41
2.5. Romanda Zaman.....	41
2.6. Romanda Mekân.....	41
2.7. Romanda İlenen Temalar.....	43
2.7.1. Milliyetçilik.....	43
2.7.2 Kültürel Çatı ma.....	44
2.7.3. A k.....	53
2.7.4. E ğitim.....	54

2.7.5. Din.....	62
2.7.6. Köy ve Köylü.....	62
2.7.7. Anadolu.....	64
SONSÖZ.....	68
KAYNAKÇA.....	70
ÖZGEÇM	71

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı Geçen Eser
DTCF : Dil – Tarih ve Coğrafya Fakültesi
s. : Sayfa
MEB : Milli Eitim Bakanlı ı

G R

Yaban isimli roman, I. Dünya Savaşı'nda bir kolunu kaybeden bir subayın emir erinin ısrarıyla gelmiş oldu u Porsuk çayı yöresindeki bir Anadolu köyünde ya adını bazı çelişkileri anlatmaktadır. Bu eserde Anadolu'da bulunan insanlar ile İstanbul'da yaşayan insanlar arasındaki fark, benimsemiş oldukları değerler bakımından ortaya konmuştur. Ahmet Celâl isimli bir subayın, Anadolu'nun yüzyıllardır ihmal edilmiş olmasına karşı olan isyanı ve bütün aydınları bu nedenle suçlamasıyla birlikte köylünün cahilliğine ve milli mücadeleye karşı olan duyarsızlığına bakılması da dikkat çekmektedir. Ahmet Celâl, içinde bulunduğu bu durumdan kurtulmak amacıyla her bakımdan onun köylüler nazarında daha da yadırganarak dışlanmasına neden olmuştur. Köylüler ona bir yabancı gözüyle bakmaktadır. Roman, konusu, olay örgüsü ve olayları okuyucuya anlatımlı ile yazıldığı dönemdeki tüm acı gerçekleri özümseyerek ortaya koyar.

Bu çalışmada *Yaban* isimli romanın tema ve yapı bakımından incelenmiştir. Alan tarama tekniğinin kullanıldığı çalışmanın birinci bölümünde yazarın hayatı ve eserleri anlatılmıştır. İkinci bölümde de ahıslar, mekânlar ve temalar yer almaktadır.

B R NC BÖLÜM

YAKUP KADR KARAO SMANO LU HAYATI, EDEB K L VE ESERLER

1.1.YAKUP KADR KARAO SMANO LU

1.1.1. Hayatı

Yakup Kadri Karaosmano lu, 17. yüzyılın sonlarında, Manisa, Aydın, Isparta, Denizli ve zmir çevresinde bir güç olu turan ve daha sonra Osmanlıla mı Karaosmano lu sülâlesindendir. Mısır'da bulunan brahim Pa a kona ına yerle en Kadri Bey ve kbal Hanım'ın o ludur. 27 Mart 1889 tarihinde Kahire'de do an Yakup Kadri, çocuklu unun ilk dönemlerini Mısır'da geçirmi tir. Çocuklu unun ilk altı yılı bu sarayda, dadıların elinde geçmi tir. Yakup Kadri hatıralarında bu dönemlerini öyle anlatır:

“(...)çe it çe it yemi a açlı bahçesiyle ne büyük, ne güzel, ne süslü, ne ferah ve ne kadar kalabalık bir evimiz vardı. (...)Sabahları güler yüzlü dadılarımızın bizi türlü aklabanlıklarla uyandırıp kaldırı ları, giydirip ku atı ları ve annemizin elini öpmeye götürdükten sonra elvan elvan reçel 3tabaklarıyla donanmı kahvaltı tepsisinin ba ına oturtu ları; geceleri incecik saz örgülerden kuru yemi sepetleri etrafında birbirinden tuhaf masallarla avutup uyutu ları ve bu kalkı larla bu yatı lar arasında geçen günlerin herbiri bir ba ka enlik, bir ba ka bayram havasıyla dolup ta an saatleri (...) ne tadına doyulmaz saadetlerdi.”¹

brahim Pa a'nın vefatı üzerine henüz altı ya ında iken ailesi ile birlikte Manisa'ya gelmi tir. İlkö renim hayatı Fevziye Mekteb-i ptidaisi'nde ba lamı tir. 1903 yılında da zmir dadisi'ne gönderilmi tir. Henüz küçük ya larda ba layan

¹Karaosmano lu, Yakup K. (1965). *Anamın Kitabı*. stanbul: Varlık Yayınları. Aktr: Akman Eyüp (2013), Yakup Kadri Karaosmano lu Üzerine Bazı Dü ünceler ve Unutulan Bir Makalesi: Kastamonu, Kırıkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı2, s. 32-65.

edebiyat merakı bu yıllarda, Ömer Seyfeddin, Şahabettin Süleyman ve Baha Tevfik ile tanışmasıyla peki mi tir. Babasının vefatı bu okuldan ayrılmasına ve ardından yaşanan maddi sıkıntılara neden olmu tur. Bunun üzerine annesi ile tekrar Mısır'a gitmişlerdir. Mısır'da İskenderiye'de bulunan Frères' ler Fransız Okuluna girmişlerdir (Karaosmano lu, 1984: 11). Burada öğrenimi bir yıl sürmü tür. Bunu nedeni de zmir'i ve orada bulunan çevresini özlemesi ve tekrar zmir'deki dedesi itimine başlaması olmalıdır. Ancak bu eğitimini de uzun sürmemi tir. Çünkü tatil sebebiyle döndü ü Mısır'da, 1906 yılında Jön Türkler ile tanışmış tir. Bu sefer de zmir'e dönmekten vazgeçerek, sınav ile yeniden Frères' ler Fransız Okuluna başlamış tir. Bir yıl sonra sınavlarını vererek ortaöğrenim hayatını tamamlamış tir (Aydo du, 2011: 8). Jön Türklerin etkisi altında kalarak siyasi fikirleri olumaya başlamış ve özgürlük, vatan sevgisi duyguları gelişmeye başlamış tir.

1908 yılında ailesi ile birlikte İstanbul'a yerleşmiş tir. 1909 yılında Fecr-i Âti topluluğuna girerek; arkadaşları ile birlikte Servet-i Fünun Dergisi'nde edebî yazıları çıkmış tir. Aynı zamanda felsefe ve edebiyat dersleri vermeye başlamış tir. Bunun temelinde annesinin çocuk yaşlarında annesinin kendisine okudu u kitaplar ve babasının zengin kütüphanesi bulunmaktadır. Zaman içinde Ekrem, Hamid, Mehmed, Celâl gibi Tanzimat yazarlarını ve Bourget, Flaubert, Maupassant, Daudet gibi Fransız romancılarını okumu tur².

Yakup Kadri, bu yıllarda mensur şiirlerini kaleme almış tir. Yine o dönemlerde Yahya Kemal'in de etkisiyle Latin ve Yunan kaynaklarına dayalı yeni bir sanat anlayışı olan “ Neoyunanilik ” anlayışını savunmaya başlamış tir. Yakup Kadri'nin Doğu mitolojisine olan ilgisi de onu mistisizme yöneltmiş tir. Bu eğitimini onu Bektaşî tekkesine almış tir. Yakup Kadri buradaki yaptığı gözlemleri neticesinde *Nur Baba* romanını yazmış tir. Ancak çok fazla tepkiyle karşılaşmış tir. Tüberküloz'a yakalandığı için tedavi sebebiyle İsviçre'ye gitmek zorunda kalan Yakup Kadri,

² Banarlı, Nihat Sami, (1997), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, c. II, M.E.B., İstanbul, s. 1201

bütün bu yaşanlardan dolayı romanını yayınlama imkânı bulamamı tır. sviçre’de ki tedavisi üç buçuk yıl sürmü tür³.

Mütareke döneminde en çok yazan yazarlardan olmu tur. Mondros Antlaşması’nın ardından kdamGazetesiba yazarı olarak edebi ve siyasî yazılar yazmı tır. Dergâh Dergisi’nde de yazılarıçıkmı tır. 1921 yılında Kurtuluş Savaşı’nda Ankara’ya çağırılmı tır. Görevli olarak Kütahya, Simav, Gediz, Eskişehir, Sakaryayörelerini dola mı tır. Önce 1923 ve 1931 yılları arasında Mardin, 1931 ve1934 yılları arasında Manisa’damilletvekilli i yapmı tır. 11 Ekim 1923 tarihinde Leman Hanım’la evlenmi tir. 1932 yılında Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, İsmail Hüsrev Tökin ve Evket Süreyya Aydemir’le birlikte Kadro Dergisi’ni çıkarmı tır. Bu dergide çıkan *toplum için sanat*teziyle kendini ifade etmi tir. Ba langıçta ilgiyle karılanan dergi, bir süre sonra CHP’nin ele tiriilerine maruz kalmı tır. Savunulan dü üncelerin zararlı oldu u iddiasıyla derginin imtiyaz sahibi Yakup Kadri, Tiranelçili ine atanmı tır. 1934 yılında da dergi kapanmı tır. Bunu Prag, La Haye, Bern elçilikleri izlemi tir. Tahranelçili inin ardından emekli olmu tur.

1955 yılında emekli olduktan sonra yurda dönen yazar, çe itli dergi ve gazetelerde yazılarını sürdürmü tür. 1957’de Ulus gazetesinin başyazarlığını üstlenmi tir. 27 Mayıs 1960’tan sonra Kurucu Meclis üyesi ine seçilerek, 1961 – 1965 yılları arasında Manisa milletvekilli i yapmı tır. 1962’de Atatürk ilkelerine ters dü üldü ü dü üncesiyle CHP’den ayrılmı ve 1965 yılından sonra ise politikadan çekilmı tir. Son görevi Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu Başkanlığı olan Yakup Kadri, 13 Aralık 1974’te Ankara’da vefat etmi tir. İstanbul’da, Beşiktaş’ta, Yahya Efendi Mezarlığı’nda annesinin yanına defnedilmı tir.⁴

³ Aydoğdu, Hamza (2011), *Yakup Kadri Karaosmano lu’nun Eserlerinde E itim De erleri*, Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi, s. 9.

⁴ Aydoğdu, a.g.e., s. 10.

1.1.2. Sanatı

Fecr-i Âti topluluğunda edebiyat hayatı “*Sanat toplum içindir*” anlayışıyla başlamıştır. Ardından Yahya Kemal Beyatlı’nın etkisinde kalarak Yunan ve Latin kaynaklarına dayanan yeni bir sanat anlayışı olan “NevYunanilik” anlayışını savunmaya başlamıştır. Ayrıca Doğu mitolojisiyle ilgilenmiş, mistisizme yönelmiştir. Roman, hikâye, mensur şiir, anı, deneme ve makale türünde eserler yazmasına karşın romancılıkla ön plana çıkmıştır. Sanatçının akıcı ve özgün bir üslubunun olması kısa sürede tanınmasını sağlamıştır.

Nihat Sami Banarlı, Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun üslubuyla ilgili şunları yazmıştır:

*“Yakup Kadri, yeni Türk edebiyatında bir roman sanatkarı sıfatıyla tanınmaktadır. Edebiyatımızın birinci sınıf romancıları arasında bulunmakla beraber Yakup Kadri, hakikatte, yeni Türk edebiyatına varlıklar ötesi bir duygu ve düşünce âleminde esrarlı terennümler getiren bir artistik nesir sanatkarıdır; ve bir bakımdan Fecr-i Âti nesline, Servet-i Fünun devrinden miras kalan sanatkarane nesir, hattâ mensur şiir tarzının Mevritiyet yıllarındaki en kuvvetli mümessili sayılır. Cumhuriyet yıllarında ise, aynı muharrir daha ziyade hemen hemen böyle bir nesir anlayışıyla birtakım cemiyet romanları yazmayı tecrübe etmiştir.”*⁵

Yazarın ilk eserlerinde kullandığı dildir. Fakat daha sonra yazdığı eserlerinde daha sade bir dil kullanmıştır. Romanlarında genellikle iç dünyaları zengin olan ve törelere bağlı karamsar kişiler bulunmaktadır. Balzac, Flaubert ve Zola gibi sanatçılardan etkilenmiş realist bir sanatçıdır.⁶

1.1.3. Eserleri

⁵ Banarlı, Nihat Sami; *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, MEB Yayınları, 2001.

⁶<http://www.hursite.com/yakup-kadri-karaosmanoglu-hayati-kimdir-edebi-kisiligi.html/>, 11.12.2014.

Yazar'ın farklı kategorilerde birçok eseri bulunmaktadır. Eserleri aşağıda gösterilmiştir:⁷

1.1.3.1. Hikâyeleri

Bir Serencam (1913),
Rahmet (1923),
Millî Savaş Hikâyeleri (1947).

1.1.3.2. Romanları

Kiralık Konak (1922),
Nur Baba (1922),
Hüküm Gecesi (1927),
Sodom ve Gomora (1928),
Yaban (1932),
Ankara (1934),
Bir Sürgün (1937),
Panorama (2 cilt, 1953-54),
Hep O Arkı (1956).

1.1.3.3. Mensur Hürriyetler

Erenlerin Bağından (1922),
Okun Ucundan (1940).

1.1.3.4. Anıları

Zoraki Diplomat (1955),
Anamın Kitabı (1957),
Vatan Yolunda (1958),
Politikada 45 Yıl (1968),

⁷ Karaosmanoğlu, Yakup, K., (1984), *Yakup Kadri Karaosmanoğlu Bütün Eserleri Politikada 45 Yıl*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, s. 13.

Gençlik ve Edebiyat Hatıraları (1969).

1.1.3.5. Monografi

Ahmet Ha im (1934),

Atatürk (1946).

1.1.3.6. Çe itli Makaleleri

zmir'den Bursa'ya (H. Edip, F. Rıfkı, M. Asım ile, 1922),

Kadınlık ve Kadınlarımız (1923),

Seçme Yazılar(F. Rıfkı, R. E ref ile, 1928),

Ergenekon (2 cilt, 1929),

Alp Da larından ve MissChalfrin'in Albümünden (1942).

1.1.3.7. Tiyatro Eserleri

Nirvana (1909),

Veda (1909),

Sa anak (1929),

Ma ara (1934).

K NC BÖLÜM

YABAN ROMANI YAPI VE TEMA NCELEMES

2.1.Yaban Romanının Olay Örgüsü

Yazar, bu eserinde 1920 – 1923 yılları arası Ulusal Kurtulu Sava ı günlerinde Anadolu gerçe ini anlatmı tır. Sakarya Sava ı’ndan sonra ta lar altında, ortasından yırtılmı , kenarları yanmı bir defter bulunur. Defterde Birinci Dünya Sava ı’nda kolunu kaybeden Ahmet Celâl’ in hatıraları vardır. Ahmet Celâl, stanbul’ un i gal edilmesi üzerine hizmet eri Mehmet Ali’ nin Porsuk Çayı yöresindeki köyüne gelmi ; hatıralarından sava boyu bu köyde kar ıla mı oldu u ili ki kurdu u ki ileri, olayları, kendi yorumuyla deftere yazmı tır. Romanda, olumlu dü ünceler ile köye giden bir aydın olarak Ahmet Celâl, yardım elini uzatmasına ra men, ezik halkı bilinçlendiremez. Köylüler, Salih A a ve eyh Yusuf gibi sömürücü ki ilere kar ı durmayı ba aramazlar. Burada Salih A a ekonomik olarak, eyh Yusuf da dinsel anlamda sömürücü kimli indedir. Ahmet Celâl, köyde gördüklerinden sonra, farklı dü üncelere sahip olmaya ba lamı tır. Aydınlar üzerindeki dü ünceleri de i mi tir. Ülkenin içinde bulundu u durum için, aydınları sorumlu tutmaya ba lamı tır. Köylülerin ya am tarzları bilinmemektedir.

“Ahmet Celâl, I. Dünya Sava ı’nda sa kolunu kaybetmi ve onun gözünde a k, ümit, ihtiras, arzu, daha otuz be ine basmadan bitmi tir. Cihan Sava ında kolunu kaybetmeden önce bütün iir kabiliyetini, bütün sadeli ini kaybetmi bulunuyordu. O anı öyle anlatıyor: Korkunç, i renç ve yalın gerçek “parmaklarının ucundaki kan ve alının ortasındaki çamurla!” çoktan bana görünmü tü. Biliyordum ki, toprak katı ve tabiat zalimdir ve ahıs cinsi bozuk bir hayvandan ba ka bir ey de ildir; biliyordum ki, ahıs hayvanların kötüsü, en baya ısı ve en az sevimli olanıdır. Bilhassa en az sevimli olanıdır. “Emir eri Mehmet Ali, Ahmet Celâl’i köyüne davet eder. Bu davete icabet eden Ahmet Celâl, ahıslar hakkında çok acımasızdır. Onun gözünde, ahıs, hayvanlar arasında en az sevimli olanıdır: Bunu, e ekler, mandalar, keçiler ve tavuklar arasında ya amaya ba ladı m günden beri daha iyi anlıyorum, daha iyi görüyorum diye ifade eder. nsanları dü üncelerini kötü olarak tanımlar. Medeni ahısları ne terbiye görmemi , ne galiz, ne i renç, ne çirkin bir goril sürüsü!olarak ifade eder. Sa eline odunu alıp bu ahısları kendi ormanlarına yollamay ı istemi tir;

ama sa kolu yoktur. Bunun içindir ki ahıslar aralarında dolaırken kaba kaba sırttıklarını ifade ediyor. Fakat bu köyde kimse onun kolsuz olduunun farkında de ildi. Bunu herkesin bilmesini istiyordu. ‘Bilsinler ki ben onlar için kolumu kaybettim’ diyordu Ahmet Celâl. Köyde sakatların herkese mahsus bir hal gibi görüldüü için, kendisini gittikçe yalnız görmeye başlamıtır. Ahmet Celâl’e göre gözle görülmeyen bir çember karı mak istedi i bu ahısların arasından ayırdıını söylüyor. Ahmet Celâl bu köye gelinin köylülerin gözünde bir jandarma, bir memur, bir askerlik ubesi başkanı mı sandılar bilmem ama yüzlerinde korku ve kuşku açıkça gördüünü söylüyor. Onu her yerde, her dakika izliyorlar hissine kapılıyor. En basit, en sade, en tabii hareketleri onlara, bir sirk ortasında, bir soytarının takla atırları, sıçrayırları, yuvarlanırları kadar tuhaf geldi ini dile getiriyor. Sonra dayanamayıp Mehmet Ali’ye u soruyu soruyor: “Her eyim senin hem erilerinin bu kadar mı tuhafına gidiyor?”

Mehmet Ali biraz çekimser davransa da kendini tutamayıp u cevapları verir: Beyim, her gün tra olmayıver. Beyim, bu da ın başında sabah ak am dilerini fırçalamak neyine gerek.

Beyim, bizde saçlarını kadınlar tarar. Beyim, geceleri, sabahlara dek mırıl mırıl ne okuyup duruyorsun? Seni büyü yapar sanırlar. Bunları ö renen Ahmet Celâl gittikçe yalnızla ır.

Ahmet Celâl: “Geceleri sabahlara kadar okumayayım da ne yapayım? Ben, el ayak çekildikten sonra odamın kapısını sürmeleyip kitaplarımla baş başa kalmasaatini dört gözle beklerim. Çünkü, bu ömrümün bütün hazin sergüze tini ve ya adı ım anın a ır sıkıntısını unuttu um tek saat oldu unu söyler. Ahmet Celâl, kimi konularda, belli ölçülerde mücadele etmi tir; ancak, bu çabalar gerekti i kadar inançla yürütülmemi tir:

“Köylülük hayatımın bir türlü katlanamadı ı ve hâlâ halledemedi i en zor tarafı temizlik sorunudur... Suyu bulmak için her gün ta çaya kadar gitmek gerekiyor. Çayın suyu ise bir akar balçıktır. Gerçi köyün içinde su yok de ildir. Fakat, gerek kuyunun, gerek çe menin baş ı, her gün sabahtan ak ama kadar doludur. Abdest alan ihtiyarlar, evlerine su taşıyan kadınlar, kızlar ve akla sı mayacak derecede pis

oyunlarla oynayan çocuklar hep oradadır. Bazı, çaya kadar gitmekten ü enen kadınların da çama ırlarını çe menin yala ında yıkadıkları olur. Bunları sadece Mehmet Ali'ye anlatırdı ve köylülerin kötü durumlarının oldu undan bahseder. Bu kötü durumları de i tirmenin de oldukça zor oldu unu söylerdi. Köyegeli ini ise dü man zulmünden kurtulmaya de il, kendi kafasındaki dü üncelerden kurtulmak için geldi ini ifade etmi tir. Ahmet Celâl, dü ünnek; ahısların, ma ara devrindeki gibi henüz birtakım toprak ve ta kovukları içinde ya adı ı ve hayvanlarla ha ır ne ir oldu u bu yerde dü ünnek, bana bir ayıp gibi geliyor. Burada anlatmaya çalı ılan ahısların maddi durumlarının zihinsel fonksiyonlarının üzerinde önemli bir etkiye sahip olmasıdır. Ahmet Celâl'in gördü ü udur; köy gibi ya andı ı zaman köylü gibi dü ünülür. Ahmet Celâl bir gün ö leüstü kahvenin çarda ında Mehmet Ali, Bekir Çavuş , Salih A a ve Muhtar hep birlikte harp üzerine muhabbet ediyorlar iken Ahmet Celâl onlara stanbul'un dört devletin askeri i gali altında oldu unu, zmir'in ta Bursa'ya kadar Yunanlılar tarafından istila edildi ini, Adana'dan henüz Fransızların el çekmedi ini, Urfa'da, Antep'te kanlı olaylar cereyan etmekte oldu unu haber veriyor ve her birinin yüzüne ayrı bir dikkatle bakıyordum. Hiçbirinde ne hayret, ne deh et, ne de alelade bir alaka izine tesadüf etmedim.

Ate in içinden henüz çıkmı olan Mehmet Ali bile artık bunları geçmi zamana ait bir masal gibi dinliyordu. Ahmet Celâl'in, köydeki en hüzünlü günüm, diye tarif etti i gün de, kendisinin o kadar yüksek, soyut bir tarzda anlatmaya çalı tı ı memleketin durumuyla ilgili olarak, köylünün sadece kendi ya amını ilgilendiren kısmını sorgulaması olmu tur. Mehmet Ali'ye stanbul'da ne padi ahın ne devletin, ne hükümetin be paralık itibarı kaldı ını bildi ini söyledi Ahmet Celâl. Ülkede yabancı yüzba ıların emirlerinin yerine getirildi ini ve ses çıkartmaya çalı anın ise Malta adasına sürüdüklerini söylüyordu Ahmet Celâl. Köylülerin yüzlerine yine baktı ında bu eyleri tuhaf bile bulmadıklarını görüyordu. Duygularına hislerine dokunmak istiyordu Ahmet Celâl ve unları diyordu; 'Bunların tecavüzünden ne karılarımızın ırzı, ne çocuklarımızın canı, ne din, ne iman, hiçbir eyimiz kurtulamadı. Hepsine el uzatıyorlar.'diyerek bunları izah eden vakalar anlatıyordu. Bu sırada bir de baktı ki, muhtar uyukluyor. Mehmet Ali elindeki çakı ile bir sö üt dalını yontuyor. Salih A a, ta uzakta, yamaçta, otlayan davarlarını gözetliyor. Yalnız, Bekir Çavuş biraz dikkat eder gibi göründü; 'Efendi, tekrar sava olacak mı?' diyerek muhabbete sonunda birisi dahil olmu tu ve Ahmet

Celâl:‘Olmaktadır’ dedi. unları ekleyerek konu masına devam etti. itmediniz mi? Mustafa Kemal isminde bir büyük adam, bir büyük kumandan, stanbul’dan çıktı, Anadolu’ya geçti. Erzurum’da, Sivas’ta, milleti ba ına topladı. “Hükümet, devlet görevini yapmıyor. Biz kendi kendimizi koruyaca ız. Dü mana kar ı koyaca ız.” dedi. Destani kıssalarla onları heyecana getirmeye çalı tı. Çanakkale’de bulunmu olan Mehmet Ali, Mustafa Kemal adını hatırlıyor. Ona göz ucuyla baktı. Ba ını yonttu u sö üt dalından kaldırdı. Ahmet Celâl’e dönerek:

‘Beyim, Allah vere de, bizi tekrar askere almasalar’ dedi. Bu, Ahmet Celâl’in köydeki en hüznü günü olmu tu. Köylülerin zaman ve mekân kavramıyla ilgili de sorun ya amaktadır Ahmet Celâl. Ancak zamanla, kendisi de bu kavram içerisindedü ünmeye, ya amaya alı mı tır: ‘Bunlarda zaman kavramıyla mesafe kavramından niçin eser yoktur?’

Gün geçtikçe, bu sorunun kar ılı ını, kendi kendine buluyordu. Çünkü; burayageldi i gündən beri, zaman kavramı hayli zayıflamı tır. İlk aylar, günlerin adını unutuyordu.Ayları birbirine kar ıtıyor ve yalnız mevsimlerin de i ti ini hissediyordu.Kaç ya ında oldu unu ve arkasında neleri bıraktı ını unuttu u gün ne kadar çok rahat edece ini dü ünüyordu.Lakin bu köy bir çöl ortasında Ahmet Celâl’e hiç güven vermiyordu.Köyü eski bir Hitit harabesine benzetiyordu. nstanlarını topraktan yeni çıkarılmı kırık dökük heykellerden bir farkının olmadığı na inanıyordu. Ahmet Celâl, “Yaban” sözcü ünün de anlamını açıkladı ı bölümde, köylülerin kendisini nasıl gördü ünü anlatır. Bunu anlamaya ba lamasından itibaren, aslında durumun böyle olmadığı nı anlatmaya çalı ır.Yunanlıların kendilerinden ba kalarına ‘barbar’ lakabını vermesi gibi her yabancıya yaban diyorlardı.Kendini sorguluyordu AhmetCelâl. Sosyal ba ların, karde li in, evlatlı ın, analık ve babalı ın yakınlı ının birbirine nasıl ba lılı ını sorguluyordu.

Türk aydınını oturttu u yerle ilgili de sürekli bir yorum içerisindeydi Ahmet Celâl. Hem yorumda bulunur, hem de ba ka uluslardaki aydınlarla kendi aydınını kar ıla tırardı.Gün geçtikçe daha iyi anladı ını ifade ediyordu Türk ‘entelektüel’i. Fakat okumu bir stanbul çocu u ile bir Anadolu köylüsü arasındaki fark bir Londralı ngilizle bir Pencaplı Hintli arasındaki farktan daha büyük oldu unu biliyordu. Ahmet Celâl, kendi çabalarının bo a gitti ini dü ünür. Bahsetti i çabalar, köylülerle arasındaki ili kileri geli tirmekle ilgili çabalardır:Buraya geldi im gündən

beri beni i gal eden en önemli, en büyük ey, Mehmet Ali'nin evindekilerden ba layarak, köylüleri kendime alı tırmak, ısındırmak olmu tur. Lakin imdiye kadar i te buradaki ya antımın bu sekizinci ayıdır hâlâ küçük smail'le Mehmet Ali'nin anası Zeynep Kadın'dan ba ka birisinde muvaffak oldu umu sanmıyor. Gerçi, köylülerden ço uyla ahbapça konu uyoruz. A aç altı, çe me ba ı, dere boyu ve kahve arkada lı ı ediyoruz. Lakin, öyle derinli i olmayan, o kadar gev ek bir ahbaplık ki, görüyorum, ne onları ben, ne onlar beni tatmin ediyor. Hepsi benim yanıma yürekleri, kafaları gibi kalın sargılarla ba lanmı olarak geliyorlar. Ve bahislerimiz hep topraktan, havadan, zamandan yakınmaktadır.

Ahmet Celâl, köyde tek yaptıkları, ya amlarını devam ettirebilmek için çalı maktan ibaret günlük vazifeler olan köylülere, memleketin durumuyla ilgili bilgi vermeye çabalar. İlk önü zaferini, köyden geçen askerlerden birinden ö rendi. Bu olay günlerce süren bir sevinç kayna ı oldu. Köyde her önüne gelene durmadan bunu anlatıyor. Yalnız bundan bahsediyordu. Sokakta arkasını çeviren kadınlar, beni görüncekaçı an çocuklar bile elinden kurtulamadı. Mehmet Ali'nin anası, kız karde i, karısı, küçük karde i ve bilhassa Mehmet Ali benden bunalacak hale geldiler. I. önü Zaferi sonrasında, Ahmet Celâl, köydeki tepkisizlikten yakını. Oysa, genel olarak da ülkede pek bir ne e yankısı görememi tir. Romanda, bu kadar muhalif, ilgisiz görünen köylünün, ülkede milli mücadeleye kar ı yeteri kadar ilgi gösteremeyen genel dü ünü ün verilmesi, bizce, mücadelenin ruhundaki yüksek gücü göstermek amacını ta ır. Mücadelenin ne tür ko ullarda gerçekleş tirildi i bir kar ıtılıkla verilmeye çalı ılır. Köyde, herkesten ziyade, milli mücadele aleyhinde bulunan, M. Kemal'in aleyhindedü ünen, köyün muhtarıdır. Arada bir kasabaya iner ve birtakım havadisler alır.

Ahmet Celâl, muhtarın ve ba kalarının bu muhalif dü ünceleriyle mücadele eder. eyh Yusuf'la ilgili bölümde, Ahmet Celâl'in köyde ne tür ilkeliliklerle u ra tı nı gösterir. Bu durum, köylünün milli mücadeleye yakla mındaki çekingenli ini de açıklar. Bir gün köylüler eyh Yusuf'u köye davet etmek istediklerini muhtara bildirirler. Muhtar onun ya ının büyük oldu unu söyler ve eyh Yusuf'un bulundu u eve köylülerin gitmesini ister. Evin içerisinde oturacak yer bulamayan Ahmet Celâl, eyhin yanına yakla arak eyh'e 'Merhaba eyh Efendi' der. eyh Yusuf ba ını kaldırır ve huzuru kaçmı bir adam bakı ı atarak Ahmet Celâl'isüzer. ba tan a a ı süzer unu geveler: 'Merhaba, merhametten gelir. Sen kim

oluyorsun ki, bana merhamet edeceksin?’ der ve hemen, Muhtar söze karı ır: ‘Kusura bakma; o yabanının biridir’ der.

te o anda Ahmet Celâl, tek elinin yumru unu, bir anda, hem eyh’in, hem Muhtar’ın suratına savurmakihtiyacını duyar ve kendini güç zapt eder. Yarı gülümseyerek, yarı di lerimi sıkarak der ki: ‘Sen yalnız merhamete de il, terbiyeye de muhtaçsın.’ Di siz ihtiyar teke, bu sözün üzerine, ahsa hayret veren bir çeviklikle yerinden fırlar. Kapının bir kenarında duran pabuçlarını koltu unun altına almasıyla dı arıya u raması bir olur. Herkes, arkasından ko ar. Hatta Mehmet Ali bile. Ben, biraz a kın, biraz mahcup, oturdu um yerden kalkıyorum. Gerçi sonradan, bu olayın u son safhasını hatırladıkça, çok defa, gülmekten katılmı ımdır. Fakat o gün, dü tü üm hüznün sonsuzdu. Yalnızlı ımı, kimsesizli imi ve yabancılı ımı o günkü kadar iddetli hissetti im olmamı tır. Ahmet Celâl’e göre eyh Yusuf’un ngiliz subaydan farkı yoktu. Ancak, Ahmet Celâl, köylülere milli mücadele ruhu kazandırmak çabasından geri durmuyordu. Askere ça rılan Mehmet Ali’nin tereddüdünü gördü ünde onu hemen uyardı: ‘Memleketin senin gibi usta askere çok ihtiyacı var’ diyerek Mehmet Ali’ye imdi senin bildi in gibi de il askerlik, millet kendi ülkesi için sava ıyor diyordu Ahmet Celâl. Ahmet Celâl, ke ke beni alsalar da ben gitsem, gibi sözlerle Mehmet Ali’yi ve di erlerini yüreklendirir.

Köylüler Mehmet Ali ve arkada larını sava a gönderirken de, Türk zaferinin isimsiz kahramanları olarak selamladılar. “Mehmet Ali yoku tan indi. Dereyi geçti. Tarlaların içinden yürüyerek yola do ru ilerliyor. Dört arkada tılar. Bir defa dönüp arkalarına bakmıyorlar. Belki bakmayı erlik saymıyorlardı. Ahmet Celâl’in gözünde sabahleyin okullarına giden dört çocuktan farkları yoktu. Bu arada Ahmet Celâl, Don Ki ot’un Dulcinea’ya olan a kına benzer bir sevdaiçindedir. Kar ı köyden bir kız arada bir dere boyunda görür ve tutulurdu. Devlet meselelerini köydeki ahıslarla sıkıntılar ya amayı bir kenara bırakıp artık kendine de vakit ayırıyordu. Hemen aklına geçen gün aldı ı stanbul gazetesinde okudu u ‘Sevr Muahedesi’ kabul edili i gelir. Damat Ferit Hükümeti Sevr Antla masını imzalamak için üç ki i yollamı tı. Bu üç ki iden biri de Rıza Tevfik’tir. O Rıza Tevfik ki bize Türk folklorunun zevkini veren ilk adamdır. Ahmet Celâl’in mantı ına göre, zamanında ulusalcı geçinenler, imdi memleketi teslim etmektedir. Bu durum, onun geçmi e dönmesini birtakım de erleri hatırlamasını sa lar. Ülkesine olan saygısı da katlanarak arttırır. Ya adı ı olaylar, Ahmet Celâl’in beyninde, aydın kavramıyla ilgili sorgulamalara yol

açar.Aydınların halk içindeki yerinin pek net olmadığını, dü ünüldü ü gibi önemli olmadığını dü ünür.

Ahmet Celâl artık hiçbir eyi dü ünmeyecek, metafizi e tamamıyla veda edecek ve bir köylü nasıl ya arsa öyle ya ayacaktır. Tamamıyla onlara karşı acaktır. Lakin o, bir çanak suda bir damla zeytinya ı gibi görüyordu kendisini.Köyde hayvanlara ahıslardan daha yakın oldu unu dü ünür.Ahmet Celâl'e göre ülke aydınlarının, toplumun kayna ı olmaktan uzak oldu unu belirtirken, kendi ya amından yolaçkar. Kendisi bir aydındır ve köylü içerisindeki durumu, hiç de öyle öteden beri söylendi i gibi de ildir.Onlar gibi giyinmek onlar gibi olmak, onlar gibi yiyip içmek istiyordu ama köydeki ko ullar ile bunları yapması imkansızdı.En çok da unu merak ediyordu. Onlar gibi hissedebilir miydi? Köydeki kimi olaylar da, Ahmet Celâl'in ruh haline etki eder. Örne in, Salih A a'nın, Mehmet Ali'nin annesi Zeynep Kadın'ın Ahmet Celâl hesabına ekti i tarlanın ürününü, kendisine ait diye kaldırıp götürmesi bu olaylardandır. Ahmet Celâl, hem olayın faili Salih A a'ya, hem de kar ı çıkmaktan çekinen Zeynep Kadın'a sinirlenir. Öte yandan bu olayı da köylü mantı ı içerisinde bir yerlere oturtan Ahmet Celâl, olaydaki anlayı ın, i galde de aynı oldu una hükmeder.Ahmet Celâl köylülerde adalet duygusunu kurcalamaya çalı ıyordu.Köylülere göre mülkiyet duygusu her eyin üstündeydi.

Mehmet Ali denmektup gelir. Mensup oldu u alay Kütahya'daymı . Ara sıra bizim taraflardan bir kafilе asker veya bir subay grubu gelip geçiyor. Bunlardan bazılarını bizim köyde konuk ediyorum.Bunlar, artık benim bildi im Cihan Sava ı subayları de ildir. Bazılarıyla tanı makla beraberonlarda eski ruhtan, seki kafadan bir belirti bulamıyorum. Bunlar, bir ordunun alelade subayları olmaktan ziyade yeni bir mezhebin öncüleri gibidir. Cihan Sava ı'nda her biri bir eyden ikayetçiydi. Hepsi devletin siyasetini tenkit ederdi. Hepsi canından bezgin görünürdü. İmdi ise tartışma bile kabul etmiyorlar. “Mutlaka yenece iz” diyorlar. Tüm bu olanlara rağmen, köylünün milli mücadeleye bakı ı, Ahmet Celâl'i dü ündürmektedir. Sava ın belli bölümlerine ahit olan Ahmet Celâl, bu bölümleri, örne in cephaneta ınmasını,destansı bir biçimde anlatır:“Geçen gün bir cephanenin cepheye nasıl ta ındı ını gördüm. Uzun bir ka nı kafilesi... Ah, ne hazindi, bu ka nı kafilesi... Gacı, gacı... Ve sıska mandaların kalça kemikleri o kadar sivrilmi ti ki, yer yer

derilerini delmi ti. Bu deliklerin üstünde sineklerin yüzlercesi kalkıp yüzlercesi konmaktaydı. Kafileyi yöneten ahıslar ise sineklerin azmanı gibidir. Ne ekileri ahıs ekline, ne yürüyüleri ahıs yürüyüüne, ne sesleri ahıs sesine benzer. Bu iki direk, iki tekerlekten ibaret arabalar sanki onların uzuvlarına bitmiştir. Bunların içinde yatarlar. Dökükleri, yorganları, yiyecek ve içecekleri bunların içindedir. Ahmet Celâl Anadolu'ya gelini anlatır uzun uzun Anadoludaki vatan sevgisini anlatır ve kendisinin yanlı yerde oldu unu dü ünmeye başlar. Köylüler, Ahmet Celâl'e bir darbeyi de, dü man uçakları köyün üzerinden geçip birtakımı yazılı mesajlar atmaya başladığında vurur: "Bu kâğıtlardan bir tanesi benim elime geçti. Diyordu ki, "Eski ehir, Kütahya'yı aldık. Yarın öbür gün buralara kadar geleceğiz. Sakın, yerinizden, yurdunuzdan olmayınız. Biz size kötülük etmeye gelmiyoruz. Halife ve Padişah bizimle beraberdir. Biz sizi Kemal'in çetelerinden kurtarmak için harp ediyoruz! Köylüler, bunu okuyunca, her birinin gözünün sevinçten parıl parıl parlamaya başladığını gördüm. Köylünün bu durumu, bir vatansever olarak Ahmet Celâl'in daha da keskinle mesine yol açmaktadır.

Salih Ağa, arsız bir tebessümle :

Ben, iktidarı aldıkları, yedikleri şeylerin hep parasını verirlermi .

Bir defa verir, iki defa verir. Sonra nereden verecek? Asker bu, gittiği yerde altın kesmiyor?

Kimse, Bekir Çavuş'u dinlemiyor. Hepsi Salih Ağa'nın tarafında duruyorlar der. Kırk yıl kalacak deşeriller ya! Belki bir gün göçüp giderler.

Bekir Çavuş : Bir sözdür, diyor. Askerin yürüdüğü yerde ot bitmez. Göçer ama, bize bir şey bırakmaz. Önümüz kı . Bize bir şey kalmaz. (s. 126) "Sevinen köylü, Ahmet Celâl'i çileden çıkarır: Ben ise konu maları dinliyordum. Artık ağız zımı açıp bir şey söylemek istemedim. Daha içişlere yürüsem mi ki? Mutlaka Eski ehir'den Ankara'ya yaralılar taşıyacaktırlar. Onlardan birine atlayıp Ankara'ya gitsem. Hiç de ilse, bu trajedinin anlam ve mahiyetini anlayan kimseler içinde ne olacaksam olsam. Bir harekette bulunmaya gücüm kalmadı. Burada öleceğim. Hatta onlar, köye girecekleri gün askeri elbisemi giyeceğim. Önlerine kılıcımı sürüyerek çıkacağım. Ta ki, ilk hamlede, süngüleriyle vücudumu delik delik etsinler diye... (s. 127) "Köylünün bu durumu, bir vatansever olarak Ahmet Celâl'in daha da keskinle mesine yol açmıştı: "Bu durumun vahşetini imdiden duyar oldum. Eskilerde yüzlerce ok yarasında can veren kurbanların her bir yarasında bir gül bittiğinden bahsedilirdi. Bunun gerçeikle ne kadar uygun olabileceğini imdi

anlıyorum. Çünkü, vücudumda, süngülerin saplandı mı bilirim. Bu kadar tatlı tatlı gidi en yerlerde, ancak güller açabilir. Dü man askerleri bana bir ey yapmadan buradan geçip gidebilir.O zaman, ben bir mezbelede, bir moloz gibi kalacağım. Ve bulunduğum noktada diri diri çürümeye mahkum olurum. Köylüler konu urken, i te ben kendi kendimle böyle konu maktaydım. Onların sözleri, bana yaratıkların sesi gibi geliyor. Bazen ne dediklerini hiç anlamıyorum. Bu day, arpa, davar, öküz, saman?... Bunlar da ne demek olacak? (s.127).

“Ahmet Celâl’in, mücadele içerisindeki Anadolu’yu tarif ederken gösterdiği dikkati, hassasiyeti, inceliği de bu vatansever tavrından gelmektedir. Siyasi anlamda yalnız kaldığı köyde bir ihaneti gözlemliyor; mücadele hakkında edindiği malumatla da ezilmişi, sefaletle umutsuzluğa şahit oluyordu. Manzaranın derinlerde gördüğü hiçbir olumsuzluğun, içindeki umudu öldürmesine izin vermemiştir: “Birkaç gündün beri cephenin nasıl çözüldüğünü gözle görmek mümkündür. Haymana ve Sivrihisar havalisini geçen bütün yollardan bulanık bir göçseli akmaya başladılar. Bunlar içinde, bazı yılgın askerler de yok değil. Bunlar ahıslıktan çıkmış, gözlerinin ferisi kaçmış ve çoktan ilkelleşmiş görünüyor. Onun için hiçbirini durdurup konu muyorum. Yalnız, öbürleriyle birkaç adım yürüdüğüm ve nereden gelip nereye gittiklerini kendilerinden sordüğüm oluyor. Bunlar, genellikle Eski ehir bölgesi halkının içindedir. Fakat içlerinde Kütahya’dan Bilecik’ten gelenler de vardı. Çoğu kadınlardan, ihtiyarlardan ve çoluk çocuktan mürekkep bu kabileler gerçisi, nereden nereye gideceklerini bilmiyorlardı.Öyle gelişi gidiyorlardı. Porsuk Çayı’nın akışı gibi uursuz, faydasız ve hazin bir gidişti... Onlara bazen, bir parça yiyecek verdim de oluyordu. Teekkür etmeden alıyorlar ve sessiz sessiz, yollarına devam ediyorlardı.Bir gün, aralarında, ak sakallı bir adama sordum: “Hiç umut kalmadı mı?” Yüzüme baktı, sağ yanıma bakarak, cevap vermeden yürüdü gitti. İhtiyarın bu tavrı, yüreğime öyle bir perihanlık verdi ki, ardından bile bakmaya cesaret edemedim. Başım önüme düştü ve dizlerimin başı çözüldü durduğum noktaya çöktüm.

Buna rağmen bazı haberler Ahmet Celâl’in umudunu taze tutmasına yardımcı olur.Fakat buna çözülmek mi, demeliyiz. Türk ordusu da ilmadı. Ve Ankara’nın üstünden: “Dü man ilerleyebilir, Ankara’ya da gelebilir. Fakat biz, yurdumuzun en sonkayası üstünde de kendimizi savunacağız. Dü manı vatanın harimi ismetinde boğacağız” diye bir ses yükselmesiyle. Bu, O’nun sesi. Bu, ahısa ümit veren sestir. İşte, yeni bir azimle toplanan Büyük Millet Meclisi Mustafa

Kemal'i geni yetkilerle Ba kumandan tayin etti. Sava meydanına geliyor... Altınba ı ufukta bir çoban yıldızı gibi parıldamaya başladı. Da ılır gibi olan koçlar sürüsü gene toplanıp, muntazam asker kabilelerinin birer birlik halinde yeni mevzilerine yol aldılar. (s.129) “Kuvvetlerin bazıları bu yoldan geçmektedir. Ahmet Celâl, köylünün içinde bulundu u hali, subaylara anlatmaya çalışır. Durumuö renen subaylar ise Ahmet Celâlinkine benzer tepkiler verir. Bu tepkiler, köylünün olayların ciddiyetinden uzak görünmesidir: “Cebimden, Yunan uçaklarının attı ı kâ ıtlardan bir tanesini çıkardım ve genç subaya uzattım:

Onlar buna inanıyorlar. Benim sözüme kulak asmazlar, dedim. Subay, kâ ıdı okurken, benzi sapsarı kesildi. Kâ ıdı sert bir tavırla arkadaşına uzattı:

Buna inanıyorlar ha! Öyleyse bir ey söylemeyin. Bu ahıslar kurtarılmaya layık değildir, dedi. Kâ ıda bir göz gezdirip, bana iade eden binba ı:

Canım, buralar hiç dü man istilas ı görmedi ki, ne bilsinler, dedi. Siz, gidin de bir Rumelili'ye, yabancı bir ordunun veya idarenin iyi olabilece ini söyleyin. E er hainli inize hükmetmezse, deli oldu unuzu zanneder. Ama bunlar! Yüzba ı.

Ama bunlar da nedir? Görmüyorlar mı? İtmiyorlar mı? Dü manın elli altmı kilometreötede neler yaptı nı bilmiyorlar mı?

Ee, bilmezler. Bilmezlerse, burada kalıp ö renmi olurlar. Binba ı, birdenbire bana döndü: Siz ne diyorsunuz ?

Ben mi? Vallahi bilmiyorum. Ben de bu köylüler gibi oldum. Her eyi kadere bıraktım. Yok canım, öyle ey olur mu? Daha vakit varken, çıkıp gidin Ankara'ya...

Sahi, tehlike o derece muhakkak mı dedim.

Ee, tabii. Ne olacak ya, buraları, hiç de ilse, iki ate arasında kalacak. Hiç de ilse? Daha fenası olmak da muhtemel mi?... Adam sen de... Subayların üçü birden, yüzüme baktılar. Benim bir deli oldu uma mı hükmettiler nedir, artık bahsedilmedi. Ak ama do ru, bana sessizce veda ettiler. (s.130 – 131) “ Bu konu malardan anlaşıldı ı kadarıyla, Ahmet Celâl de ya ananların boyutunu, en azından subaylar kadar algılayamamaktadır. Köyde milli bilinci en derinden hisseden Bekir Çavuş , memleketin durumundan umutsuz ekilde:

Adam sen de!... Kim kime, dumduma, der. “Kim kime, dumduma!” ifadesi memleketteki karışıklı ı en güzel biçimde söyler. Bu karışıklık içerisinde, düzeni sağlamak için çabalayan Anadolu ordusu, sesini duyurmakta zorlanmaktadır. Bu

çabının farkında olan Ahmet Celâl'i kaygıya dü üren yine Bekir Çavu 'un söyledi i sözler gibi karamsar, küçümser laflardır. Ahmet Celâl, gerçeikle tirilen mücadeleyi Türk aleminin dı nda, daha evrensel görür: “Sahi, her ey o hale geldi mi? Öyleyse, Anadolu ordusu, u da ların öte kıyısında yeni bir meydan sava ına niçin hazırlanıyor? Askeri hayatında hiçbir bozgun görmemi olan büyük Türk serdarının cephede i i ne? Gidip yakından görmek için delice bir arzuyla tutu uyorum. Bir Kabe gibi cepheye gitmek ve onun çadırı etrafını tavaf etmek isterdim. Bütün Türk aleminin bundan ba ka yönelece i bir nokta var mı? Bütün Türk alemi mi? Hayır, bütün mazlum ahıslar. Gözü doymak bilmeyenler fukaranın elinden alındı.Nice yuvalara kundak sokuldu, nice ev bark yıkıldı. imdi, Vestminster'in pembe deriliyordu çatlak tabanlı Anadolu köylüsüne kar ı bir sürgün avı yaptırıyor. Neresini yiyecek, bu zavallı yaratıkların? Hangisinin gö sünden, ona, bir bifteklik et çıkabilir? Hepsi de sade deri, sade kemik. (s. 141 – 142).

“Emperyalizmin, girdi i yeri sömüründen söz eden Ahmet Celâl, zaten tüm kaynaklarını tüketti i bir yerde garp devletlerinin ne aradı ını sorgularken, Anadolu direni ini söyler. Askeri ya amında hiç yenilmemi serdar diye tanımladı ı Mustafa Kemal'i bu ifadesiyle güçlendirir. Tüm dünyadaki ezilmi lerin yönelece i nokta, Kabe gibi çadırının tavaf edilmesinin gereklili ine kendini inandırdı ı Mustafa Kemal'dir. Mücadeleye böyle bir inançla ba lanmı bir Türk aydınının, köylülerin dü üncelerini, bilinçlerini inançlarını de i tirmektir. Dü man uçaklarının havadaki manevralarını izleyerek e lenen köylülere çıkı ır Ahmet Celâl. Ahmet Celâl; ayıptır, dü man böyle seyredilmez deyip:

Ne olacak, bize dokunmuyor ki, yanıtını alır.Köylünün, kendisini zamandan, mekândan olan bitenden ne kadar soyutladı ının göstergesidir bu yanıt. Salih A 'nın söyledikleri ise daha da acıdır:

Sen öyle diyonemme, bunların bize faydası oldu. Görmüyon mu, hiçbir yanda kargalardan iz kalmadı. Harman yerinde, tahılı hep yerlerdi. Ba ımı çevirip yüzüne sert sert bakınca dondu kaldı. Benden dayak yedi i gündeki gibi solumaya ba ladı. Yanından uzakla tım, gittim (s. 150).

“Dü man uçakları da, attıkları mesajlarla propagandaya devam eder. Bu mesajlar da Ahmet Celâl'le köylüler arasındaki çatı manın iddetlenmesine hizmet eder: Bazısı gidip imamı bulur:

mamokuyuversene, bakalım ne diyor? mam hecelelemeye ba lıyor:

Muhterem Anadolu ahali, Kemal çeteleri mahvolmu tur. Adım adım bütün ehirleri, kasabaları zaptettik. İmdi Ankara üzerine yürüyoruz. Sakın bize karı dü manca hareketekalkı mayınız der. Biz sizi, Halife tarafından kurtarmaya geliyoruz.”

Ne diyor? Ne diyor?

“... Biz sizi Halife tarafından kurtarmaya geliyoruz.”Ne Halifeyi, ne de Peygamberi bildikleri var. Fakat “kurtarmaya geliyoruz” sözü, bilmeksizin pek ho larına gidiyor. Kurtarmak! Sizi, kim kurtarabilir? Sizi gökten melekler inse kurtaramaz.Çünkü, sizi evvela kurtarmak lazımdır. çimden böyle homurdanarak kâ ıdı imamın elinden çekiyorum. Yere atıp çizmemin ökçesiyle çi niyorum. (s. 150 – 151).

“Elbette bu durum, Ahmet Celâl’in hem dünya görü ünde, hem ruh sa lı ında birtakım sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunlar, bir vatanseverin, çabalarının sonuçsuz kalmasını görmesiyle ortaya çıkmı oldu udur.Deli mi oluyordum? Nöbetim mi var? Her halde kendimde bir acayip muvazenesizli in ahidiyim. Kah Bekir Çavu ’un tembihine boyun e ecek kadar çaresizli e dü ü , kah imamın elinden okudu u ka ıdı kapıp yırtacak kadar celadet (kahramanlık, yi itlik) gösteri , her halde, normal bir haleti ruhiye alameti de ildir. Köylülerle Ahmet Celâl arasındaki çeli ki o kadar iddetlenmi tir ki, Bekir Çavu ’la dahi ters dü tüler “ Bir gün, Bekir Çavu fena bakarak Dü man, zmir’deydi. Sa dan sata tılar, soldan sata tılar.Rahat vermezler. Buralara kadar gelmesine sebep oldular. Ne diyeyim bilmem ki, Allah sebep olanları...Elimin tersiyle suratına bir tokat vurmak istedim. Fakat, kendimi tuttum. Ve ona son defa olarak, vatanın bütünlü ü hakkında bir fikir vermek istedim: Bir Türk için zmir ne ise Sivas da odur. Diyarbakır ne ise Samsun da odur. zmir zaptolundu mu, bütün Anadolu’nun ilmi i dü manın elinde demektir. Orası kurtulmayınca burası kurtulamaz.

Bekir Çavu sözümü keserek:

- Haydi be sen de... Git bu lafları ba kasına sat.

Kendimi tutamadım:

Bekir Çavu aklımı ba ına al, yoksa kafana bir ey indiririm, diyerek.

Derhal, benim subaylı ım ve kendi çavu lu u hatırına gelmi olacak, hemen toplandı:

Kusura bakma, biz köylüyüzdür. Böyle eylere aklımız ermez, dedi ve yanımdan kalkıp gitmek istedi. Kolundan tutup oturttum:

Sen yalnız köylü de ilsin. Sen askerlik etmi adamsın. Sana bu sözler yakı maz. Ayıptır, ayıptır! (s. 152)

Konu manın devamında, Bekir Çavu , belki de tüm köylünün görüşünü açıklar. Bu görüşü ,Anadolu ordusunun çabalarına neden ortak olmadıklarını da açıklar:

Biliyorum beyim sen de onlardansın emme.

Onlar kim?

Aha, Kemal Pa a'dan yana olanlar...

nsan Türk olur da, nasıl Kemal Pa a'dan yana olmaz?

Biz Türk de iliz ki, beyim.

Ya nesiniz?

Biz slamız, elhamdülillah... O senin dediklerin Haymana'da ya arlar.

Bekir Çavu 'la artık daha ziyade konu maya mecalim yok. Asılmı bir adam gibi ba imgö süme dü üyor. Bunalıp kalıyorum.E er, bize zafer nasip olsa bile kurtaraca ımız ey, yalnız bu ıssız toprakla, bu yalçın tepelerdir. Milliyet nerede? O henüz ortada yoktur ve onu bu Bekir Çavu lar, bu Salih A alar, bu Zeynep Kadınlar, bu smailler, bu Süleymanlarla yeni ba tan yapmak gerekecektir. (s. 152 – 153).

Mustafa Kemal'in Kurtulu Mücadelesi'nin sonrasında, çabaladı ı en önemli ey bir ulus bilinci olu turmaktı. Burada Ahmet Celâl, M. Kemal'in bu bilinci olu turma çabalarına giri irken hissettiklerini hissetmektedir. Ahmet Celâl, Mustafa Kemal'den yana olu unu, gelece e olan inancını kuvvetlendirmesine ba lar: “Ben Kemal Pa a'dan yana olmam da, kimden yana olurum? Çünkü O, yarın bu dev i ini ba aracak olan serdengeçti gönüllülerin ba ıdır. Top seslerinin yirmi be , otuz kilometreden geldi i anda bile zafere inanıyorum. Lakin onu takip edecek olan ikinci cidal devresinin sonu, bana efsanelerde okudu um hayaller gibi uzak ve dumanlı görünüyor. (s. 153) “Kazanılacak zaferden sonrasının uzak ve dumanlı görülmesi Ahmet Celâl'i karamsarlı a dü ürür; lakin, Mustafa Kemal, tüm bu dumanlı görüntüyü netle tirmektedir Ahmet Celâl'de. O, yarınki dev i ini ba aracak gönüllülerin ba ıdır. Kısa süre sonra, Yunanlılar köyü i gal eder:

“O ne? Köyün havası bir acayip gürültüyle doldu. Demir, nal ve araba akırtılarına birtakım

ahıs sesleri de karı ma a ba ladı. Tıpkı, kabuslarımda i itti im sesler:

Vire, staso, Vire, Palikari... vesaire gibi sesler.

Bu koyu Türk köyünde, Anadolu'nun bu hiç açılmamı kuytu, ıssız kö esinde, birdenbire buPire limanı amataları!... Bir tek kelime Türkçe i itilmiyor. Bütün vücudumu so uk bir ter kapladı. Kulaklarım u ulduyor. Bacaklarımda kalkmaya hiç mecal yok. Sanki bir keskin kılıçla belimin ortasından ayrılıcı gibiyim. Artık gelip beni bir kuru a aç kütü ü gibi yaksalar... (S. 155 – 156) “ Pire limanı amataları tanımlaması, mparatorlu un koyu Türk köyündeki i galin acı betimlemesidir. Yunanlılar, Türkçe seslenir:

Bu köyde kimse yok mu, be yahu?...

“Fakat, bu öyle bir Türkçe ki, galatayı dü ündürür. Do rudan do ruya Rum ivesiylesöylenmi bir Türkçe denilemez. Bu ba ıran belki bir Ermeni, belki bir Yahudidir. Türkçenin böyle söylenmesinde, böyle büzülüp didiklenmesinde ne hazindir ki! Sanki, ha in ve patavatsız bir el vücudumuzu hırpalar; vücudumuzun en hassas, en nazik yerlerine kadar sokulup oraya tırnaklarını geçirmek isteyerek (s. 156)“

Ahmet Celâl, köyün i galindeki hüznü tarif ederken, vatanın her karı ının, Türkçe'nindidiklenmesi gibi didiklendi ini ifade eder. Yunanlılar, köyün her tarafını sorar. Köylünün elinde ne var ne yok alır. Ahmet Celâl odasında hapis kalır.Bu karamsar tablo da zaferi dü ünerek. Ankara, özgürlükle e de er bir kavrar zihninde.Ankara i gal altında? Yok canım, bunu tasavvur etmek bile mümkün de ildir. Böyle bir olaytarihi olayın mantı ına zıt bir ey olur. Çünkü,Ankara bir son de ildir.

Dünyayı dola an telgraf tellerinde Londra, Moskova kelimelerinin yanı sıra ses çıkarmayaba layan bu yeni kelime ötekiler gibi bir ehir de ildir. Bu bir yeni nefese, bu bir yeni ruha sembol olmu tur. (s. 164) “Ankara bir son de il, bir ba langıçtır.”Bu cümlede, Ankara, bir ruhu temsil etmektedir:

“Dü man eski haritalar üstünde Ankara adını ta ıyan kerpiçten ehre gelir. Onu, bir ikigülle ile tarumar edebilir. Fakat aynı adı ta ıyan ruha nasıl el uzatılabilir?Oruhbugün, burada ise, yarın orada esecektir. Öbür gün bir fırtına haline girip kendisine daha yüksek daha yalçın bir yerededir. Orada gürlenecektir. Eyvahlar olsun, bu gerçe i imdidenhissetmeyenlere. Bunlar kafalarını ta tan ta a vuracaklar. Bunlar, sarp yoku larda yollarını a ıracaklardır. Bu satırları Emeti Kadın'ın dü manı tekrar beklemesine ra men yazıyorum. Bu satırları dü man ordusunun Sakarya'nın öbür yakasında, Ankara'ya yetmi kilometre yakınlıkta harp etti i bir anda yazmak

istedim. (s. 164) “ Ahmet Celâl, tüm bu ümidini, Salih A a gibi, mam gibi, dü mana yol gösteren, onlarla i birli i yapan hainlere ra men büyütmektedir. Ahmet Celâl’le, köydeki hainler arasındaki çatı ma arasındadır

“Salih A a, yüzüme dü manca diyebilece im bir hı ımla bakarak:

Sen görürsün, dedi.

Ben ne görece im? Sen görece ini görmü sün, i te. Samanını, arpanı yediler, bitirdiler.

Seni önlerine takıp günlerce yürüttüler. Eline de be para vermediler.

Çıplak aya ını o ana kadar görmedi im bir sinirlilikte oynatmaya ba layarak.

Helal olsun be. Helal olsun. Daha bir diyece in var mı?

Salih A a, ilk defa olarak bana bu tavırla hitap edebiliyor. Çünkü, bir zamanlar benim temsiletti im nüfuzun bu topraklardan çekildi ini hissediyor.

Ulan, alçak herif! diye ba ırdım. u dakikada güvendiklerin burada olsalar ke ke gene seni ya ımın altında yılan diye ezerim.

Ve üstüne do ru yürüyünce, dimdik önüme dikildi.

Yok, dedi. O günler geçti. Otur oturdu un yerde...

Yaradana sı ınıp sol kolumun bütün gücüyle kırçıl suratına bir tokat a k ettim. Sendeleyipyere yuvarlandı. Fakat, yuvarlanmasıyla kalkması bir oldu ve eline geçirdi i kocaman bir ta parçasını kafama fırlatmak istedi. Ta omzumun sıyırıp geçti.

(s. 165) “Yunan kuvvetleri, Salih A a ve imamın gönderdi i yerden geri dönüp, yeniden köye yayılır.Bundan sonrasında köylü türlü eziyetlerle sindirilir. Bu eziyetlere kar ı çıkmaktan korkar. Yalnız Ahmet Celâl onlara gereken yanıtları verme çabasıındadır. Bu konu malarda, KuvayıMilliye’nin özü vardır.

Haydi köyü yaktınız. Para ve yiyecek namına ne varsa aldınız. Fakat, u biçare ahıslara zulümlerini anlamıyorum.Subay, ka larını çattı:

Yunan askeri öyle ey yapmaz. Yanlı ımız var, dedi.

Nasıl yanılmı olabilirim? imdi gözümle gördüm. Bir çoban çocu u benim evimdeöldürülmü yatıyor.

Eh, kim bilir ne yapmı tır. Bize husumet gösterenlere kar ı, en iddetli tedbirleri almaktamadurunuz. Biz oyun oynamıyoruz. Sava ıyoruz.

Köyü yakmanızı, zahiresiz ve parasız bırakmanızı anlıyorum. Fakat, tekrar ediyorum ki,kadınlara ve çocuklara edilen eza ve cefaları lüzumsuz bir zulüm telakki ediyorum.

Rica ederim. Kelimelerinizi tartarak söyleyin.

Arkasına dönüp bana yol vermek isterken birden hatırına önemli bir şey gelmi gibi.

Durun, durun... Biraz gelir misiniz buraya... dedi.

Ve arkadaşlarına Rumca bir şeyler söyleyerek beni gösterdi.

Siz bir subaysınız öyle mi? Ne zaman? Nerede?

Umumi harpte, muhtelif cephelerde bulundum.

Kolunuzu nerede kaybettiniz?

Çanakkale’de... dedim.

Ha ha, öyle ise siz mükemmel bir Kemalist’siniz.

Bir Kemalist mi? Evet. Fakat, Çanakkale’de harp ettiğim için değil, sade namuslu bir Türk olduğum içindi.

Subaylar gülerken.Suratımı asıp önüme baktım. Subay devam ediyor:

bu halde, niçin cephenin öbür tarafında bulunmuyor sunuz?Ben gene susuyorum.

Subay devam ediyor:

Mutlaka, bizim buralara kadar geleceğimizi tahmin etmediniz ve rahatınızı bozmak istemediniz. Lakin, şimdi görüyorsunuz ki, geldik. ve isteseydik daha ileriye giderdik.Ben susmakta ısrar ederek.

Gidemez miydik sanıyorsunuz? Öyle bir giderdik ki... Fakat, bizim maksadımız fütühat değildir. Biz, barışı temine çalışıyoruz. Kaç yıldır dövülmekten bıkmadınız mı? Siz Türkledövülmekten başka bir şey bilmez misiniz? Bütün cihan barış istiyor, yalnız siz, Kemalistler, ateş devamda inat ettiniz.Subaylardan biri daha atıldı ve gayet fena bir Fransızca ile:

Günün birinde aklınız başımıza gelecek amma, şimdi ten geçtikten sonra, dedi.

Siz gittikten sonra... dedim.

Ne dediniz? Ne dediniz? Biz gittikten sonra mı? Hah, hah, biz nereye gidecekmiz? Bizi buraya büyük Avrupa devletleri, sizin aklınızı başımıza getirmeye gönderirler. Bu vahşi görevi barımsız bir yere gidemeyiz.

Çok teşekkür ederiz. Fakat, bu dumana tüten köyde yaptığımız işler de büyük Devletlerin emri mi? (s. 183 – 184 – 185) “

Romanın sonunda, Ahmet Celâl'in, i galcilerden kaçtı mı görüyoruz. Karanlıkta kaybolur ve sonrasında ö renemeyiz.

Yakup Kadri, okura, Ahmet Celâl'in sonunu açıklamıyor. Sava kazanıldıktan sonra, ulusale gemenlik elde edilince stanbul'a ya da Ankara'ya mı döndü? Öldü mü? Bilemiyoruz. Ancak gerçek olan Ahmet Celâl'in yabancılığıdır. Köylüyle, istemesine rağmen, özde lik kuramamasıdır. Yaban'da Yakup Kadri, köylüyle aydını, Milli Mücadele kar ısındaki tutumla veya bilinçlemukayese etmi tir. Yaban'da vurgulanan kar ıtlık, Kurtulu Sava ı'na inanmayan gerici köylüler arasındadır. Ahmet Celâl ile köylüleri ayrı dünyaların ahsı yapan, okumu kentli ile cahil köylü arasındaki farktan çok, ikisinin Kurtulu Sava ı kar ısındaki tutumu olur.

Yaban'ın uyandırdığı yankı da Nur Baba'nın benzeridir. Bu kez, romanda Türkköylüsünün tasvir edildiği bir hayli ele tirilir. Nihat Sami Banarlı bunlardandır: Yaban, esas itibariyle ciddi bir yaramıza dokunan ve dokundu u için de hayırlı bir i gören romanlarımızdır. Fakat bu yaraya dokunu, o kadar sert, öylesine hoyratça olmu tur ki, okuyan, ister istemez, yazarın Türk köylüsüne kar ı bir hayli zalim davrandığını dü ünme k zorunda kalır. Yaban'ın görü üne göre, köylünün hiçbir güzel hareketi yoktu. Hiçbir eyi, hattabirbirlerini bile sevmezler.

Burada, romanı teknik açıdan zayıf bulanlar da, tekni ini be enip içeri inden ho nutolmayanlar da, bir tek ey üzerinde önemle durmuşlardır. Yaban romanında, bir aydınının, Kurtulu Sava ı sırası onda, köylüler arasında ya arken birtakım sıkıntılar çekmesiydi. Bu sorun üzerinde farklı görü ler öne sürülmü tür ve günümüzde de böyle bir sorun üzerinde zaman zaman tartışılır. Yakup Kadri'nin de kurucuları arasında yer aldığı Kadro Dergisi'nde romanla ilgili yorumlar yapılmı tir. Bu yorumlarda aydın ile köylü ili kilerinin nasıl ekillenmesi gerekti i de vurgulanır. Köylülerle ilgili planlar verilir. Köylüleri ileri teknolojiyle kar ıla tırmanın, sorunları çözece i belirtilir: leri tekni in olgun yemi lerini elleriyle toplayan, gözleriyle gören köylü, artık yobazların ve softaların safsatalarına kulak asar mı?

nkılapçı aklın, görenek kar ısında üstünlü ünü gören köylü artık ileri münevvere yaban diyebilir mi? 1932 yılından itibaren yayınlanmaya ba layan Kadro Dergisi'nin kurucuları ve tabi do al olarak Yakup Kadridir. Bu yapı, görece radikal

birtakım tezler de içermektedir. Bu tezlerden en önemlisi, yeni bir köylü tipi yaratılmasıdır. Vedat Nedim Tör'ün anlatmak istediği de bizce budur. Köylü profilini tamamen değiştirmek hedeflenir. Kadrocular, devrimlerde daha aırı bir tutum taraftarıdır.

Yaban romanına da bu açıdan bakılır. Bu halkın her şeyi bozuktur ve yeniden yaratılması zorunludur. Romanla, belki de bu gösterilmeye çalışılmıştır. Bu büyük ve kökten değişimi yapabilmek için, evvela geçmiştense hiçbir değer kalmadığını göstermek gerekir. Köy bir sembol gibidir. Osmanlı'yı temsil eden son kırıntılardır. Bir darbeyle onu da yok etmek ve sonra yeniden vücuda getirmek lazımdır. Romanın arka planında sesi gittikçe artan ve yaklaşan sadece Kuvayi Milliye ruhu veya sadece stiklal Savaşı mı olmuştur? ... Eğer roman vakasının geçtiği yıllarda ne redilseydi buna evet denilebilirdi. Fakat 1932'de ne redilen romanda, Osmanlı artığı köyün, bütün sefaletiyle geriye çekilmesi, buna mukabil, Ankara'dan gelen sesin gittikçe güçlenmesi Yakup Kadri'nin beklediği devrimlerin sembolü gibi olmuştur. 'Yaban' romanı, yazıldığı dönemde olduğu kadar, dönem sonrası, günümüze gelene kadar da yeni bir yankı uyandırıyor. Romanın özelliği, emirlerinin köyünde bir aydın olarak bulunan Ahmet Celâl ile köylü arasındaki ilişkidir. Ahmet Celâl, Kurtuluş Savaşı yıllarında geçen romanda, mücadeleyi destekleyen eski bir subay olmuştur. Bu özelliğiyle, pek de mücadeleden yana olmayan köylülerle çatışmaya girer. Bu çatışma, romanda en dikkat çekici unsurdur. Romanla ilgili olarak, en çok, Ahmet Celâl'in, köylüleri tasvir ettiği tarzı ele tiri konusu olmuştur.

Yakup Kadri'nin, Ahmet Celâl'e, bu tür aırı tasvirler vardır. Bize göre, Yakup Kadri, mücadelenin hangi unsurlara karşı gerçekleştirildiğini göstermek maksadıyla, Anadolu'nun ortasında, yaşanan savaşla, ilgili olup bitenlerle pek ilgilenmeyen köylü topluluğunun karşısına, Ahmet Celâl gibi, yaşanan kurtuluş mücadelesini destekleyen birisini yerleştirir. Ahmet Celâl'in gözüyle gördüğümüz köylülerin, belirttiğimiz bir ilgisizlik içinde olduğu Yakup Kadri tarafından, aydın halk ikiliğini verebilmek amacıyla biraz abartılır. Romanda ayrıntılı biçimde gördüğümüz gibi, köylüler de, kurtuluş mücadelesiyle ilgilerine göre gruplanmışlardır. Bazıları pek kayıtsız olmamakla birlikte, savunacak yürekliliği göstermemektedir. Bir bölüm, olan bitenden tamamen habersizdir. Yine bir bölüm, mücadelenin ve ilgili olan yarattığı ortamdan istifade etmek ister. Ahmet Celâl'in en

çok çatı tı ı köylüler bunlardır. Ahmet Celâl' in bu çatı ması da, romanın yazılı amacına uygun bölümler olmu tur. Bu bölümlerde ve Ahmet Celâl'in inkılapçı'lı a yönelece i görülür. Denilebilir ki, 'Kurtulu Sava ı' nın Anadolu artlarından, bir inkılapçı'ya do ru evrimle en Ahmet Celâl' le, Mustafa Kemal' in dü ündükleri de birle ebilir. Yakup Kadri, bu zihinsel süreklili i, Ankara romanıyla sa lamla tırılır 'Ankara' romanında, 'Yaban'daki köylünün de, Ahmet Celâl'in de farklı kimliklerde, Farklı ki iliklerde de i imde oldu unu görebiliriz.

2.2. Romanda Yapı

Yaban'da Yakup Kadri'ninentelektüellerle halk ba ta olmak üzere, toplumu olu turan bireylerin dü ünçe ve ya ayı larındaki kopuklu un Millî Mücadele gibi önemli bir sürece ne denli olumsuz etkide bulundu udur. Eserin vak'a kurulu u, ahıs kadrosu, zaman ve mekân gibi unsurları bu tezi ve tezin etrafında ekillenen fikir yapılarını olu turmak için kurgulanmı tır.

Yakup Kadri'nin genel roman anlayı ı içinde gördü ümüz gibi, *Yaban*'da da tez, mevcut ve ideal sistemler aracılı ıyla ortaya konur. Mevcut sistem Ahmet Celâl etrafında çevrelenen köylülerin olu turdu u cehalet atmosferidir. Bu sistemin yanlı ları ortaya konarak, ideal sistemin niteliklerinin neler olabilece i aktarılacaktır.

Olay örgüsü içinde, köydeki olaylar ile birlikte süren fonda bulunan Kurtulu Sava ı, aslında eserin aktarmak istedi i derin yapı bulunmaktadır. Eserin yapısındasava ın hem nedeni, hem de sonucu net olarak belirtilmi tir. Toplumun cahil olu u sava ın hemen kazanılmasında engel te kil eder ama onların cahil ve zavallı bırakan birtakım durumlar vardır:

“Gözü doymak bilmeyen bir iki garp devletinin zenginleri, günde dört ö ün yemek yiyecek diye, fukaranın lokması elinden alındı. Nice yuvalara kundak sokuldu, nice ev bark yıkıldı. İmdi Vestminster'in pembe derili lordu çatlak tabanlı Anadolu köylüsüne kar ı bir sürgün avı yaptırıyor. Neresini yiyecek, bu zavallı yaratıkların” (s.141).

Yakup Kadri de görülen bu milliyetçi ve idealist olan ideoloji dü ünüldü ünde, eserin temel yazılı sebebinin alıntıdan da anla ılaca ı gibi, i galci olan batı medeniyetlerinin kendi emellerini anlamayan halk oldu u anla ılmaktadır. Yakup Kadri, batının bu yayılmacı ve i galci olan politikasına kar ı durmaktadır ve *Yaban* romanını da yazarken bu psikolojiyle hareket etti i ortadadır. Bunun temelinde de Ahmet Celâl'i bir köyde münzevi bir ya ama zorlayan da onlardır.

Onların Anadolu toprakları üzerindeki emelleri ise köyün i gali ve bir çok köylünün telef edilmesi ile son bulur. Köylünün cehaleti romanın sonunda adeta cezalandırılmıştır. Dü man askerleri bütün köyü telef etmek üzere meydana toplanmıştır. Sadece Ahmet Celâl kaçmayı başarır. Çünkü onlar gibi olmayan bir tek o vardır. Bu sahne bir anlamda Tanrının gazabına uğrayan Lût kavmini andırır. Onlar sapık ilikileri yüzünden helâk edilmişken, köylülere cehaletleri ve dü mana pervasızca güvenmeleri yüzünden, yine dü man tarafından cezalandırılmışlardır.

Romanda “*dü mana akıl öreten müftülerin, dü mana yol gösteren köy a alarının, her gelen gasıpla komusunun malını talan eden kasaba e rafının, asker kaçamını koynunda saklayan zinacı kadınların, frengiden burnu çökmüş sahte sofuların, cami avlusunda o lan kovalayan softaların türedi i*” (s.110) mevcut sistem, yanlışlarıyla ortaya konmuştur. Ardından da son sahneyle yerle bir olmuştur. Artık yerini Ahmet Celâl gibi milliyetçi, vatansever, idealist ahısların olmuştur u bir ideal düzen almalıdır.

2.3. Romanın Temel Kahramanları

Yabancı romanında yirmi kişilik bir ahıs kadrosuna rastlanmaktadır. Ahmet Celâl dışında bulunan bütün kişiler köy ve köylü terimini oluşturmak için kurgulanmıştır. Çoban Hasan, Süleyman ve Memi dışında bulunan ahıslar ise Ahmet Celâl’in çatıma halinde olduğu çevreyi oluşturmuşlardır. Kişisel özelliklerinin bir önemi bulunmaması da dikkat çekmektedir. Romanda işlevsel olan tek yönleri, Ahmet Celâl’in fikirlerinin karısında bulunanlardır. Ahmet Celâl romanın anlatıcısıdır. Diğer ahısları farklı bireysel özelliklerine göre değerlendirilmemiştir. Ahısların da hisleri ve dü ünceleri olabileceğinin farkında değildir. O bütün köylüleri tek parça halinde dü ünmektedir ve köylünün karakteristik özelliğini de cahillik oluşturmuştur. Zeynep Kadın, Bekir Çavuş, Salih Ağa, mam, eyh Yusuf hep aynı yapıdadırlar. Bir bütün halinde cehaleti temsil ederler. Ancak aynı işlevde olmalarına rağmen cehaletin farklı boyutlarının göstergeleri olmalarıyla birbirlerinden ayrılırlar. Zeynep Kadın, köy ve ev hayatı; Bekir Çavuş, askerlik; Salih Ağa, toprak; mam, din; eyh Yusuf, dinin istismarı konularını sembolize eder. Ahmet Celâl ile ilikileri ise yazara bu konular ve iki farklı zihniyethakkında yorum yapma ansını doğurur. Böylece cehaletin farklı cepheden ele alınması, irdelenmesi sağlanmıştır.

Yaban romanı, Yakup Kadri Karaosmano lu'nun 1932'de yayınlanan be inci romanı olmakla birlikte; Birinci Dünya Sava ı'nın bitimiyle beraber Sakarya Sava ı'nın bitimine de in geçen sürede bir Anadolu köyünde, köylüleri, Anadolu'nun durumunu, köylülerin Millî Mücadele'ye kar ı tavırları anlatılır. Romanın ön planında sava gazisi bir yedek subay olan Ahmet Celâl vardır. Ahmet Celâl'in bakı açısıyla, halk-aydın çatı masını ele almı tır.

2.3.1. Ahmet Celâl

Roman içinde, Ahmet Celâl'in kesik kolu dı ndaki herhangi bir fiziksel özelli inden bahsedilmemi tir. Celâl Pa a'nın o lu olan Ahmet Celâl, çocuklu unu stanbul'un muhte em konaklarının birinde geçirmi tir. Ahmet Celâl, yedek subaydır. Katıldı ı Birinci Dünya Sava ı'nda sa kolunu kaybeder ve otuz iki ya nda emekliye ayrılarak geriye döner.

stanbul'a geri dönünce orada duramaz. Bir süre sonra Anadolu'nun ücra bir kö esine gitmeye karar verir. Emir eri Mehmet Ali, Ahmet Celâl'i yalnız ba ına peri an olmasın diye köyüne davet eder. Ahmet Celâl de bu daveti kabul eder ve Mehmet Ali'nin köyüne gider.

Ahmet Celâl, daha otuz be ine basmadan, katıldı ı sava sırasında, hayatındaki mutlulu un, a kın, ya ama arzusunun sönüp gitti ini anlar. iire kar ı olan yetene ini de kaybeder. *“Korkunç, i renç ve yalçın gerçek parmaklarımın ucundaki kan ve alınının ortasındaki çamurla!‘ çoktan bana görünmü tü.”* (s. 18) sözleri ile ifade etti i ölümle kar ıla ması, içinde güzele dair ne varsa alıp götürmü tür.

Katıldı ı sava ta, ahısın en vah i hallerini görür. Bu yüzden de, Ahmet Celâl, ahısı hayvanların en kötüsü, en baya ısı, en sevimsizi olarak görür. En medenî görünen ahısların bile, gasp etti i eylerle avuçlarını i irmelerini ve kendi aralarında oyna malarını görünce midesi bulanır. Böyle ahısları önüne katarak ormanlarına geri sürmek istedi i zaman, sa kolunun olmadığı aklına gelir. nsanlar arasında dolanırken, sa tarafında bo torba gibi sallanan yeniyle oynamaya kalkı malarından sonra, yenini sallanıp durmasın diye ucundan bükerek cebine sokar. Mehmet Ali'nin köyüne gidince, ilk günler köyde kime rast gelirse, sa kolunun

olmadı nı fark ettirmek için, onlara sa tarafını döner. “*Son süsüm, son gösteri im, son çalımımdı.*” (s. 19) diye tasvir etti i bu davranı ıyla Ahmet Celâl, ahısların takdirini almak, onlarda kendisine kar ı merhamet uyandırmak ister. Çünkü o, sava ta sa kolunu, çevresindeki ahıslar için kaybetmi tir. Fakat kimse onun bu eksikli ini hissetmez. Ya amaya ba ladı ı köyde, birçok ahısta bedensel sakatlıklar vardır. Bu sakatların arasında Ahmet Celâl dikkat bile çekmez.

Ahmet Celâl, stanbul i gal edildi inde, “*yabancılardan, yabancının cevrenden*” (s. 20) kaçmak ister. Kendi canından ahısların arasına kar ıp, onlarla ha ır ne ir olup kimsesizli ini unutsun diye Mehmet Ali’nin köyüne gelir. İlk günler kimse yanına yakla maz, çocuklar kendisinden ürkererek kaçar. Mehmet Ali de olmasa kimse onunla konu maz. Ahmet Celâl, ya adı ı anın a ır sıkıntılarından kurtulmak için, geceleri odasına kapanıp sabahlara kadar kitap okur. Bu davranı ı köylüler tarafından, büyü yapıyor diye garipsenir. Bunun gibi, birçok davranı ı (di lerini fırçalayıp saçlarını taraması) köylüler tarafından tuhaf kar ılanır. Ayrıca, köye geldi inde yanında sadece kitap sandı ıyla seyyar karyolası vardır. Nereye gitse yata nı da yanında götüren Ahmet Celâl, yıllarca cephelerde ya adı ı için, daha rahat yataklarda yatamaz.

Ahmet Celâl, köye gelince, hayal kırıklı na u rar. O, Batı Anadolu’da gördü ü ye il, sulak köylerin benzerlerini, ç Anadolu’da da bulabilece ini zanneder. Fakat kar ıla tı ı manzara, sulanmı toprak hava kokan hülyalarını da ıtır. Kar ıla tı ı köyü u ekilde tasvir eder;

“*Burada ise, yalnız gerçek; çıplak, çirkin, kaba, yalan gerçek!... Boz toprak dalgaları, alabildi ine uzuyor. Yeknesak ovayı ikiye bölen Porsuk Çayı iddetli bir zezelenin açtı ı bir uzun, bir yılankavî yarık gibidir. Hiç suyu görünmez. Tâ yanına gitti iniz zamanda bile, o suyun cana can katan serinli ini ve rengini bulamazsınız. Boz topraklar orada çürümü ve pıhtıla mı sanılır. Elinizi bir soksanız günün hangi saatinde ve hangi mevsiminde olursa olsun bir cerahat gibi ılıktır. Ve tepeler... Ve tepeler, birer urdur. Ve bütün ufku çerçeveledi i âlem, ancak, bu ızdırap manzarası ile canlı görünür. Bo ve lüzumsuz feza içinde, hiçbir ku un geçti ini görmedim.*” (s. 29).

Kasvetli bir ekilde tasvir etti i bu köy içinde zamanın içinde kaybolur. Günlerin adını unuttur, ayları birbirine karıştırır. Arkasında bıraktığı geçmişi tamamen unuttunca rahat edeceğini düşünür. Orta Anadolu'daki bir köyü, donmuş bir köy olarak tasvir eden Ahmet Celâl, kendisini bu köyde, ıssız bir çölün ortasındaymiş gibi hisseder.

Köye gelinden itibaren, köydeki kadınlar kendisinden kaçır. Mehmet Ali'ye bunun nedenini sorduğunda “*Yabansın da ondan, beyim*” (s. 35) cevabını alır. *Yaban* lafı ilk başta Ahmet Celâl'i kızdırır da, daha sonra, tıpkı eski Yunanlıların kendilerinden başkasına *barbar* demesi gibi, bu köylülerin de her yabancıya *yaban* dediğini anlar.

Ahmet Celâl, yabancı olmadığını, aksine onların içinden biri olduğunu düşünür. Her şeyleriyle birbirlerine bağlı olduklarına inanır. Bu düşüncelerini, inançlarını onlara açabilmenin imkânsızlığını fark edince, Türk aydınının, Türk ülkesi denilen yerin içinde yapayalnız yaayan bir kişi olduğunu görür. Ona göre Türk aydını, kendi memleketinin dibine doğru ilerledikçe, kökünden uzaklaştığını hisseder. Etrafında olunan bölge, ona kendi toprağından sökülmüş bir acayip nebat olduğunu hissettirir. Türk aydınıyla, Türk köylüsü arasında derin bir uçurum vardır. Bu uçurum, “*Londralı İngiliz'le bir Pencaplı Hintli arasındaki farktan daha büyüktür.*” (s. 36). Ahmet Celâl bu gerçeği, büyük umutlarla gittiği köyde yaayanın hayal kırıklıkları içinde öğrenir.

Ahmet Celâl, dış dünya ile ilişkisini tamamen kesmez. Ara sıra İstanbul gazetelerini alır. Millî Mücadele'yi de adım adım takip eder. İlk nöbet zaferini öğrenince fazlasıyla sevinir. Bu sevinci köydeki herkesle paylaşmaya çalışır fakat kimse onun, bu sevincine ortak olmaz. Köylülere göre, Mustafa Kemal Pa'nın çizdiği yol, çıkmaz bir yoldur. Köylüler, padişahın, Mustafa Kemal Pa'yla beraber olmadığını, padişahın çoktan barış yaptığını ve „*Avrupa*” adında bir kraliçenin kendilerini kurtaracaklarına inanır. Yine onlara göre, Mustafa Kemal Pa'nın yolu tehlikelidir. Çünkü düşünün sadece İzmir'de sakince dururken, Mustafa Kemal Pa, düşünün üzerine yürümektedir. Düşünün buna kızıp Bursa'ya kadar gelmiş,

nönü'ye kadar dayanmı tır. Köylülerin bu dü üncelerine Ahmet Celâl fazlasıyla hiddetlenir. Ya adı ı yerden kaçarak uzaklara gitmek ister;

“Yürüyorum, yürüyorum. Böyle saatlerce, günlerce, aylarca, hiç durmaksızın yürümek istiyorum. Biliyorum ki, bu çorak toprak dalgalarının sonu yoktur. Birini aınca öbürü, öbürünü aınca bir ba kası görünüür. Bu köyü, arkamda bırakacaım, üç dört saat sonra, gene tıpkı bunun gibi bir köy önüme çıkacak. Gene kaçacaım. Gece kaçacaım.” (s. 42).

Ahmet Celâl dü üncelerle köyden biraz uzaklaıp yürür. Yalnızlıın içine iyice gömülen Ahmet Celâl, bir kavak kümesi içindeyken bir kız görür. Hayatında bir kadının eksikli ini fazlasıyla hissetti i bu günlerde, kar ısına çıkan bu güzel kıza ilk görü te â ik olur. Kızla biraz konu ur, onun kom u köyden oldu unu ö renir. Kız ondan kaçacak gibi uzakta durup saklanmaktadır. Ahmet Celâl, kız ı daha çok korkutmamak için geri döner. Köye döndü ünde ise, aklında hep o kız vardır. Ahmet Celâl'in köyden uzaklaıp da, kız ı görüp â ik oldu u kavak korulu u, ye illi i ve içinden çıkan berrak deresi ile Ahmet Celâl için cennet gibidir. Kendini ıssız bir çölde ya ıyormu gibi hisseden Ahmet Celâl için burası, hayat kayna ı olur. Berna Moran da, Yakup Kadri Karaosmano lu'nun çizdi i bu dekoru ve önemini u ekilde anlatır;

“Bu çorak ülkede iki ey, hayat, canlılık, güzellik ve sevgi simgesidir; ye il a aç ve berrak su. Ahmet Celâl yalnızlı ı içinde, sevebilece i bir kadının eksikli ini duydu u zaman bu gereksinmeyi su, gölge ve ye illik gereksinimiyle bir arada duyar (s. 49) ve yürüyü e çıktı ı bir gün, sonra â ik olaca ı Emine'ye rastlar. Romanın olumlu iki ki isinden biri olan Emine ile bu kar ıla ma çok ba ka bir do a dekoru içinde yer alır. Ahmet Celâl ilk defa, içinden berrak bir derenin aktı ı bir kavak korusunda bulur kendini. Uzun ye il a açları ve temiz berrak suyu ile bu koru, bildi imiz çorak, cansız, çirkin do adan apayrı bir yerdir, çölde bir vahadır' sanki (s. 62). Güzel Emine'yi ilk gördü ü yer böyle bir yerdir i te...” (Moran, 2007: 213–214).

Ahmet Celâl yirmili ya larında kadınlar kar ısında sert ve so uk durur. Kadına inanmaktansa, onları aldatmayı ye ler. *“Zira sevildi ini hisseden kadın kadar çekilmez bir ey yoktur. Kadının gerçekte, namert ve kancık olan tabiatı, öyle bir safhada, adeta öldürücü bir mahiyet ta ır.”* (Karaosmano lu, 2008: 45) diye dü ünen

Ahmet Celâl, önceki aklarını daha çok cinsiyet buhranı olarak görür. Köye bir gün, eyh Yusuf adında birisi gelir. Bütün köylü bu eyhin önünde el pençe divan durur. Ahmet Celâl, eyh'in ahısların cahilliğini kullanarak onları aldattığını fark eder. eyh Yusuf'a çıkarır. İnsanları aldattığını söyler. eyh'e muhtar da destek çıkar. Ahmet Celâl ikisinin yakasına yapışmamak için kendini zor tutar. eyh Yusuf köyü terk eder. Terk ederken de, arkasından bütün köy gider. Bu durumu gören Ahmet Celâl ilk kez yalnızlığının, kimsesizliğinin ve yabancılaşmasının acıyı hissederek.

“Canlı oldu unu hissetmek için diğerlerinin onayına gereksinim duyan birey tek başına olmaktan kaçınmalıdır. Gerçek yalnızlık varoluşsal yalnızlık anksiyetesine çok yaklaşıyor ve nevrotik birey ondan ne pahasına olursa olsun kaçır; yalnızlığı yer başkalarıyla doldurulur; yalnızlık zaman bir eylemlerle meşgul olunarak yok edilir (öldürülür‘) (Tek başlılık cezası her zaman oldukça kötü bir ceza olmuştur). Bazıları mevcut, yalnızlıktan kaçarak yalnızlıkla savaşır: (o sırada ya mutluluktan çok uzak olsa da) geçmişin mutlu anlarıyla kendilerini rahatlatırlar veya henüz gerçekle karşılaşmamış planların hayali ganimetinin tadını çıkararak kendilerini geleceğe yönettirir.” (Yalom, 2001: 593).

Savaşın, sağ kolunu kaybederek dönen Ahmet Celâl, geriye döndüğünde İstanbul'da yapayalnız kalmak yerine, emirlerinin köyüne gitmeye karar verir. İstanbul'daki yabancıların arasından kaçıp, kendi canından saydığı ahısların arasına karışmak istemektedir. Sağ kolunu kaybeden ve bu yüzden bir yoksunluk hisseden Ahmet Celâl, Anadolu'daki köylülerin arasında yalnızlığını unutup, onların arasında kendisini canlı hissedecektir. Fakat her şey beklediği gibi olmaz. Köydeki ahıslar onu yabancı diye niteler, aralarına almaz. Alsalar dahi, aralarında büyük uçurumlar vardır, Ahmet Celâl, içinde olduğu derin yalnızlığı, bütün köyün kendisini bırakıp, eyhin ardından gitmesiyle fark eder. Burada hem Ahmet Celâl'in hem de Türk aydınının kendi memleketindeki yalnızlığı anlatılır. Otuz iki yaşına kadar herhangi bir ciddi gönüllü kişi de olmayan Ahmet Celâl'in bu yalnızlık duygusu şu sözlerle daha anlaşılır hâle gelebilir;

“Erikson'a göre birey, ergenlik çağındaki kimlik karmaşasını ve rol dağınıklığını çözdüğünde zaman yetikinliğe yaklaşıyor olur. Genç yetikinlik döneminde kimlik duygusu bir kez daha yakınlıkla karşılaşıyor yalnızlık kavramları

ile test edilmektedir. Olgun bir bireyin temel karakteristik özelliği, yakın ilişkiler kurmadaki yeterliliğidir. Bu ilişkiyi kurabilmedeki temel, yine kimlikle ilgilidir. Yakınlık, diğer ahıslarla ilişki içinde olmak ve onlarla bir şeyleri paylaşmaktır... Genç yetimlik adı verilen bu evrede birey evinde, içinde veya çevresindekilerle yakın ilişki kuramazsa, yetersizlik ve deşersizlik duygularına kapılarak ahıslardan uzaklaşır ve kendini yalnız hisseder” (Ersanlı, 2005: 272).

Ahmet Celâl böyle bir yalnızlığı hisseder. Savaş dönümü, hiçbir sınıf ve meslek arkadaşına elini uzatmaz. Sadece Mehmet Ali köyüne davet eder. O da, büyük umutlarla gittiği köyde, hayal kırıklığına uğruur. Köydeki ahıslarla salkılı bir ilişki kuramaz, onlar da Ahmet Celâl’den *yaban* diye uzak dururlar. En sonunda Mehmet Ali de, kendisini eskisi gibi ciddiye almaz. Bu yalnızlığının içinde tek tesellisi Emine’dir. Ahmet Celâl, hemen her gün kavak koruluğuna giderek Emine’yi görmeyi umut eder. Bu halleriyle kendini *Don Ki ot’a*, Emine’yi de *Don Ki ot’un* sevdiği kadın olan *Dulcinea’ya* benzetir. Hikâyede de Dulcinea aslında “*pis kokan, elleri nasırlı, alelade bir köylü karısı*” (Karaosmano lu, 2008: 60) olmasına rağmen, *Don Ki ot’a* bir prenses gibi gelir. Ahmet Celâl de Emine’yi bu şekilde görür.

İstanbul’dan çıkarken ızdıraplarının kaynağının kafasında olduğunu düşünür. İstanbul’da her şeyi bırakıp, gittiği yerde hiçbir şeyi düşünmemeyi, bir köylü gibi yaşamayı ister. Fakat hiçbir şey peşini bırakmaz. Bu durumu “*Lakin i te görüyorum ki, bir çanak suda bir damla zeytinyağı gibiyim. Ne karı ıyorum, ne de dibe çökebiliyorum. Bize, bunun için toplumun kaynağı diyorlar galiba*” (s. 67) sözleriyle dile getirir. Köydeki ahıslar gibi olmak, onlar gibi düşünmek, onlar gibi hissetmek ister. Yalnız benliğine ineyen kitaplardaki bilgiler peşini bırakmaz, onları yok edemez. O an, Ahmet Celâl, köydeki ahıslarla arasındaki uçurumun derinliğini fazlasıyla hisseder. Kendisi içinde bulunduğu topraklarda tamamen yabancıdır;

“Geçen gün, kırlarda dolaırken ayağım bir konserve kutusuna çarpmıştı. Durup baktım. Bu kutu Amerika’dan gelmiş bir kutu idi ve üstünde İngilizce bir şeyin adı yazılı idi. Bu kutuyu buraya hangi yolcular bıraktı? Kimbilir ne zamandan beri kaldı bilmiyorum. Fakat tuhaf bir ilgiyle ele aldım, elimime aldım, baktım adeta bir eski âşıkınaynı görür gibi oldum.

Ben, bu topraklarda, i te bu teneke kutunun e iyim.” (s. 69).

nsanları hayvanların en i renci, en baya ısı olarak gören Ahmet Celâl, evinin penceresinden harman yı ınlarına bakarken bir olaya ahit olur. Salih A a'nın kambur o lu, Bekir Çavuş'un kızını harman yı ınlarının arasında sıkı tırıp, orasını burasını mıcıklayarak canını yakar. Sonra da kızı tuttu u gibi derenin içine götürür. Bu olaydan sonra, Ahmet Celâl, ahısların hayvanların en i renci oldu undan tamamen emin olur. Ahmet Celâl köydeki herkesi, hayvanlara benzeterek anlatır.

“Bu köyün ahısları her biri kendi yuvasında kunduzla dönmü (s. 237), yarı çıplak köstebek yuvalarında (s. 58), toprak ve ta kabukları içinde hayvanlarla ha ır ne ir ya arlar. Yazarın burada amacı do ayla ahısları bütünlü tirmekten çok, köylülerin ilkele ini, içgüdüleriyle ya ayan hayvanlar gibi do aya yakınlıklarını” (Moran, 2007: 212) vurgulamaktır.

Romanda ön planda Ahmet Celâl'in köyde ya adıkları iletilirken, arka planda da Kurtulu Sava ı aktarılır. Ahmet Celâl de köyde sava hazırlıklarına ahit olur. Bir gün, cepheye cephaneye ta ıyan ka nı kafilesi görür. Bu kafile tamamen peri andır. Ahmet Celâl'in umutlarını kıracak gibi olsa da, Ahmet Celâl umudunu yitirmez. Bu zor artlarda olsa da Türk ordusunun galibiyete olan inancı tamdır. Emine'nin, Mehmet Ali'nin karde i smail'le evleneceklerini haber alınca, Ahmet Celâl'in Emine'yle kurdu u hayaller darmada ın olur. Emine'yi smail'den kıskanır. smail'in bo azını sıkıp öldürmek ister. smail'in, Emine'nin gönlünü nasıl çaldı ına akıl sır erdiremez. Kendi kendine bu i in nasıl oldu una dair çıkarımlarda bulunur;

“Emine'nin gönlünü çelme için ne yaptın diyece im. O bana cevap vermeksizin sırtacaktır. Çünkü o da ne yaptı nı bilemez. Bu i kendili inden oluvermi tir. Köylerde tek delikanlı kalmadı. Kızlar, kızo lankızlar, koca bulamadan kocayıp gidiyordu. smail'in bir evlenme teklifi Emine'ye yetmi tir. Ondan daha iyisini mi bulacaktır? Mehmet Ali'nin ailesi epeyce de varlıklı sayılır.” (Karaosmano lu, 2008: 82).

smail'e olan kini günden güne büyür. Bir ak am aralarında kısa bir konu ma geçer. Ahmet Celâl, smail'i tersler. smail yanındayken görmemesi için, ba nı

çevirir. çini kaplayan sıkıntıyı defetmek için ba nını çevirmesine ra men, köyün a ır, pis havası yakasını bırakmaz. Ahmet Celâl'in tasvir etti i köyün a ır havası, Ahmet Celâl'in içinde çırpındı ı havayı açıkça ortaya sermesi bakımından önemlidir;

“Bula ık suyu, ahır ve umumî apteshane kokularını andıran bir taaffün bu havaya bir bo ucu gaz fecaaati vermekte ve beni canımdan bezdirmekte idi. Ah, bu ahıs, ah bu ahıs denilen mahlûk! Tabiatı, ne cenabet bir zindan haline sokmu . Yanı ba imda, bu çocuk olmasa, bu çamurdan yuva, bu a a mın kurt kayna maları, bu yenen, içilen eylere sızan geriz olmasa, u kuru toprak dalgalarının üstünde, bu kızıl ak am aydınlı ında hayat, daha ne kadar sade ve asil olacaktı...” (s. 84).

Ahmet Celâl, Emine'nin de kendisine sırt çevirmesinden sonra hayat kar ısında iyice ümitsizli e dü er. Derenin kenarına çöküp, Zeynep Kadın'ın yüzüyle özde le tirdi i memleketine sitem eder. Ömrünü, gençli ini onun u runa harcamasına ra men, önünden, memleketin kızları kaçıyordu. Onlara el uzattı ı her an eli bo lu a dü üyordu. Böylesine aralarında uçurumlar oldu una, anla amamalarına sitem eder.

Ahmet Celâl bir süre sonra, Mehmet Alilerin evinden ayrılır. Kendine virane bir ev alır ve onu tamir ederek oraya ta ınır. Eve ta ınmadan önce eviyle ilgili hayaller kurar. Buna göre, evin altındaki ahıra, kendine yarenlik etsin diye bir e ek alıp beslemeye karar verir. Ona yük ta ıtmak yerine, çevresindeki ahıslarla konu amadıklarını ona anlatmayı, uzun uzun konu mayı hayal eder. Yalnızlık içindeki Ahmet Celâl'in son dayanak noktası bu e ek olacaktır. E e i, bütün gökten inen kitaplarda adı geçiyor diye mübarek addeder. Yüzünü, smail'in yüzünden daha irin bulur. Köydeki ızdırıp kayna ı üç tanedir. Bunlardan birincisi Salih A a, ikincisi smail ve üçüncüsü Zeynep Kadın'ın asık suratına benzetti i topraktır. Havalar so umaya ba layınca, Ahmet Celâl çoktan köydeki, ilk ba larda rahatsız oldu u eylere artık çoktan alı mı hale gelmi tir. Bunların hiçbirini görmez olur, umursamaz. Fakat hâlâ alı amadı ı Salih A a ve smail'dir.

Ahmet Celâl, köyde ya adıklarını hatıra defterine yazar. Ya adıklarını buradan okuruz. Ahmet Celâl'in bu defteri tutmasının nedeni, kimseyle

konu amadı ı eyleri, anlatmak istediklerini aktarmak, kendi kendine konu maktır. Tuttu u defteri de, ileride memleket kurtulur da kendi çevresine geri dönerse; ya anılan eyleri ahıslar ö rensin diye saklar.

Hayal etti i e e e sahip olur. Kendisine, kapkara bir e ek sıpası alır. Buna, çocuk gibi sevinir. Çocukken kendisine yeni bir oyuncak aldıklarında duydu u sevinci, mutlulu u hatırlar. Ya adı ı nice, umut ve hayal kırıklıklarına ra men hayatta küçük mutluluklarla hâlâ çocukça sevinir. Çocukluk günlerini hatırlaması aklına; *daima temiz, titiz ve sabun kokan beyaz* diye niteledi i annesini aklına getirir. Tertemiz olan annesini, tezek kokan evine, kendi aklındayken bile yakı tıramaz.

Ne yapsa ne etse aklından Emine'yi çıkaramaz. Özellikle geceleri yata ına yatınca, hayatında bir kadının eksikli ini hisseder. Dü ünür ta nır, Emine'yi istemeye karar verir. Derdini Bekir Çavuş 'a açar. Bekir Çavuş 'un karısı, Emine'yi görmeye gitti inde durumu anlatır. Emine de “*Elin yabancıya ben varmam.*” (s. 105) der. Bu haber üzerine, Ahmet Celâl utançla karı ık bir ızdırıp duyar;

“Izdirap çekmeyi severim. Fakat bu ızdırabın sevimli hiçbir tarafı yok; çünkü bu, bir felaketin mahsulü de ildir. Bu, rezil olmu bir adamın ızdırabıdır. Utanç, bir yarasa gibi yüze yapı ır ve alnımızın ortasından kanımızı emmeye ba lar. Vücut o kadar zaafa dü er ki, adeta bir posa halini alır. Pespaye ve sefil bir ey olur. Onun için utanmak, kendi kendinden nefret etmenin e itidir.” (s. 106).

Bir tanıdı ı, mütarekenin ilk yıllarında kendisini korkutanın dü man ve dü manın silahları de il, kendi aramızdaki anla mazlıklarla, nifaklar oldu unu söyler. Ahmet Celâl, tanıdı ının bu lafı sadece stanbul'u dü ünerek söyledi ini, Anadolu'yu hesaba katmadı mı dü ünür. O, Anadolu'yu bütün pisliklerden ve nifaklardan arınmı bir yer olarak dü ünür. Anadolu'da ya amaya ba layınca gerçek Anadolu'yu görür. Anadolu'yu fazlasıyla kötü bir yer olarak tasvir eder. Fakat, Anadolu'nun bu halde olmasının sebebi de ona göre Türk aydınıdır. Türk aydını, kendi memleketine yabancı kalmı tır, onu yalnız bırakmı tır;

“ imdi ne görüyorum? Anadolu... Dü mana akıl ö reten müftülerin, dü mana yol gösteren köy a alarının, her gelen gasıpla bir olup kom usunun malını talan eden kasaba e rafının, asker kaç a ını, koynunda saklayan zinacı kadınların, frengiden burnu çökmü sahte sofuların, cami avlusunda o lan kovalayan softaların türedi i yer burasıdır.

Burada, bıyıklarını makasla kırptı diye nice fikir ve ümit dolu Türk gencinin kafası ta altında ezildi. Burada, yüzü dü mana dönük, nice vatan mücahitleri savundukları kimselerin eliyle arkadan vuruldu. Burada, millî timsalin, millî ba ımsızlık sembolünün yolu kaç defa kesildi ve kaç defa oturdu u ehrin etrafı isyan silahlarıyla çevrildi. Burada, ben, vatan delisi millet divanesi; burada ben harp malûlü Ahmet Celâl yapayalnızım.

Bunun nedeni, Türk aydını, gene sensin! Bu viran ülke ve yoksul ahıs kitlesi için ne yaptın? Yıllarca, yüzyıllarca onun kanını emdikten ve onu bir posa halinde katı toprak üstüne attıktan sonra, imdi de gelip ondan tiksirmek hakkını kendinde buluyorsun.

Anadolu halkının bir ruhu vardı; nüfuz edemedin. Bir kafası vardı; aydınlatamadın. Bir vücudu vardı; besleyemedin. Üstünde ya adı ı bir toprak vardı! letemedin. Onu, hayvanî duyguların, cehaletin, yoksullu un ve kutlu n elinde bıraktın. O, katı toprakla kuru gö ün arasında bir yabancı ot gibi bitti. imdi, elinde orak, buraya hasada gelmi sin. Ne ektin ki, ne biçeceksin? Bu ısırganları, bu kuru dikenleri mi?

Tabi ayaklarına batacak. te, her yanın yarılmı bir halde kanyor ve sen, acıdan yüzünü buru turuyorsun. Öfkeden yumruklarını sıkıyorsun. Sana ızdırıp veren bu ey, senin kendi eserindir, senin kendi eserindir!” (s.110–111).

Bu cümleler, Ahmet Celâl’in ya adıkları, gördükleri kar ısında kendisiyle olan bir iç hesapla madır. Köydeki her eyi tiksiniyecek derecede kötü bulan Ahmet Celâl, bütün bunların sebebinin kendisi, yani Türk aydını oldu unu itiraf eder. Bütün bir yaz, köydeki herkes topra ı ekip biçerken; Ahmet Celâl gazetelerde Millî Mücadele’nin her adımını takip eder. “... ate püsküren demirden Tanrının” (s. 117) diye tabir etti i dü manın ayak seslerini uzaklardan i itmeye ba lar. Dü man uçaklarının attı ı ka ıtlarda da yarın öbür gün orada alacakları yazılıdır. Ahmet Celâl, dü man geldi inde kılıcını çekip önlerine çıkmayı dü ünür. Fakat dü man,

kendisine bir ey yapmadan geçip giderse, bulundu u noktada çürüyüp gidece ine inanır. Birkaç gün sonra cephe çözülür ve geriye çekilen Türk askerleri köyden geçmeye ba larlar. Köyden geçen bu askerlerin arasında iki genç subay da vardır. Ahmet Celâl bu subaylarla konu ur. Subaylar gittikten sonra Ahmet Celâl pe lerine takılmadı ina pi man olur ama sonra kalması daha mantıklı gelir. Kendisi bu ekilde daha iyi ölebilecektir. Tek ba ina ölecektir;

“Ve arkamda hiçbir kimse bırakmayaca um. Ne bir dost, ne bir sevgili... Hiçbir izim de kalmayacak; hatta mezarım bile. Çünkü bu köylüler, beni gömmezler, bir derenin içinde köpeklere, kargalara yemlik bırakırlar ve kemiklerimi tezek ate inde yakarlar. Ne âlâ, yad ellerde, kemiklerim bile kalmayacak.” (s. 133).

Top seslerinin çok yakından i itildi i birkaç günün sonunda dü man askerleri köye girerler. Dü manın köye gelince meydana gelen olaylara ahit olan Ahmet Celâl, daha önce yakmak istedi i defterini, gelecek ku aklar kendi memleketlerine ait birçok acı gerçe i okuyup bilsin diye, saklamak ister. Dü man askerleri köydeki bütün evleri yakar, ahısları öldürmeye ba lar, genç kız ve kadınlara tecavüz eder ve herkesi meydanda toplar. Emine ile Ahmet Celâl bir fırsatını yakalayıp ikisi beraber kaçmaya ba larlar. Bu kaçı sırasında ikisi de yaralanır. Emine'nin daha fazla ilerleyememesi üzerine, defterini Emine'ye teslim edip, uzaklara do ru yürür.

Bütün bu özellikleriyle Ahmet Celâl, romanın ba ından sonuna kadar geçirdi i de i imle *yuvarlak (round) karakterdir*. Romanın ba kahramanı Ahmet Celâl, romanın ba ında büyük umutlarla gitti i, aynı candanız diye tabir etti i Anadolu ahsı arasında büyük hayal kırıklıkları ya ar. Türk aydını-Türk köylüsü arasındaki uçurumun etraflica i lendi i romanda Türk aydını olan Ahmet Celâl, Türk köylüsü arasında tamamen yalnızla ır. Bu yalnızla mada Ahmet Celâl'in payı kadar, Türk köylüsünün onu ba rına basmamasının da payı vardır. Son bir umut olarak Emine'ye tutunmaya çalı an Ahmet Celâl, Emine'nin onunla evlenmeyi kabul etmemesi üzerine tamamen yalnızlı a bürünür. Ahmet Celâl'in bu *yalnızlık* duygusunun ön plana çıkarılmasıyla onu *psikolojik bir tip* olarak de erlendirebiliriz.

Ahmet Celâl, hatıra defterinde yabancı yazarlardan ve hikâye kahramanlarından alıntı yapar. Bu özellikleriyle onun Batı kültürüne vâkıf bir ahıs oldu unu dü ünebiliriz. Köyde kaldı ı süre boyunca âdeta bir iç hesapla ma ya ayan Ahmet Celâl, sonunda her eyiyle ilkel bir ya amı andıran köyün, yani Anadolu ve Anadolu ahısının bu halde olmasının nedeni olarak Türk aydınını görür. Ona göre, Türk aydını, içinden çıktığı topra ın ve ahısların özünü kavrayıp içlerine girememi tir. Böylece, bir bütün olması gereken bu iki kesim arasında derin uçurumlar olu mu tur. Yalnızlık içinde bo u an Ahmet Celâl, bu özele tirisiyle, yeri geldi inde en çirkin hayvanlarla özde le tirdi i Anadolu ahısının, bu halde olmasının nedeni olarak kendisini görür ve vicdan azabı duyan Ahmet Celâl karakteri, bu özelli iyle de Türk aydınına bir ele tiri olarak de erlendirilebilir.

2.3.2. Mehmet Ali

Mehmet Ali, Ahmet Celâl'in emir eridir. Terhis edildikten sonra köyüne dönerken, Ahmet Celâl'i de köyüne davet eder. Ahmet Celâl'le beraber köye döndükten sonra, Ahmet Celâl'in etkisinden tamamen sıyrılır, asker olmadan önceki haline döner. Köyüne döndükten iki ay sonra civar köylerden bir kızla üçüncü evlili ini yapar.

Ahmet Celâl'le Millî Mücadele'yle ilgili konu urlarken, dü man askerlerinin, köyüne kadar gelemeyece ine inanır. Köydeki ahıslar, ilk zamanlar Ahmet Celâl'le yanında Mehmet Ali varken konu ur. Bir süre sonra, köydeki di er ahıslar gibi Mehmet Ali de Ahmet Celâl'e sırtını çevirir. Buna ra men Ahmet Celâl'e göre Mehmet Ali, hâlâ kendisinin en yakın dostudur. En yalnız oldu u zamanda bütün sınıf ve meslek arkada ları kendisine sırt çevirince, Mehmet Ali ona yardım elini uzatmı ve onu köyüne davet etmi tir.

Romanda, bir dekoratif unsur gibi fiziksel ve psikolojik özelliklerinden pek bahsedilmese de, Mehmet Ali, Ahmet Celâl'in köye gelmesini sa layan ahısdır. Bu özelli iyle, vakanın ortaya çıkması için varlı ına ihtiyaç duyulan bir karakter olarak de erlendirilebilir. Ayrıca Mehmet Ali, Millî Mücadele sürerken, kendisini yeniden askere almalarından korkar. Bu korkunun nedeni de, dört yıl boyunca cephelerden cephelere sürüklenmesidir. O yıllardaki asker kaçaklarının, ömrünün en güzel yıllarını cephelerde geçiren Anadolu gençlerinin psikolojisini yansıtır.

2.3.3. Emine

Ya ız, uzunca yüzlü, ye il gözlü, kızıl saçlı ve irice beyaz di leri olan bir köylü kıızıdır. Ahmet Celâl, Emine'nin dururken elini bö rüne dayayıp belini kırdı ı halini, Bergama'da gördü ü mermer üstündeki eski kabartmalara benzetir. Ahmet Celâl, Emine'yi kavak korulu unda görüp â ık olur. Emine'yi gördü ü yer, ya adı ı çorak köyün aksine yemye il, hayat dolu bir yerdir. Yalnızlık içinde bo u an Ahmet Celâl için, küçük de olsa güzel umutların ba langıcı olur. O andan sonra aklından Emine'yi çıkaramaz. Hayalini kurdu u Emine'yi, Don Ki ot hikâyesindeki Dulcinea'ya benzetir. Dulcinea da tıpkı Emine gibi alelade bir köylü kıızı olmasına ra men, Don Ki ot için bir prensesten farksızdır. Ahmet Celâl için de Emine prenses gibidir. Yalnızlık içinde çırpındı ı hayatında, her yerinden kuraklık akan ya adı ı köyde, Emine Ahmet Celâl için çöldeki vaha gibidir. Köydeki di er ahısları çirkin hayvanlara benzeten Ahmet Celâl, Emine'yi *Van Kedisi*'ne benzetir.

Ahmet Celâl, Emine'yle evlenmek istedi inde, Emine'ye haber gider. Emine de "*Elin yabanına ben varmam.*" (s. 105) diyerek Ahmet Celâl'in evlenme iste ini kabul etmez. Emine daha sonra smail'le evlenir. Buna ra men Ahmet Celâl, uzaktan hep Emine'yi izler.

Yunan askerleri köye girdi inde, bütün evleri yakar ve herkesi meydanda toplar. Bu çemberin içinden sadece Ahmet Celâl'le Emine çıkabilir. "*Her ne kadar aydın, halkına inememi ; halk aydınını ba rına basamamı sa da tehlike her ikisini de aynı ate ten çemberle ku atmı tır. Mecburen de olsa bu ate ten çemberi yarmak için beraber hareket edeceklerdir... Ahmet Celâl bu yakınla madan o kadar mutludur ki kendilerini bir araya getiren bu felaketi kutsamak ister. Fakat bu beraberlik nereye kadar? Türk halkı ile Türk aydını, bu ate çemberinden birer yara alarak kurtulurlar. Ancak bu rüya kısa sürer. Emine'nin yürüyecek gücü, kuvveti kalmamı tır; yarası a ırdır. Aydın Ahmet Celâl'in refakati sadece kurtulu a kadardır.*"⁸

Emine tıpkı Mehmet Ali gibi dekoratif bir unsur olarak görünse de, romandaki vakanın ortaya çıkması için varlı ına mutlak ihtiyaç duyulan bir karakterdir. Ahmet Celâl'in kendini en yalnız hissetti i bir anda ortaya çıkar. Ahmet

⁸ Balcı, Yunus, *Türk Romanında Aydın Problemi*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s. 208.

Celâl'in tükenmeye ba layan umutlarının yeniden ye ermesini sa lasa da, smail'le evlili i, Ahmet Celâl'i hayal kırıklı ına u ratır. Ayrıca Emine'nin bir di er önemi, romanın sonunda sembolik ekilde i lenen *aydın-halk birle mesindeki* konumudur. Ahmet Celâl'le beraber hareket ederek ate çemberinin içinden kaçarlar. Bu birliktelik, *kurtulu a* kadar sürer. Ahmet Celâl, gelecek ku aklar çekilen acıları okuyup ö rensin diye, hatıralarını yazdı ı defteri yaralanan Emine'ye bırakarak, bilinmezli e do ru yürüyerek uzakla ır.

2.4.Yardımcı Kahramanlar

Muhtar: Köyün muhtarıdır.

mam: Köyün imamıdır ve do rulara de ilde duyduklarına inanır. Yalaka bir adamdır.

Memi : Süleyman'ın en iyi arkada ıdır. Çocuktur.

erif Çavu : Emine'nin babası.On yıl boyunca Ruslar'ın esiri olarak kalmı ve sonunda köyüne dönebilmi tir.

Zehra: Bekir çavu un kızıdır ve kördür.

2.4. Romanda Zaman

Romanda kronolojik zaman kullanılmı tır.Olaylar birbirini takip eder niteliktedir. Kurtulu Sava ı yılları ayrıca burada yaz mevsiminden ba layıp sonbahardan sonra yazar bir sözüyle tekrar yazıya geldiklerini belirtir.

Yaban'da zaman süreci, Ahmet Celâl'in köye geli inden, kaçı ına kadar devam eden Kurtulu Sava ı yılları içinde, yakla ık iki üç senelik bir dilimdir. Fakat romanın ba ında Ahmet Celâl'in kolunun nasıl ve nerede çolak kaldı ına dair geçmi e ait bilgiler verildi ini görürüz. Bunlar olay akı ının dizimsel sürecini bozmazlar. Çünkü anlatım zamanı hâlâ aynıdır. Kolun çolak kaldı ı sürece geri dönülüp, uzun uzadıya bilgiler verilmemi , olay farklı bir zaman diliminde ya atılmamı tır.Olay örgüsünün sürme zamanı ile anlatma zamanı da a a ı yukarı aynıdır. Günlük tekni inde yazılan romanda, çok net olmamakla birlikte, Ahmet Celâl'in ya adı ı olayları kısa zaman sonra anlatmaya ba ladı ını görürüz. Bu bakımdan yukarıdakilere dayanarak *Yaban*'da kronolojik bir anlatım mevcuttur ve anlatımda ileriye ya da geriye gitme ekinde bir zaman atlaması ya da kırılması

yoktur diyebiliriz.. Bunların dışında, roman unsuru olarak *Yaban*'da "zaman"dan i levsel anlamda fazlaca yararlanamamıştır.

2.5. Romanda Mekan

Anadolu'da Porsuk Nehri çevresindeki küçük bir köyde geçer ayrıca Eski ehir, İstanbul, İzmir, Ankara, Anadolu ehirleri gibi gerçek mekânlardan bahsetmektedir. *Yaban*'da çok fazla mekândan yararlanmıştır. Esas olarak çatı manında u sebeplerden biri mekândır. Ahısların psikolojileri ile birlikte sosyal ilişkilerinde de ekonomik etkinlikler içinde mekân en temel etken olarak göze çarpmaktadır.

Romanda sosyo-kültürel nitelikleri aktarılmaya çalışılan "köy", ana mekândır. Zeynep Kadın'ın ve Ahmet Celâl'in evleri de ikincil mekânlardır ki bunlar da ana mekân olan köyü bütünleyen unsurlardandır. Ancak *Yaban*'da etkin olan mekân, köyün içinden, kahveleri ve evlerinden çok co rafyasıdır. Bu co rafya "engin ve kurak ovaların genişliğinden" (s.31), "ur gibi tepelerden" (s.29), "tuzlu göllerden, kireçli topraklardan" (s.66), ibarettir. "Tabiat tezek" (s.87), "köyse bataklıkta bir uyuz manda gibi kokar" (s.23) Böylesine bir co rafyanın içinde evlerse *köstebek yuvalarını* (s.39) andırır. Elbette mekânın aktarıldığı Ahmet Celâl'e göredir. Somut co rafifiko ullar onun süzgecinden geçerek yansıtılır. Yabancılaşma bölümünde Ahmet Celâl'i ele alırken bahsetti imiz karamsar psikolojisi, burada da geçerlidir. Çünkü onun mekânda olumlu bulduğu hiç bir eye rastlamayız. Mekâna sürekli olumsuz yaklaşır. Dolayısıyla mekânın olumsuzluklarıyla, Ahmet Celâl'in psikolojisi tam bir uyum içindedir. "Dünyadan elini ete ini çekmi bir kimse için Anadolu'nun üçra kö esinden daha uygun neresi bulunabilir?" (s. 17)

Mekân, Ahmet Celâl'in karamsarlığını daha da artırarak, içinde yaşadığı toplumla uyumsuz ve çatışma durumunu sağlamlaştırır. Öyle ki mekân artıkları, Ahmet Celâl'in düşünmesini bile engeller. "Düşünmek; ahısların, mara devrindeki gibi henüz bir takım toprak ve taş kovukları içinde yaşadığı ve hayvanlarla beraber olduğu bu yerde düşünmek, bana bir ayıp gibi geliyor." (s.26) "Çirkin ve galiz tabiat (s.30), engin ve kurak ovaların korkunç genişliği barmı döndürür, iradesini hordaha eder." (s.31) Ahmet Celâl'in mekâna ait bu tip çıkarımları, roman boyunca sürer. Roman adeta, mekânın olumsuzluklarından oluşur. Öyle ki köylülerin cehaletine anlam vermeyen Ahmet Celâl, bu konuda bile mekânı suçlar. "Köylüleri bu hale koyan üstünde yaşadıkları bu sert

ve ha in tabiat mıdır?Merhametsiz bir üvey ananın gö sü gibi hareketsiz bu topraklarda ancak böyle bir öksüz çocuk ruhu dalgalanabilir.” (s.72) “ klimin çoraklı nın köylülerin ruhlarını kuruttu unu dü ünür” (s.181)

Yukarıdakilere dayanarak mekânın, romandaki en temel i levinin, Ahmet Celâl’in psikolojisini desteklemenin yanı sıra köylülerle olan uyumsuzlu unun da nedenlerinden birini olu turmak oldu unu söyleyebiliriz. Çünkü mekân, köylülerin cahil ve görgüsüz yeti mesine neden olmu , bu durum da Ahmet Celâl’deki çatı mayı tırmandırımı tır.

Mekân: Köylülerin Cehaleti—»Ahmet Celâl=Çatı ma-» Yabancıla ma

Romanda mekânın bir ba ka i levi, roman yazma sanatında yazarların çokça ba vurdu u roman ki ilerinin psikolojilerinin yansıtılmasında araç olarak kullanılmasıdır. Bu durumun Ahmet Celâl üzerinde ne ekilde gerçekleşti ini belirttik. Tanıtımında mekândan yararlanan ikinci roman ki isi Zeynep Kadın’dır. “Zeynep Kadın’dan yüz kat daha ha in ve merhametsiz olan bu tabiat..”(s.38) ifadesi ile ha in ve merhametsiz olma özellikleri Zeynep Kadın ve tabiat arasında adeta yarı ma unsuru gibi algılanmı tır ve anlam desteklenmi tir. “Zeynep Kadın’ın asık ve çatık suratı ta larla, topraklardan farksızdır”. Buna yakın bir kullanım da tabiatın ki ile tirilmesi yoluyla gerçekleşmi tir. “Sert ve yalçın tabiat, söylemi tim ki sen bir üvey ananın kuca ı gibisin”(s. 149).

Kısaca romanda bir roman unsuru olarak mekânın, olumsuz atmosferin yaratılması, ki i ve psikolojilerinin ortaya konulması yönünde i lev kazandı nı söylenebilir.

2.6. Romanda İlenen Temalar

2.6.1. Milliyetçilik

Ahmet Celâl memleketinin siyasî olaylarına ve devam etmekte olan sava a son derece duyarlı, milliyetçi ve idealist bir subay olarak çizilmek istenmi tir. Onu davranı boyutu ile de il de sözleri ile de erlendirdi imiz zaman, bizde de bu kanaat hasıl olur. Fakat davranı larını göz önüne aldı ımızda, onun karakteri ile davranı ları arasında bir uyumsuzlu un oldu unu farkedebiliriz. Çünkü Ahmet Celâl’in milliyetçili i

hiçbir zaman eyleme dönmez, dü ünce boyutunda kalır. Kurtulu Sava ı'nın en ate li günlerinde -bir subay olmasına ra men- münzevili i seçer. Sava maktan, her ne sebeple olursa olsun kaçmı tır. Çolak olması onun için bir bahane gibi görülebilir ama böylesine ideal-milliyetçi çizilmi ve her yerde bu söylemlerde bulunan birisi için tek kolun çolak olması engel olmamalıdır. Aksine, buna ra men sava ması, onun milliyetçili ini daha da güçlendirecektir. Ahmet Celâl “bu kolsuzlu um, hem kendime, hem de aleme kar ı icat edilmi bir bo bahane” (s. 42) derken aslında bu duruma i aret etmektedir. Ahmet Celâl karakterindeki bu uyumsuzlu un, eserin yapılandırılması ile ilgisi büyüktür. Çünkü romanda esas olan, halkın cehaletini göstermek ve aydın- halk çatı masına parmak basmak oldu u için, Ahmet Celâl bir ekilde köyde bulunmak zorundadır.

Çatı ma için onun köylüden farklı olması gerekir, bu fark milliyetçili i ile olu turulur ama aynı zamanda köylünün cehaletini ortaya koymak için köyde bulunmak zorundadır, bu da pasiflik ve korkaklı ı ile sa lanır. Ahmet Celâl'in milliyetçili i, köylünün cehaletini ve çatı manın vardı ı anlamsız sonu ortaya koymanın dı nda bir anlam ifade etmez. Sadece köyü dü man i gal etti i zaman Ahmet Celâl, korkmadı ma dair i aretler verir fakat bunlar da eyleme dönmez. Kısaca Ahmet Celâl davranı ları ve hareketleri ile de il, yazarın bize dayatmak istedi i özellikleri ile milliyetçidir. Bu bakımdan Ahmet Celâl karakteri milliyetçi bir subay olarak ba arılı çizilmemi tir.

2.6.2. Çatı ma

Roman yapısının ve olay örgüsünün süreklili inin, Ahmet Celâli çatı maların merkezindeki konuma oturmakla mümkün oldu unu belirtmi tik.

Romanda çatı malar ya da daha basit anlamda uyu mazlıklar iki yönlü ele alınarak, birbirlerini destekler nitelikte i lev kazanmı lardır. Bunlar günlük toplumsal ya am, ideolojik ve siyasî fikirlerdir.

Ahmet Celâl, günlük yaptı ı i lerle, “her gün tra olması, di lerini fırçalaması, saçlarını taraması ve kitap okumasıyla” (s.22) bile bireysel ya ayı ıyla köylülerden farklıdır. Bireysel özellikleri çatı mayı destekler ancak asıl ve büyük çatı ma onun bireysel özelliklerinden kaynaklanmaz. Ahmet Celâl'in ve köylülerin Kurtulu Sava ı'na bakı açları temel çatı mayı yaratır. Ahmet Celâl, bilinçli bir

aydın olarak, vatanın ku atma altında oldu unu ve derhal dü mana müdahale edilmesi gerekti ini bilir. Fakat köylüler için durum böyle de ildir. Onlara göre Mustafa Kemal ve arkada ları slâmî yıkmaya çalı an padi ah kar ıtı çetelerdir:

Bu gelenler, öyle dü man filân de ilmi . Avrupa adlı bir kraliçenin bizi çetelerin elinden kurtarmak için gönderdi i ye il sarıklı evliyalarmı . Bu kraliçe bizi kurtardıktan sonra slâm olacaktı . Yüre ine öyle do mu . Kemal Pa a'nın ne yazık ki bundan haberi yokmu . Çünkü etrafını bir takım uygunsuz adamlar sarmı ; bunlara mahpus derlermi . Her biri ipten kazıktan kaçmı , kötü ki i imi . Bütün memleketi haraca kesmi ler. Vergiyi, a arı alır, kendileri yerlermi , (s. 121)Ayrıca kendilerinin Türk olduklarını bile bilmeyecek kadar cahillerdir:

Biliyorum beyim sen de onlardansın emme.

- Onlar kim?

Aha, Kemal Pa a'dan yana olanlar...

nsan Türk olur da nasıl Kemal Pa a'dan yana olmaz?

Biz Türk de iliz ki, beyim.

Ya nesiniz?

- Biz slâmımız elhamdülillah... O senin dediklerin Haymana'da ya arlar (s. 153).

Ahmet Celâl'in ki ilik yapısı üzerinde dururken karamsar psikolojisinden bahsetmi tik. Romanın ba langıç noktasında onun "Mehmet Ali beni buraya getirdi ine imdiden pi man mı? Acaba evde anasıyla karde leri on bin bir konukla geldi ini haber alır almaz kendisine çıkı tılar mı?" (s.23) ekindeki önyargılı ve kuruntulu hali, çatı mayı iddetlendirir niteliktedir. Daha henüz tek bir köylüyü tanımamı olmasına ra men olası en kötü durumları kafasından geçirir. Dolayısıyla Ahmet Celâl'in psikolojik yapısının da gerilimi artıran bir faktöroldu unu dü ünebiliriz. Ancak bu durumdan, tamamıyla Ahmet Celâl sorumlu de ildir. Çünkü yakınla ma çabaları kar ısında köylüler de duyarsızdır. Köylülerle arasında bir köprü ve köye geli inin vesilesi olan Mehmet Ali'ye "Anan benim anam; karde lerin, benim karde lerim olacak. Bunu iyi bil." (s.20) ekinde yakınla maya çalı ır ama herhangi bir olumlu tepki almaz. Onlara hitap etti inde "hiç bir ey anlamaz gibi bön bön yüzüne bakarlar." (s.20) Bu bakımdan Ahmet Celâl'in psikolojisi ile köylünün aymazlı ı ve cehaleti, nitelikleri itibarıyla da, çatı mayı etkin kılan iki uç de erdir. Köylü cahildir ama Ahmet Celâl ki ilik özelliklerinin dürtüsüyle onların bu

özelliklerini sürekli sorgular. Köylülerin davranışlarına bo ver deyip geçemez. Bunun neticesinde de kendini çevresiyle uyumsuzluk içinde bulur.

Çevre, ya amın pek çok noktalan itibarıyla Ahmet Celâl' in tam tersi biçimde dü ünür ve davranır. Toprak mülkiyeti, kadın-erkek ili kisi, dü man kavramı gibi konularda tamamen farklı anlayışlara sahiplerdir ve bütün bu konular "cehalet" çatısı altında toplanır. Bir ba ka deyi le, cehalet Ahmet Celâl ve köylüler arasındaki köprüleri yıkan unsurdur. Ona göre "okumu bir stanbul çocu u ile bir Anadolu köylüsü arasındaki fark, bir Londralı ingilizle bir Pencaplı Hintli arasındaki farktan büyüktür." (s.37)

Çatı manın farklı açılardan bakıldığında hem olumlu hem de olumsuz algılanabildi i durumlar gerilimin en çok yaşadığı durumlardır. Örne in "kürtaj" hem olumlu hem de olumsuz kar ılanabilir. Olumlu bakış açısıyla olası bir ahısın ebeveyn sevgisinden ya da maddî imkânsızlıklardan uzak bir ekilde yeti mesi engellenecektir. Toplum için hastalıklı bir birey yeti meyecektir. Ancak ba ka bir bakış açısından da bu durum muhtemel bir ahısı öldürmek oldu undan, cinayettir. *Yaban*'da da böyle bir yapı söz konusudur. Çünkü Ahmet Celâl ve köylü arasındaki uyumsuzlu un nedenleri paradoksaldir. Köylünün cehaleti aydın için ho olmayan, ona sıkıntı veren bir olgudur ama aynı zamanda köylülerin cahil kalması, aydının onlara ulaşamaması ve onları bilgilendirememesi yüzündendir. Ahmet Celâl'in kendini sorguladığı ve en çok iç-çatı ma ya adığı an, paradoksal durumun ayırımına vardığı zamandır. Eserin çıkması da buradan kaynaklanmaktadır:

Bunun nedeni Türk aydını gene sensin! Bu viran ülke ve yoksul ahıs kitlesi için ne yaptın? Yıllarca, yüz yıllarca onun kanını emdikten ve onu bir posa halinde katı toprak üstüne attıktan sonra, imdi de gelip ondan tiksilmek hakkını kendinde buluyorsun. Anadolu halkının bir ruhu vardı, nüfuz edemedin. Bir kafası vardı aydınlatamadın. Bir vücudu vardı; besleyemedin. Üstünde ya adığı bir toprak vardı!

İletemedin. Onu, hayvani duyguların, cehaletin, yoksullu un ve kıtlığın elinde bıraktın. O, katı toprakla kuru gö ün arasında bir yabancı ot gibi bitti. İmdi elinde orak buraya hasata gelmi sin. Ne ektin ki nebiçeceksin? Bu ısırganları, bu kuru dikenleri mi? Tabi ayaklarına batacak. te her yanın yarılmı bir halde kanıyor ve

sen acıdan yüzünü buru turuyorsun. Öfkeden yumruklarını sıkıyorsun. **Sana ızdırap veren ey senin kendi eserindir**, (s. 110)

Sana ızdırap veren ey senin kendi eserindir, ifadesi, romanın yapısını oluşturan en temel anlam birimidir. Romandaki paradoksal yapı tek bir cümleye bu biçimde indirgenmiştir. Bu cümledeki anlam bütünlüğü eserin bütünü için de geçerlidir. Yukarıdaki sözlerin sahibi Ahmet Celâl, sürekli cehaletin nedenlerini arar ve cevabın, aydınların halktan uzak kalmasının en temel neden olduğunu sonucuna ulaştırır. Kendisi gibi ahısların, onları yalnız bıraktığına inanır:

Eğer bilmiyorlarsa kabahat kimin? Kabahat benimdir. Kabahat ey bu satırları heyecanla okuyacak arkadaş; senindir. Sen ve ben onları yüzyıllardan beri bu yalnız tabiatın göbeğinde, herkesten, her şeyden ve her türlü yaşamak zevkinden yoksun bir avuç kazazede halinde bırakmışız. Açlık, hastalık ve kimsesizlik bunların etrafını çevirmiştir. Ve cehalet denilen zifiri karanlık içinde, ruhları, her yanından örülü bir zindanda gibi mahpus kalmıştır, (s.181)

Yukarıdaki gibi düşünmesine rağmen Ahmet Celâl, onları bilgilendirmek için fazla bir gayret sarfetmez. Köylülerin cahilce tavır ve sözleri karşısında sakin ve kararlı bir tutumla onları aydınlatmaya çalışmaz, fevridir, sınırlıdır. Kimi zaman onları azarlamaktan ve hatta (Salih A'ya) dövmekten geri kalmaz. Buradan da anlaşılacağı üzere paradoksal yapıyı Ahmet Celâl kişiliğinde belirginleştirmektedir. Öyle ki “sizi gökten melek bile inse kurtaramaz. Çünkü sizi evvelâ sizden kurtarmak lâzımdır” (s. 150) cümledeki inanılmaz, bozulan imleci gibi, sorunun, sorunun kendi içinden türediğine, yani paradoksallığına işaret eder.

Ahmet Celâl'in çevre ile uyum sağlamaması aslında karşılıklı bir çatımadır. O, tek taraflı bir çatımanın içindedir. Uyum amayan, aykırı unsur odur. Köylülerin hayat felsefeleri ve yaşam biçimleri onu sadece bir “yaban” olarak algılamakla sınırlıdır. Ahmet Celâl'e karşı herhangi bir tavır içinde deillerdir, hatta onu önemsemezler de diyebiliriz. Çünkü romanda Ahmet Celâl ile etkileşim içine girip de kimse yoktur. Çatımanın karşılıklı olduğu durumlarda, çatımanın unsurlardan en az birinin de imine girmesi beklenir. Oysa *Yaban'* da kimse demez. Romanın başkisi Ahmet Celâl de olay örgüsünün başındaki fiziki ve

psikolojik özelliklerini devam ettirir. De i im sayılabilecek tek ey -olay örgüsü ile ba ntılı- olarak köyden kaçmasıdır. Bu da bir karakter de i imi de ildir. Bunlara dayanarak romanda tek taraflı bir çatı ma oldu unu, bunun da daha önce belirtti imiz gibi Ahmet Celâl'in ki ilik yapısından kaynaklandı nı söyleyebiliriz, öyleyse birey çevre çatı masında, çevrenin bireyi engelleme, müdahale etme gibi bilinçli bir tavrı olmadı na göre, aslında Ahmet Celâl'in yabancıla ma ya adı nı söyleyebiliriz.

Ahmet Celâl, fikir ve hareketleriyle sonradan gelip, alı maya çalı tı ı mekânın anlayı na uymaz. Onun kitap okuması, günlük temizli i bile köylülerce yadırganır. “Sokakta kadınlar onu görünce arkasını çevirir, çocuklar kaçı ır” (s.39) “Bir çanak suda bir damla zeytinya ı gibi ne karı ır, ne de dibe çökebilir” (s.67) “Ta , toprak, su, ahıs, hayvan burada her ey aleyhindedir.” (s.80) “Sanki sönmü kürenin üzerinde tek ba na gibidir.” (s.144) içinde bulundu u toplumun ya ayı na ayak uyduramayan Ahmet Celâl, tek çıkı yolu olarak kaçmayı görür. Önce Mehmet Ali'nin annesi Zeynep Kadın'ın evinden ayrılarak köyün dı nda bir eve ta nır. Daha sonra köyün i gali ile köyden tamamen uzakla ır. Ahmet Celâl köyde kendisini “kimsesiz, yalnız ve yabancı hisseder.” (s.48) nsanların içinde o denli yalnızdır ve onlarla arasında öylesine uçurumlar vardır ki, kendisine yolda olsun diye yanına aldı ı bir e ekten bile vefa umar.

Ahmet Celâl, yabancıla manın son noktasında kendini sorgulamaya ba lar ve yabancıla masının temelini yüzeysel de i ime ba lar. Çekirdekte o da köylüler gibidir ama sonradan vuku bulan etkenler onu köylülerden ayrı kılmı tır. “Ben, asıl ben, bu topra ın malı olmayan ve hepsi dı arıdan gelen maddeler ve unsurlarla yo rula yo rula adeta sınaî, adeta kimyevî bir ey halini almı m.” (s.68) diyen Ahmet Celâl'in yabancıla masının da, çatı ma unsurlarındaki paradoksal yapıda oldu unu söyleyebiliriz. Çünkü kendi geleneksel de erlerini, içinde ya adı ı toplum ona benimsetmi tir. Ama gelinen noktayı Ahmet Celâl, farklı kültürlerden de geçmi olmasının birikimi ile be enmemektedir. Köylülere ise böyle bir ans do mamı tır.

Yukarıda aktardıklarımıza dayanarak *Yaban* için çevre-birey çatı ması içinde yabancıla manın romanı diyebiliriz ki bu, Ahmet Celâl'in buhranlı serüveni ile özde tir. Olay örgüsü Ahmet Celâl'deki yabancıla mayı, dolayısıyla köylünün

cehaletini ortaya koymak için kurgulanmı ; yabancıla ma da olay örgüsünün devamını sağlamı tır. Bu bakımdan “yabancıla ma” olgusu için, -yapının, üzerinde ekillendi i çekirdektir- dememiz yanlı olmayacaktır. A a ıdaki cümlelerde de bir nevi çatı ma söz konusudur:

“Kısaca, Mehmet Ali köyde kaldı ı sürece kendisinden bir ey ö renmek kabil olmadı ve öylece geldi i gibi gitti. Geldi i gibi mi? Hayır; kasaturasının tersiyle, smail'i, bir iyice dövüp öyle gitti. Lakin e itimde daya ın hiçbir rol oynamadı ını belki, daima olumsuz bir etkisi oldu unu, bana, bu vaka kadar kesinlikle ispat eden bir ey yoktur. smail, dayaktan sonra bir kat daha ahlaksızla tı. Evin içinde, köyün içinde, adeta, muzır bir yaratık halini aldı.” (s. 93).

Yazar, aydın ki iyi tanımlarken onu ıssız bir dünyada dolanan yalnızbir ki i olarak görmektedir. Aydın, onun gözünde adeta acayip bir yaratıktır. Halkla arasına uçurumlar koymu , bu nedenli anla ılması oldukça zor bir hale dönü mü tür.

“Gün geçtikçe daha iyi anlıyorum: Türk "entelektüel"i, Türk aydını, Türkülkesi denilen bu engin ve ıssız dünya içinde bir garip yalnız ki idir. Birmünzevi mi? Hayır; bir acayip yaratık demeliyim. Öyle ya, bir ahıs tasavvur edin ki hangi ırktan, ne cinsten oldu u belli de ildir. Kendi vatanı addetti i memleketin dibine do ru ilerledikçe, kendi kökünden uzakla tı ını hissediyor. Hissetmese bile etrafında hasıl olan bo luk, so uk ve itici hava, ona her ankendi topra ından sökülmü bir aykırı, bir acayip nebat oldu unu bildiriyor. Her memleketin köylüsüyle okumu yazmı zümresi arasında, aynı derin uçurum var mıdır? Bilmiyorum! Fakat okumu bir stanbul çocu u ile bir Anadolu köylüsü arasındaki fark bir Londralı ngilizle bir Pencaplı Hintli arasındaki farktan daha büyüktür. Bunu yazarken, elim titriyor (s. 36).

Bir aydın gibi dü ünebilmenin halk için ne denli zor oldu undanyakınılmaktadır. Aydın, dı sal bir de i imden çok içsel, ruhsal bir de i imdir denilmektedir. Ayrıca yazar, aydınların toplumla yabancıla masının temelinde e itimi ve kitapları görmektedir. Bunun nedeni olarak da e itimin ulusal de il yabancı de erler ve etmenlerle yürütülmesini göstermektedir. O, yabancıla manın kökeni yabancıla mı e itimdir diye dü ünmektedir.

“Onlar gibi olmak, onlar gibi giyinmek, onlar gibi yiyip içmek, onlar gibioturup kalkmak, onların diliyle konu mak...Haydi bunların hepsini yapayım. Fakat onlar gibi nasıl düünebilirim? Nasıl onlar gibi hissedebilirim? Odamıdolduran bütün bu kitapları yakmak. Bu resimleri, bu levhâlârı ayaklarımın altına alıp ezmek. Neye yarar? Hepsi benim içime girdiler. Bende, silinmez, kaçınılmaz, yıkanıp temizlenmez izlerini bıraktılar. Benim iç duvarlarım, bütün bu yabancı nakı lar, çizgiler, i aretler, renkler ve hiyerogliflerle doludur. Dı cephem de i mi neye yarar? Ben, asıl ben, bu topra in malı olmayan ve hepsi dı arıdan gelen maddeler ve unsurlarla yo rula yo rula adeta snai, adeta kimyevi bir ey halini almı m.” (s. 68).

Yakup Kadri, aydınların sosyal ya amdan bihaber olduklarından söz etmektedir. Ça ın çok gerisinde, ta devrinde, ya adıklarını düünmektedir.

“Bunlar, henüz bir sosyal yaratık haline bile girmemi tir. Tayontulmamı ta devrindeki ahıslar gibi ya ıyorlar. O vakitler de, kabilenin en güçlüsü, elinde bir a aç baltayla sizin üstünüze yürür, a zınızdan lokmanızı, ininizden karınızı alıp götürürdü ve bu, herkese tabii olaylar gibi sakınılmaz, önlenmez görünürdü (s. 72).

Yazar, Anadolu’ya gelmeden önce anlatılanlarla geldikten sonra ya adıklarını ba da tıramamaktadır. Çünkü Anadolu adeta dümanın yanında ona yol gösteren ahıslarla doludur. Burada hemen her tür kötülük türemektedir. Tüm bunların nedeni aydınının varlı ına ba lanmaktadır.

“Mütarekenin ilk günlerinde, bana bir tanıdık diyordu ki:Bu ülkede, temiz yürekli, duygulu ve candan ahıslar vardı. Zenginin kapısı fakire açık ve gurbet yolları, sonunda mutlaka bir sıcak yurda ula acaktı. Orada, bütün kadınlar ana, bütün kızlar karde ve bütün çocuklar evlattı. Oranın ta ı arkada , yoksullu un derecesi bence malumdu. Fakat bu maddi yoksullu un içinde bir manevi varlık bulaca mı sanıyordum. imdi ne görüyorum? Anadolu... Dümana akıl ö reten müftülerin, dümana yol gösteren köy a alarının, her gelen gasıpla bir olup kom usunun malını talan eden kasaba e rafının, asker kaç a ını koynunda saklayan zinacıkadınların, frengiden

burnu çökmü sahte sofuların, cami avlusunda o lan kovalayan softaların türedi i yer burasıdır. Bunun nedeni, Türk aydını, gene sensin! (s. 110).

Romanda ehir ve köy çatı ması Ahmet Celâl ve köylü ikilisiyle anlatılmaktadır. Ahmet Celâl ehirlidir, ehri temsil etmektedir. Köy halkına ve köy kültürüne bütünüyle yabancısıdır. O, köylü ile arasında gün geçtikçe derinle en bir uçurumun varlığından söz etmektedir. Köylü, onu arasında görmekten hoşnut değildir; çünkü onun ilk intibası köylüye korku ve kuşku vermiştir. Bu nedenle Ahmet Celâl, köylü tarafından yabancı olarak nitelendirilmektedir.

“Buraya geli imin ilk haftaları etrafıma yalnız korku ve kuşku kuveriyordum. Beni, hükümet tarafından gönderilmiş herhangi bir memur, bir tahsildar, bir özürcü, bir jandarma, yoksa bir askerlik ubesi baba kanı mısandılar bilmem. Fakat hepsinin yüzünde korku ve kuşku belirtilerini açıkça görmüşüm.” (s. 20).

Ahmet Celâl köye geldiği ilk günlerde köylünün arasına karışmak istemi fakat bunu başaramamıştır. Konuşması, giyinmesi, eğitim durumu ve olaylara yaklaşımıyla köylüden bütünüyle farklıdır.

“Onlara hitap etti im vakit, hiçbir şey anlamaz gibi bön bön yüzüme bakarlar. Sonra kendi aralarında bir şeyler mırıldanırlar. Hissederim ki sözlerimi anlamırlar, fakat tasvip etmemişlerdir. Bazen bıyık altından bana güldüklerini de sezerim.” (s. 20).

Ahmet Celâl köylünün kendisini yabancı olarak görmesine çok üzülmemektedir. Bunun nedenini Mehmet Ali'den öğrenmek istemektedir. Mehmet Ali köylünün onu yabancı gördüğünü, her gün tıra olmaması, dişlerini fırçalamaması, kitap okumaması gerektiğini söyler. Çünkü onun bu davranışları köylüye bütünüyle yabancıdır.

“En basit, en sade, en tabii hareketlerim onlara bir sirk ortasında bir soytarının takla atmaları, sıçrayışları, yuvarlanmaları kadar tuhaf geliyor.” (s. 21).

Ahmet Celâl köyde bulunduğu zaman boyunca kendisini ve ya adını çevreyi sıkça karıştırmaktadır. O, İstanbul'un en muhteşem konaklarından birinde

büyümü tür. yi bir e itim görmü tür. Oldukça bilgilidir. Her anlamdaköylüden farklı görünmektedir.

“Dü ünnek; ahısların, ma ara devrindeki gibi bir takım toprak ve ta kovukları içinde ya adı ı ve hayvanlarla ha ır ne ir oldu u bu yerde dü ünnek bana bir ayıp gibi geliyor.” (Yaban, 26).

Ahmet Celâl'e göre Anadolu halkı olaylara sessiz kalmaktadır. Bazı güçlü ki ilerin egemenli ini kabul etmektedirler. Anadolu kadını, bu nedenle sürekli ezilmektedir. Hatta ço u zaman ahıs içine bile çıkamamaktadırlar.

“Bu çorak yerlerde derimi kavuran ate yava yava içimi sarıyor. Gönümü kavurma a ba lıyor. Ben yalnız sudan, gölgeden ve ye illiktenyoksun de ilim. Buraya geldi im gündün beri kadın ve kız denilmeye layık tek bir yaratık dahi görmedim. Oysa ben, Mehmet Ali'nin dü ününde de bulundum.” (s. 33).

Ahmet Celâl okumu bir stanbul çocu u ile bir Anadolu köylüsü arasındaki farkın bir Londralı ngiliz ile Pencaplı Hintli arasındaki farktan daha büyük oldu unu söylemektedir. Köylülerle ileti im kurmak istedikçe bu fark daha da belirginle mektedir.

“Lakin hangi sözlerle, hangi seslerle? Gündelik hayatın ufak tefeki ihtiyaçlarını bile anca güç bulabiliyorum. Nerde kalmı ki onlarla bu genel konular üzerinde konu aca ım. Gün geçtikçe daha iyi anlıyorum. Türk entelektüeli Türk aydını Türk ülkesi denilen bu engin ve ıssız dünya içinde bir garip yalnız ki idir.” (s. 36).

Ahmet Celâl köyde sürekli dı lanmakla ya adı ı yalnızlı ı güngeçtikçe derinle tirmektedir. Ondaki bu yalnızlık aslında köy- ehir çatı masını da beraberinde getirmektedir:

“Eleme, kedere hatta sevince bir sınır tayin etmek... Bunu, yalnız ehirlerde olur bilirdim. Me er ahıs köylerde, da ba larında ve ma ara kovuklarında da samimi olmak, içinden geldi i gibi, içinden geldi i kadar gülüp a lamak hürriyetine sahip de ilmi . Toplumun görenekleri, kurallarını çıplak

ya adıkları bu köstebek yuvalarında da aynı iddetle hüküm sürüyormu .” (s. 39).

Romanda köy ehir çatı ması sava konusunda da kendisini göstermektedir. Ahmet Celâl, köyde bulundu u süre içinde her fırsatta Kurtulu Sava ının önemini köylülere anlatmak istemektedir. Olaylara, aydın bir bakı açısıyla bakmaktadır. Vatan tehlikededir. Ahmet Celâl’e göre tek gerçek sava tır. Köylülere vatan için sava manın gereklili inden söz eder. Fakat köylüler Ahmet Celâl’in söylediklerine bütünüyle kayıtsızdır.

“Ben bir kenardan yüre im bo azıma tıkanmı bir halde milli bir felaketin arifesindeki bu basit, bu a a ılık konu maları diliyorum. Artık a zım açıp bir ey söylemek istemiyorum. Varıp ba tımı alıp, daha içlere do ru yürüsem mi? Mutlaka Eski ehir’den Ankara’ya yaralılar ta tyan trenler vardır. Onlardan birine atlayıp Ankara’ya gitsem. Hiç de ilse bu trajedinin anlam ve mahiyetini anlayan kimseler için de olacaksam olsam.” (s. 126).

2.6.3. A k

Yaban temelde, aydın-halk çatı masının nedenlerine inmeye çalı an ve çatı manın do urdu u kötü sonuçları sergilemek isteyen bir romandır. Bu ise, Birinci Dünya Sava ı’nda gazi dü erek, ömrünün geri kalan yıllarını Anadolu’nun bir köyünde münzevi olarak geçirmek isteyen, aydın bir Türk subayı, Ahmet Celâl’ in macerası ile verilir.

Yaban’da esas olan Ahmet Celâl’in köylü ile çatı ması oldu undan, çatı maların iddetini artırmak için olay örgüsü içinde bir çokolaycık ile kar ıla rız. Merkezinde Ahmet Celâl’in yer aldı ı bu olaylar, toplumun) cehalet içindeki farklı birimlerini temsil etmektedir ve her biri kendi içinde ayrı ayrı bütünlük gösterir. Ahmet Celâl’in Emine ile ili kisi de ba lı ba ına, kendi bütünlü ü olan bir yapıdadır ve onun di er köylülerle ili kisinin yanında, belli bir geli im sürecine sahiptir. Ahmet Celâl’in Emine’yi görmesi, ona kur yapması, Emine’nin onu reddedip smail ile evlenmesi ve romanın sonunda Ahmet Celâli severek ona kaçması belli bir süreçtir. Bu sürecin romandaki i levi ise çevresi ile çatı ma içinde olan ve tam anlamıyla bir yabancıla ma psikolojisi içine giren Ahmet Celâl için bir denge unsuru olmasıdır. Çünkü Ahmet Celâl’in köyde güzel buldu u ve onu mutlu eden tek ey

Emine ve ona duydu u hislerdir. Erpine'den önce o denli yalnızdır ki, yalnızlı ını payla ması için bir e ekten bile vefa umar.

Bu anlamda Emine'ye duydu u güzel hisler, köylüye duydu u kötü hisleri dengeler, Ahmet Celâl psikolojisini sa lam tutarak, içindeki iddetinin aç ı a çıkmasını engeller. Bunun dı ında Yaban'da "a k" temasının ba ka bir i levi yoktur.

2.6.4. E itim

Yakup Kadri'nin gözüyle dönemin e itim sistemini tanımlamak için özellikle Yaban adlı romana bakmak gerekmektedir. Bu romanda Mehmet Ali'nin erkek karde i dikkatleri çekmektedir. O, henüz on dört ya ında olmasına ra men evin ve hayatın neredeyse bütün yükünü omuzlarında ta ımaktadır. Tabi bunun bir neticesi olarak da okul hayatını sürdürmemektedir. Sava sonrası yıkımın etkileri, e itim sorunuyla devam etmektedir.

"Demin, kendisiyle beraber e yaları ta ıyan küçük adam, on, on bir ya larında bir erkek çocu u, imdi odanın ortasında durmu dikkatli dikkatli bana bakıyor. Mehmet Ali, bavullarımı sıra sıra duvarın dibine koydu ve sonra dı arıya çıktı. Çocuk, aynı noktadan gene bana bakıyor. Bu; çocuktan ziyade bir cüceye benziyor. Bakı larının bir büyük adam bakı larından farklı olmaması öyle dursun, yüzü imdiden yıpranmı , vücudu katıla mı , hareketleri a ırla mı tı.

Soruyorum:

- Sen Mehmet Ali'nin karde i misin? Ba ıyla, "Evet" i areti yapıyor.

- Kaç ya ındasın sen bakayım?

- On dört.

- Adın ne?

- smail.

- Okula gidiyor musun?

Yarı öfke, yarı hayretle omuzlarını kaldırıyor:

- Ne okulu be. Ben okula gideyim de burada i e kim baksın? Hem buköyde okul yok. Dee, imamın evinde okurlar." (s. 24).

Dünya savaşında bir kolunu kaybeden Ahmet Celâl, Mehmet Ali'deki bir askerinin davetiyle onun Porsuk Çayı kenarındaki köyüne gidip yerleşir. Ahmet Celâl'in isteği; İstanbul'da sattığı baba evinin parası ile kendisine bahçeli, güzel bir ev satın alarak rahat yaşamaktır. Ahmet Celâl, Mehmet Ali'nin köyüne geldikten sonra adeta hayal kırıklığı yaşar. Zira köylüler inanılmayacak derecede cahildirler ve Ahmet Celâl'e de yabancı olduğu için sıcak davranmazlar. Roman boyunca, Türk aydınını temsil eden Ahmet Celâl'in okuduğu okullar veya aldığı eğitim hakkında bir bilgi edinilememektedir. Ancak Yakup Kadri; Ahmet Celâl'i son derece donanımlı ve birikimli bir aydın olarak romanda okuyucuya sunmaktadır. Örneğin daha romanın başında Ahmet Celâl'in ille ilgili ilgilendiği anlaşılmaktadır.

“Zaten, Cihan savaşında kolumu kaybetmezden önce ille kabiliyetimi, bütün sade dillimi kaybetmi bulunuyordum.” (s. 34).

Romanın başlarında Ahmet Celâl, Cihan Harbi'ne ilişkin anılarını anlatırken kendi kültür durumuna ilişkin ipuçlarını da vermektedir. Zira saydığı yazarlar iyi bir eğitim almışın işaretleridir.

“Gördüm, gördüm. Medeni ahısların hepsi benim önümde bir geçit alayı yaptılar. Racine'lerin, Voltaire'lerin Fransızları; Bacon'ların, Shakespeare'lerin İngilizleri; ve hünerli talyalılar ve yıldırım zaptetmişlerin çocukları hep, kendilerine mahsuslukları, kıyafetleri, renkleri, konuşma ve gülüşmelerleriyle benim önümden geçtiler.” (s. 34).

Sayıldığı bu isimler Ahmet Celâl'in Batı edebiyatına aşina olduğunu göstermektedir. Zaten romanın ilerleyen bölümlerinde Ahmet Celâl'in Batı edebiyatını çok iyi bildiği de anlaşılmaktadır. Ahmet Celâl köyde, içinde bulunduğu ruh durumunu anlatırken:

“Burüzgar esti işürece, ben Dostoyevski'nin kilerinden biri oluyorum. Ya Sibirya yollarında bir sürgünüm, ya Moskova sokaklarında aç bir serserinin, ya sınır boyunda bir han odasında kaçmak çarelerini düşünen bir suçlunun kabı içine girerim.” Demektedir (s. 107).

O, kendisini roman kahramanlarıyla özdeşleştirecek kadar Dostoyevski okumuştur. Köydeki yalnızlık çeken Ahmet Celâl yalnızlığını: *“Bu*

ıssız, engin Anadolu bozkırının ortasında bir ikinci Robinson Crusoe oldum.”

(s. 128) diyerek açıklamaktadır. Yine a k hakkındaki dü üncelerini söylerken: *”Chevalier de Grioux, Manon Lescaut’un henüz so umu cesedini kolları arasına alıp öptü idi. Fakat Dostoyevski’nin masum kahramanı, artık kokmaya ba layan sevgilisinin ölüsü yanında duramadı. Amma, bu taaffün, onun hasretini gönlünden silemez.”* (Yaban, 135) diyerek yazarlara ve roman kahramanlarına göndermeler yapmaktadır. Ahmet Celâl Çoban Hasan’ın ölüsünü tasvir ederken de Virgilius’un çobanlarını anımsatır (s. 135). Yine Emine’ye olan a kını anlatırken Don Ki ot’u örnek vermektedir (Yaban, 78).

Yukarda verilen örnekler Ahmet Celâl’in Batı ve Rus romanlarını iyibildi ini göstermektedir. Bunun yanında Ahmet Celâl, Batı opera ve tiyatrosunu da iyi bilmektedir. Köy ya antısındaki yalnızlı mını okudu u tiyatrolardaki kahramanlarla payla maktadır.

“Kendileri çekildikten sonrakokuları havada kalan dilber ve nadide kadınlar, sesleri bir ana sesindendaha yakın, daha dokunaklı arkadaş lar, nur çehreli ihtiyarlar, co kun suyabenzeyen berrak gözlü Dante’nin Beatrice’i, Petrarka’nın Leonora’sı, Romeo’lar, Julietta’lar ve daha birçok tatlı hayaller... Kimi yata nın üstündeyan yana, kimi bir iskemlede tek ba ma, kimi odanın içinde bir a a ı be yukarı dola arak benimle sabahı ederler; ve sabaha kadar, havada kutsal bir orkestranın yankıları dalgalanır ve yaradanlarla yaratıkların el ele verip hep bir arada raks ettikleri sezilir.” (s. 38).

Ahmet Celâl, romanda Shakespeare’e sık sık göndermeler yapar. Emeti Kadın’ın yere yuvarlanmasını: *“...sırtındaki yükü ile Shakespeare’incadılarında biri gibi yere yuvarlandı.”* (s. 209) ekinde tasvir etmektedir. Ahmet Celâl ya amını anlatırken, ya amını bir tiyatroya, kendisini de Hamlet’e benzetmektedir (s.153). Tüm bunlar, Ahmet Celâl’in çok iyi bir tiyatro bilgisine sahip oldu unu göstermektedir. Ahmet Celâl, tiyatronun yanında opera hakkında da bilgi sahibidir. *“Gülmeyeba lıyorum. Ama, acayip bir gülü . Tıpkı ‘Paillasse’ operasında aldatılmı soytarının hüçkırıklarla dolu gülü ü gibi...”* (s. 126).

Romanda; Ahmet Celâl, tam donanımlı bir aydın olarak gösterilmiştir. Örneğin; Ahmet Celâl, resim ve heykel hakkında da bilgi sahibidir. Emine'yi tasvir ederken birden aklına daha önce gördüğü kabartma ve heykeller gelmektedir.

"Nerede gördüm ben bu pozu? Nerede gördüm? Ha, bir gün Bergama'da eski bir mermerin üstünde, bir kabartmada gördüm.. Ve derin bir hayranlıkla, bu, henüz topraktan çıkarılmıya benzeyen Frikyaya heykelini seyrediyorum." (Yaban, 158). Hasan'ı tasvir ederken de resim bilgisini göstermektedir. *"Hasan, bir genç Tanrı kadar güzeldir. Gözleri bir ceylanın gözlerinden daha cazibelidir. Narin çizgili, armudi yüzü ve ince dudakları eski Flaman ressamlarının çizmekten çok hoşlandıkları portrelerin rikkatinden bir ey saklıyor."* (s. 132).

Ahmet Celâl, yıllar sonra köyüne döner ve Emine'nin babasını Yunan mitolojisinin kaynağı sayılan Odise'deki Ülis'e benzetir. *"Ben gittikçe artan bir merak ve heyecanla bu acayip 'Odise' kahramanına bakıyorum. Ülis de on yıl denizlerde kayboldu."* (s. 157). Yine Yunan mitolojisindeki Truva savaşına göndermeler yapmaktadır (s. 195). Bu örneklerden hareketle Ahmet Celâl'in Batı mitolojisini bildiği de anlaşılmaktadır. Ahmet Celâl, Batı'dan air olarak İtalyan Anunzio'nun adını zikretmektedir (s. 181). Porsuk çayının kıyısındaki ıssız bir köyde ya amayı kabullenen Ahmet Celâl gittiği köye büstünü götürecektedir kadar Sokrat'ı sevmektedir (s. 131). Ayrıca Tevrat'taki efsaneleri bilen Ahmet Celâl (s. 165) Musa'nın hikayesini de okuyuculara hatırlatmaktadır (s. 188). Batı edebiyatını ve kültürünü bu kadar iyi bilen Ahmet Celâl Doğu edebiyatını ve kültürünü de iyi bilmektedir. Örneğin kendisini bir vatan aşığı olarak tanımlarken Yunus Emre'den dizeler okumaktadır: "

İmdi şu sözü dalının altından haykırsam Yunus Emre bana ses verecektir: Derviş gönlü tağ gerek

Gözü dolu yağ gerek

Koyundan yavağ gerek" (s. 84)

Ahmet Celâl peygamber kıssalarını da bilmektedir (s. 132).

"Derenin kenarına çöküyorum. 'Dede Korkut' da bir tabir vardır: Böür, böür. Ben, i te böür böür a lamak istiyorum." (s. 104) diye konu anlatır. Ahmet Celâl Dede Korkut hikayelerini de bilmektedir. Ayrıca 'Şühadenâme'(s. 147) ve 'Türk masallarını (s. 138) da anımsamaktadır. Ahmet Celâl 'Sevr Muahedesi'nden bahsederken Rıza Tevfik'ten bahseder. Bu bölümde Rıza Tevfik'in Halkbilimi alanında yaptığı çalışmaları överken Sevr'i imzalamaya gitmesini eleştirir.

“Geçen gün, aldım İstanbul gazetelerinde okudum. ‘Sevr Muahedesi’ esas itibarıyla kabul edilmiş. Damat Ferit hükümeti onu imzaya üç kişi yolluyormuş. Bu üç kişiden biri de Rıza Tevfik’tir. O Rıza Tevfik ki bize Türk folklorunun zevkini veren ilk adamdır. Türk halkına bu hıyaneti reva görmesinin sebebi ne? Niçin, bir yalın aman heyetine girip bu artık topraklarda dolaşarak milletin ızdırabını terennüm etmiyor?” (s. 184).

Buradan da anlaşıldığı gibi Ahmet Celâl Türk folkloru hakkında bilgi sahibidir. Ahmet Celâl için köydeki sıkıcı yaşamdan tek çıkışı yolu okumaktır.

“Geceleri sabahlara dek okumayayım da ne yapayım? Ben, el ayak çekildikten sonra odamın kapısını sürmeleyip kitaplarımla baş başa kalmak saatini dört gözle beklerim.” (s. 38). Emine’ye duyduğu aşk yüzünden çektiği acıyı yine okuma ile hafifletmeye çalışır. *“Kaç gündür, bir türlü çare ile dâvasını yatırtmaya çalıştığım adam gibiyim. Kah zihnimi büyük ve önemli şeylerle işgal ederek, acımı unutmağa çalışıyorum. Kah okuyorum, okuyorum.” (s. 100).* Sıkıntılarını okuduğu kitaplardaki kahramanlarla paylaşır:

“... Dante’nin Beatrice’i, Petrarka’nın Leonora’sı, Romeo’lar, Julietta’lar ve daha birçok tatlı hayaller... Kimi yatağının üstünde yanyana, kimi bir iskemlede tek başına, kimi odanın içinde bir ağız beş yukarı dolaşarak benimle sabahı ederler; ve sabaha kadar, havada kutsal bir orkestranın yankıları dalgalanır ve yaradanlarla yaratıkların el ele verip hep birarada raksettikleri sezilir.” (s. 38).

Ahmet Celâl’in okuduğu kitapların bazıları Fransızcadır. Bu, evine gelen Yunanlı askerlerin kaydıyla öğrenilmektedir (s. 180). Zaten iyi derecede Fransızca da konuşmaktadır. Gelen Yunan askerleri ile Fransızca konuşarak iletişim kurar (s. 181).

Ahmet Celâl yaralı olan Hasan’a müdahale ederken Emeti Kadın’a: *“Sen, öyle bir köşede rahat dur. Ben hekimim, şimdi onu iyi edeceğim.”* Der (s. 195). O dönemde özellikle askeri okullarda öğrencilere bazı tıbbi bilgilerin verildiği bilinmektedir. Bu sayede Ahmet Celâl’in tıp bilgisi de vardır. Ahmet Celâl Türkçenin doğru konuşulması konusunda hassastır. Köyü işgal eden Yunanlı askerlerin Türkçeyi bozuk kullanmaları onu rahatsız eder.

“Fakat bu öyle bir Türkçe ki, bana Galata’ yı hatırlatıyor. Do rudando ruya Rum ivesiyle söylenmi Türkçe diyemem. Bu ba ıran belki birErmeni, belki bir Yahudidir. Türkçenin böyle söylenmesinde, böyle büzülpdidiklenmesinde ne hazin bir ey var! Sanki, ha in ve patavatsız bir elvücumuzu hırpalıyor; vücumuzun en hassas, en nazik yerlerine kadarsokulup oraya tırnaklarını geçiriyor zannedilir” (s. 177).

Ahmet Celâl’in köyde dünyayla ba lantısını sa layan tek araçgazetedir. Özellikle Bekir Çavuş ehe gitti i zaman ona gazete getirir. *“Dünya ile ili kimi henüz kesmi de ilim. stanbul gazetelerini arasıraalıyorum. lk nönü zaferini bunların birinden ö rendim.”* (s. 56). Okudu u bu gazeteleri atmayarak onları odasında biriktirir (s. 130). Ahmet Celâl’in köydeki ya amı onun dü ünçe biçimini etkiler. Köylülerle derinlikli sohbetler yapamaz. Çünkü konu mak istedi i sava , vatan gibi konular köylülerin ilgisini çekmez. *“Dü ünme; ahısların, ma ara devrindeki gibi birtakım toprak ve ta kovukları içinde ya adı ı ve hayvanlarlaha ir ne ir oldu u bu yerde dü ünme, bana bir ayıp gibi geliyor.Bazı, köylülerle konu urken soyut bir fikrin ortasında dilim tutulupkalıveriyorum”* (s. 42).

Köy ya antısı Ahmet Celâl’i de yava köylülere benzetmeye ba lar. Ahmet Celâl bunu öyle açıklar: *“Dünkü neferimin hüviyetinde mü ahede etti im bu geriye do ru geli me, ilk zamanlar, beni çok hayrete dü ürüyordu. Sonra ben de yava yava köylüle meye ba layınca, bu olayı, çevrenin ki i üzerindeki etkisine vermekte güçlük çekmedim.”* (s. 42). Ahmet Celâl köyde kendisinin bu kadar dı lanmasına sebep olarak kendi kültürünü görür. Ve bazen tüm bu kültür birikiminden kurtularak saf bir köylü olmayı dahi arzulamaktadır. Ama kendisi de bunun mümkün olmadığını farkındadır.

“Onlar gibi olmak, onlar gibi giyinmek, onlar gibi yiyip içmek, onlar gibi oturup kalkmak, onların diliyle konu mak... Haydi bunların hepsini yapayım.Fakat, onlar gibi nasıl dü ünebilirim? Nasıl onlar gibi hissedebilirim? Odamı dolduran bütün bu kitapları yakmak... Bu resimleri, bu levhâlârı ayaklarımın altına alıp ezmek. Neye yarar? Hepsi benim içime girdiler. Bende silinmez, kaçınılmaz, yıkanıp temizlenmez izlerini bıraktılar. Benim iç duvarlarım, bütün bu yabancı nakı lar, çizgiler, i aretler, renkler ve

hiyerogliflerle doludur. Dı cephem de i mi neye yarar? Ben.asıl ben, bu topra in malı olmayan ve hepsi dı arıdan gelen maddeler ve unsurlarla yo rula yo rula adeta sınaî, adeta kimyevî bir ey halini almı m.” (s. 86).

Burada Ahmet Celâl’de, yabancı kaynaklı kültürüne kar ı bir nefretvardır. Ancak bu romanın geneli için geçerli bir durum de ildir. Zira Ahmet Celâl romanın genelinde, geri kalan köylüyü ve onun geri kalmasında pay sahibi olan aydınları ele tirir.

Yaban romanının Ahmet Celâl’in günlükleri de önemlidir. Günlüklerini bir roman kıvamında yazan Ahmet Celâl ilk ba larda bunun ba kaları tarafından okunmasını istemez ve bu yüzden de günlüklerini yakmayı dü ünür (s. 117). Ancak daha sonra ya adı ı olayla-rın sonraki nesiller tarafından da bilinmesini ister.

”Oysa ben, bundan sonrası mutlaka okunsun istiyorum. Çünkü Anadolu sava ı, ba msızlık mücadelesi denilen büyükfacianın, büyük destanının tarihe intikal etmeyecek olan tarafları yalnız budefterde yazılıdır.” (s. 182). Bu yüzden de yanan evden sadece budefterini kurtarır.Ahmet Celâl ya adıklarını yazarken kendisini edebiyatçı olarak da anmaz. Çünkü ona göre edebiyat ve sanat dahilerin u ra alanıdır(s. 117).

Yakup Kadri bu romanında aydın-halk çatı masını vermeyi amaçlamı tır. Bu çatı mayı belirgin kılmak için de; tam donanımlı, Batı ve Do u edebiyatını iyi bilen, Fransızca bilen, felsefeye meraklı, resim ve heykelden anlayan eksiksiz bir aydın olan Ahmet Celâl’in kar ısına kör cahil bir köylü profili çıkarmı tır.

Ahmet Celâl odasında geceleri kitap okudu u için M. Ali kendisini uyarır: *“Beyim geceleri, sabahlara dek murıl murıl ne okuyup duruyorsun? Seni büyü yapar sanırlar.” (Yaban, 37). Köyde okumak için okul yoktur.Çocuklar ancak imamdan ders alırlar. Zaten i i okumaya tercih etmi lerdir:*

“ Adın ne?

smail.

Okula gidiyor musun?

Yarı öfke yarı hayretle omuzlarını kaldırıyor.

Ne okulu be. Ben okula gideyim de burada i e kim baksın? Hem bu köyde okul yok. Dee imamın evinde okurlar.” (s. 41).

Köylüler okuma yazma bilmezler. Üstelik de köyün âlimi sayılan imam bile do ru dürüst okuyamaz.

“Bir gün, uçakla, gene a a ıya kâ it atmayaba ladılar. Sanki havadan kudret helvası ya ıyormu gibi kapı an kapı ana... Alan bir süre kâ ıdı okumaya okumaya çalı ıyor, sonrabeceremeyip katlıyor, katlıyor ve bir muska gibi ku a ının içine yerle tiriyor.

Bazısı gidip imamı buluyor:

Okuyuversene, bakalım ne diyor? mam hecelemeye ba lıyor...” (s. 171).

Romanda, bazı köylülerin cahillikleri aktarılır. Örne in M. Ali ile konu an Ahmet Celâl onun hakkında öyle dü ünür. *“ Bunu izah etmek içingenel fikirler, genel mütalaalar sahasına girmek lazım. Mehmet Ali'nin kafası ise bu maceraya hiç alı mamı tır.”* (s. 111). Yine köyden çıkıp gezme fırsatı bulan(uzun süren askerli i sayesinde) Bekir Çavu Dünya'yı uzun bir eride benzetir (s. 49). Iğınç olan ise Bekir Çavu bu geri kalmı lı ın farkındadır. Ona göre bu geri kalmı lı ın sebebi ise köylülerin dola mamı olmalarıdır. *“ Eh ne olacak. Do mu lar büyüümü ler, köyden dı arı hiçbir eygörmemi ler. Hepsi cahil. Hepsi cahil...”* (s. 124).

Köylüler ayrıca yanlı inanı lara sahipler. Mesela köylerine gelen veaslında onları kandırıp mallarını alan eyhe inanırlar. M. Ali eyhi öyle anlatır: *“Mübarek büyük bir adam. Her yıl gelir, duasını alırız. Hastaları okurüfler. Bize güzel ö ütler verir. Yol gösterir. Ba ı sıkıda olanları selameteçkarır.”* (s. 63).

yile tirdi i ki ileri söylemesini isteyen Ahmet Celâl'ecevap veremez M. Ali. Köylülerin batıl inançları da vardır. Emeti Kadın tablo ve bibloların kendisini çarpmasından korkar. Yine oda da bulunan Sokrat büstünden korkar (s. 131). Köylülerden hareketle Batılıla ma neden ba arıya ula madı ını açıklar Ahmet Celâl. Ona göre bunun sebebi çevrenin ki i üzerindeki etkisidir. *“Ki ilerin ya adı ı çevre de i medikçe ki inin de de i mesi mümkünde ildir.”* sonucuna varır (s. 42).

Ahmet Celâl cahillikleri yüzünden köylülere çok a ır ele tiriler yöneltir.Bu cahillikleri yüzünden onlara ısınamaz. Kendisini köylülerden çok farklı görür. *“Her memleketin köylüsüyle okumu yazmı zümresi arasında, ayniderin uçurum var mıdır? Bilmiyorum! Fakat okumu bir stanbul çocu u ile bir Anadolu köylüsü*

arasındaki fark bir Londralı ile Pencaplı Hintli arasındaki farktan daha büyüktür.” (s. 53).

Ahmet Celâl roman boyunca cahil köylüyü ele tirir; ancak köylünün budurumda olmasında yani cahil kalmasında aydınları da suçlar. Aydınlarla seslenen Ahmet Celâl öyle demektedir: *“Anadolu halkının bir ruhu vardı, nüfuz edemedin. Bir kafası vardı; aydınlatamadın. Bir vücudu vardı; besleyemedin. Üstünde ya adı ı bir toprak vardı! İtemedin. ...Sana ızdırıpveren bu ey, senin kendi eserindir, senin kendi eserindir.”* (s. 130).

Cehalet, adeta ça ın hastalı ı haline dönü mü , pek çok yerde ele alınan temel konular arasında sayılmı tır.

“...Cehalet denilen kör kuvvet ne mantık, ne de kanun tanır. Binaenaleyh onu nereden ba posterse orada ezmek ızdırabıdır. Biz bunu inkâr etmek istemiyoruz. Bizim, demek istedi imiz udur ki, Türk milletinin ba ına geçen hükümetler bu umumi ve amil maraza kar ı evvelden umumi ve amil tedbir alacakları yerde daima mevzuu bir artzın, mevzuu bir iltihabın ba göstermesini beklemi ler ve buna kar ıda mevzuu tedbirler kullanmakla iktifa etmi lerdir. Görüyoruz ki, hep aynı usul devam ediyor (Hakimiyet-i Milliye, 3 Mart 1925).

2.6.5. Din

Yakup Kadri, dini kullanarak ahısları sömürmeye çalı an ahıs tipini Yaban adlı kitabındaki eyh Yusuf’la ifade eder. Buna göre eyh Yusuf yılın belli dönemlerinde köye gelen, köylüye göre mübarek ve büyük bir adam oldu una inanılan bir kimsedir. Çünkü o, hastaları okuyup üflemede, köylüye güzel ö ütler vermektedir. Ahmet Celâl’in eyh’i ziyaret etmesiyle ona olan ilgi azalır, böylece eyh, köyden ayrılmak zorunda kalır. Ancak, eyh’i seven köylülere onun köyden ayrılı mını anlatmak kolay de ildir:

“Benim için bu bunak Türk eyhinin, stanbul’daki ngiliz subayında farkı nedir? Her ikisinin ruhu ile benim ruhum arasındaki uçurum aynı derecede derin ve karanlıktır. Bu da onun gibi beni kamçı ile dövecek ya da etimi bir zindan da çürütmekten zevk duyacak.” (s. 48).

2.6.6. Köy ve Köylü

Romanda köye ve köylüye bakı teması Ahmet Celâl'in bakı açısıyla yansıtılmaktadır. Ahmet Celâl köye ve köylüye yabancıdır. Her anlamda onlardan farklıdır. Ahmet Celâl romanda bir Türk aydınıdır. Köylüye de bu bakı açısıyla bakmaktadır.

“Lakin bu köy, bir çöl ortasında bir konak kadar bile yüre ime güven vermiyor. Bir konak, mesafe içinde bir hareketi gösterir. Bugün burada iseniz, yarın bir vahanın kenarına eri eceksiniz. Öbür gün, büyük bir nehrin suları sizi kar ılayacaktır. Oysa orta Anadolu'da bir köy donmu bir konaktır. Burada mesafe sizi yutmu tur. Siz mesafe içinde deh etten donmu sunuzdur.”(s. 32).

Ahmet Celâl'in köyde katlanamadı ı en büyük sorunlardan biri temizlik sorunudur. O, köylüyü oldukça kirli bulmaktadır. Köylüler için do al olan ortam Ahmet Celâl için çekilmezdir.

“Gerçi köyün içinde su yok de ildir. Fakat gerek kuyunun, gerekse çe menin ba ı, her gün sabahdan ak ama kadar doludur. Abdest alan ihtiyarlar, evine su ta ıyan kadınlar, kızlar ve akla sı mayacak derecede pisoyunlarla oynayan çocuklar hep oradadır. Bazı çaya kadar gitmekten ü enen kadınların da çama ırlarını çe menin yala ında yıkadıkları olur. Hasat mevsimlerinden sonra haftalarca her nevi hububat aynı yalakta yıkanıp ayıklanır. Hatta çok kere yenilecek eylerin; çocuk bezleri, kirli don ve gömlekle bir arada çalkalandı ı da olur. Bu pisli i onlara anlatmak bir türlü mümkün de ildir.” (s. 25).

Ahmet Celâl köylüleri yabancı bir ot olarak gördü ünü söylemektedir. Köyde Ahmet Celâl'i derinden etkileyen en önemli olaylardan birisi de köylünün savaş ortamındaki ilgisizli didir. Dü man orduları köyün yakınlarına kadar geldikten sonra bile köylünün hiçbir ey yapmaması Ahmet Celâl'i üzmektedir. Onlara olan hiddeti, adeta nefrete dönü ü r.

“Anadolu köylüsünde olumlu ve realist duygu hemen bütün di erduygulara galebe çalmı tır. Arasıra uyanan lirizmi bir saniye içinde parlayıp sönerir.

Heyecanlı adamın, onun indinde bir deliden farkı yoktur. Onun güvenini kazanmak için sessiz, a ır ve hiç gülmez görünmek gerekir.”(s. 55).

Ahmet Celâl; aralarına karı mak istedi i bu küçük ahıscemiyetinde,onlar gibi giyinmek, onlar gibi yiyip içmek, onlar gibi oturup kalkmak, onların diliyle konu mak istemektedir. Ancak bütün bunlar mümkün olsa bile Ahmet Celâl’i köylüden ayıran bir nokta hep olacaktır: onlar gibi dü ünememek...

“Bunlar henüz bir sosyal yaratık haline bile girmemi tir. Tayontulmamı ta devrindeki ahıslar gibi ya ıyorlar. O vakitlerde kabilenin en güçlüsü, elinde bir a aç baltayla sizin üstünüze yürür, a zınızdan lokmanızı, ininizden karınızı alıp götürürdü. Ve bu herkese tabii olaylar gibi sakınılmaz, önlenmez görünürdü.” (s. 72).

2.6.7. Anadolu

Anadolu ve Anadolu kültürü köyde ya anan olaylarla birlikte Ahmet Celâl ‘in bakı açısıyla anlatılmaktadır. Ahmet Celâl ilk defa kar ıla tı ı köy kültürüne oldukça yabancıdır. Köye geldikten bir süre sonra evlenen Mehmet Ali’nin dü ününü öyle yorumlamaktadır:

“Ah, ne a ır, ne sıkıntılı ve ne kadar kaba idi bu dü ün! MutlakaAvrupa’da bir cenaze alayı bundan daha ferahlıdır. Üç gün, üç gece süren butören esnasında bana en acıklı görünen ahıs, Mehmet Ali’nin bizzat kendi oldu. Çünkü o güveylük sıfatını takındı ı günden itibaren artık hiçbir i e yaramaz bir ey gibi oldu. Bir kö ede oturma a ve ba kalarının geli gidi lerini, oynayı larını, yiyip içi lerini, giyinip ku anı larını kenardan seyretmeye mahkumdu. Garibi u ki gelin de ortada yoktu.” (s. 33).

Romanda Anadolu köylüsü cahil ve yabani bir nitelikle sunulmaktadır. Köye gelen Ahmet Celâl’i aralarına almak istemezler. Kadınlar adeta ondan kaçır. Köydeki herkes onu bir yaban olarak görmeye ba lar.

“ te, bu vaka esnasındadır ki, hem Mehmet Ali’nin karısı ve hem de kız karde lerıyla kar ıla tım. Beni sofrada görür görmez her üçü de, bir

kümeşte ürkmü tavuklar gibi kaçtı tılar.” (s. 37).

Anadolu askerinin düman karısında savaştı cepheler kahramanının özgürlüğe giden yoldur. Ahmet Celâl askerinin savaştı her cepheyi kutsal bir mekana dönüştürür. “*Anadolu ordusu u da ların ötekısında yeni bir meydan savaştı için hazırlanıyor? Askeri hayatında hiçbir bozgun görmemi olan büyük Türk serdarının cephe de i i ne? Gidip yakından görmek için delice bir arzıyla tutu uyorum. Bir Kâbe gibi cepheye gitmek ve onun çadırı etrafını tavaft etmek istiyorum.” (a.g.e., 141).*

Ahmet Celâl asker olması münasebetiyle Türk askerinin büyüklü ünü dile getirir. Burada önemli olan Türk askerinin savaştı cephe ve çadırın etrafıdır. Kahraman, askerinin savaştı için bulundu u noktayı Kâbe’ye benzetir. Onun etrafında dolanmak, kahramana tarifsiz bir huzur verir. Bu yüzden cephe ve çadır arzulanan, besleyici bir mekana dönüştür. Özellikle Kâbe ile benzerlik kurulması mekan kutsalla tırma çabasıdır. Yazar, kutsal mekanlar yaratarak, okuyucuda milli bir duyu tarzı yaratma arzusundadır. Müslümanlara göre Kâbe, dünyanın merkezidir. Müslümanlar, Kâbe’nin etrafında dönerek, kendilerini âlemlerin yaratıcısına sunar ve günahlarının affedilerek, dualarının kabul edilmesini dilerler. Ahmet Celâl de Anadolu ordusunun cephesini ve çadırını Anadolu topraklarının merkezi haline getirerek, mekanın sesini ilahi bir sese dönüştürür.

yile tirdi i ki ileri söylemesini isteyen Ahmet Celâl’e cevap veremez M. Ali. Köylülerin batıl inançları da vardır. Emeti Kadın tablo ve bibloların kendisini çarpmasından korkar. Yine oda da bulunan Sokrat büstünden korkar (s. 131). Köylülerden hareketle Batılılar ma neden ba arıya ula madı ını açıklar Ahmet Celâl. Ona göre bunun sebebi çevrenin ki i üzerindeki etkisidir. “*Ki ilerin ya adı ı çevre de i medikçe ki inin de de i mesi mümkünde ildir.”* sonucuna varır (s. 42).

Ahmet Celâl cahillikleri yüzünden köylülere çok a ır ele tiriler yöneltir. Bu cahillikleri yüzünden onlara ısınamaz. Kendisini köylülerden çok farklı görür. “*Her memleketin köylüsüyle okumu yazmı zümresi arasında, ayniderin uçurum var mıdır? Bilmiyorum! Fakat okumu bir stanbul çocu u ile bir Anadolu köylüsü arasındaki fark bir Londralı ile Pencaplı Hintli arasındaki farktan daha büyüktür.”* (s. 53).

Ahmet Celâl roman boyunca cahil köylüyü ele tirir; ancak köylünün budurumda olmasında yani cahil kalmasında aydınları da suçlar. Aydınlarla seslenen Ahmet Celâl öyle demektedir: “*Anadolu halkının bir ruhu vardı, nüfuz edemedin. Bir kafası vardı; aydınlatamadın. Bir vücudu vardı; besleyemedin. Üstünde ya adı ı bir toprak vardı! İletemedin... Sanaızdıravveren bu ey, senin kendi eserindir, senin kendi eserindir.*” (s. 130).

Cehalet, adeta ça ın hastalığı haline dönü mü , pek çok yerde elealınan temel konular arasında sayılmı tır.

“... Cehalet denilen kör kuvvet ne mantık, ne de kanun tanır. Binaenaleyh onu nereden ba posterse orada ezmek ızdırabıdır. Biz, bunu inkâr etmek istemiyoruz. Bizim, demek istedi imiz udur ki, Türk milletinin ba ına geçen hükümetler bu umumi ve amil maraza kar ı evvelden umumi ve amil tedbir alacakları yerde daima mevzuu bir arızın, mevzuu bir iltihabın ba göstermesini beklemi ler ve buna kar ıda mevzuu tedbirler kullanmakla iktifa etmi lerdir. Görüyoruz ki, hep aynı usul devam ediyor (Hakimiyet-i Milliye, 3 Mart 1925).

2.6.5. Din

Yakup Kadri, dini kullanarak ahısları sömürmeye çalı an ahıs tipini Yaban adlı kitabındaki eyh Yusuf’la ifade eder. Buna göre eyh Yusuf yılın belli dönemlerinde köye gelen, köylüye göre mübarek ve büyük bir adam oldu una inanılan bir kimsedir. Çünkü o, hastaları okuyup üflemede, köylüye güzel ö ütler vermektedir. Ahmet Celâl’in eyh’i ziyaret etmesiyle ona olan ilgi azalır, böylece eyh, köyden ayrılmak zorunda kalır. Ancak, eyh’i seven köylülere onun köyden ayrılı mını anlatmak kolay de ildir:

“Benim için bu bunak Türk eyhinin, stanbul’daki ngiliz subayında farkı nedir? Her ikisinin ruhu ile benim ruhum arasındaki uçurum aynı derecede derin ve karanlıktır. Bu da onun gibi beni kamçı ile dövecek ya da etimi bir zindan da çürütmekten zevk duyacak.” (s. 48).

2.6.6. Köy ve Köylü

Romanda köye ve köylüye bakı teması Ahmet Celâl’in bakı açıyılayansıtılmaktadır. Ahmet Celâl köye ve köylüye yabancıdır. Her

anlamda onlardan farklıdır. Ahmet Celâl romanda bir Türk aydınıdır. Köylüye de bu bakı açıısıyla bakmaktadır.

“Lakin bu köy, bir çöl ortasında bir konak kadar bile yüre ime güven vermiyor. Bir konak, mesafe içinde bir hareketi gösterir. Bugün burada iseniz, yarın bir vahanın kenarına eri eceksiniz. Öbür gün, büyük bir nehrin suları sizi kar ılayacaktır. Oysa orta Anadolu’da bir köy donmu bir konaktır. Burada mesafe sizi yutmu tur. Siz mesafe içinde deh etten donmu sunuzdur.”(s. 32).

Ahmet Celâl’in köyde katlanamadı ı en büyük sorunlardan biri temizlik sorunudur. O, köylüyü oldukça kirli bulmaktadır. Köylüler için do al olan ortam Ahmet Celâl için çekilmezdir.

“Gerçi köyün içinde su yok de ildir. Fakat gerek kuyunun, gerekse çe menin ba ı, her gün sabahtan ak ama kadar doludur. Abdest alan ihtiyarlar, evine su ta ıyan kadınlar, kızlar ve akla sı mayacak derecede pisoyunlarla oynayan çocuklar hep oradadır. Bazı çaya kadar gitmekten ü enen kadınların da çama ırlarını çe menin yala ında yıkadıkları olur. Hasat mevsimlerinden sonra haftalarca her nevi hububat aynı yalakta yıkanıp ayıklanır. Hatta çok kere yenilecek eylerin; çocuk bezleri, kirli don ve gömlekle bir arada çalkalandı ı da olur. Bu pisli i onlara anlatmak bir türlü mümkün de ildir.” (s. 25).

Ahmet Celâl köylüleri yabancı bir ot olarak gördü ünü söylemektedir. Köyde Ahmet Celâl’i derinden etkileyen en önemli olaylardan birisi de köylünün savaş kar ısındaki ilgisizli didir. Dü man orduları köyün yakınlarına kadar geldikten sonra bile köylünün hiçbir ey yapmaması Ahmet Celâl’i üzmektedir. Onlara olan hiddeti, adeta nefrete dönü üür.

“Anadolu köylüsünde olumlu ve realist duygu hemen bütüin di erduygulara galebe çalmı tır. Arasıra uyanan lirizmi bir saniye içinde parlayıp söner. Heyecanlı adamın, onun indinde bir deliden farkı yoktur. Onun güvenini kazanmak için sessiz, a ır ve hiç gülmez görünmek gerekir.”(s. 55).

Ahmet Celâl; aralarına karı mak istedi i bu küçük ahıscemiyetinde,onlar gibi giyinmek, onlar gibi yiyip içmek, onlar gibi oturup kalkmak, onların diliyle konu mak istemektedir. Ancak bütün bunlar mümkün olsa bile Ahmet Celâl'i köylüden ayıran bir nokta hep olacaktır: onlar gibi dü ünememek...

“Bunlar henüz bir sosyal yaratık haline bile girmemi tir. Tayontulmamı ta devrindeki ahıslar gibi ya ıyorlar. O vakitlerde kabilenin en güçlüsü, elinde bir a aç baltayla sizin üstünüze yürür, a zınızdan lokmanızı, ininizden karınızı alıp götürürdü. Ve bu herkese tabii olaylar gibi sakınılmaz, önlenmez görünürdü.” (s. 72).

2.6.7. Anadolu

Anadolu ve Anadolu kültürü köyde ya anan olaylarla birlikte Ahmet Celâl 'in bakı açısıyla anlatılmaktadır. Ahmet Celâl ilk defa kar ıla tı ı köy kültürüne oldukça yabancıdır. Köye geldikten bir süre sonra evlenen Mehmet Ali'nin dü ününü öyle yorumlamaktadır:

“Ah, ne a ır, ne sıkıntılı ve ne kadar kaba idi bu dü ün! MutlakaAvrupa'da bir cenaze alayı bundan daha ferahlıdır. Üç gün, üç gece süren butören esnasında bana en acıklı görünen ahıs, Mehmet Ali'nin bizzat kendi oldu. Çünkü o güveylik sıfatını takındı ı günden itibaren artık hiçbir i e yaramaz bir ey gibi oldu. Bir kö ede oturma a ve ba kalarının geli gidi lerini, oynayı larını, yiyip içi lerini, giyinip ku anı larını kenardan seyretmeye mahkumdu. Garibi u ki gelin de ortada yoktu.” (s. 33).

Romanda Anadolu köylüsü cahil ve yabani bir nitelikle sunulmaktadır. Köye gelen Ahmet Celâl'i aralarına almak istemezler. Kadınlar adeta ondan kaçır. Köydeki herkes onu bir yaban olarak görmeye ba lar.

“ te, bu vaka esnasındadır ki, hem Mehmet Ali'nin karısı ve hem dekız karde leriyle kar ıla tım. Beni sofrada görür görmez her üçü de, birkümeşte ürkmü tavuklar gibi kaçtı tılar.” (s. 37).

Anadolu askerinin dü man kar ısında sava tı ı cepheler kahramaniçin özgürlü e giden yoldur. Ahmet Celâl askerinin sava tı ı her cepheyi kutsal bir mekana dönü türür.

“ Anadolu ordusu u da ların ötekıyısında yeni bir meydan sava ı niçin hazırlanıyor? Askeri hayatındahiçbir bozgun görmemi olan büyük Türk serdarının cephede i i ne?Gidip yakından görmek için delice bir arzuyla tutu uyorum. BirKâbe gibi cepheye gitmek ve onun çadırı etrafını tavaf etmekistiyorum.”(a.g.e., 141).

Ahmet Celâl asker olması münasebetiyle Türk askerininbüyüklü ünü dile getirir. Burada önemli olan Türk askerinin sava tı ı cephe ve çadırın etrafıdır. Kahraman, askerinin sava mak için bulundu u noktayı Kâbe’ye benzetir. Onun etrafında dolanmak, kahramana tarifsiz bir huzur verir. Bu yüzden cephe ve çadır arzulanan, besleyici bir mekana dönü ür. Özellikle Kâbe ile benzerlik kurulması mekanıkutsalla tırma çabasıdır. Yazar, kutsal mekanlar yaratarak, okuyucuda milli bir duyu tarzı yaratma arzusundadır. Müslümanlara göre Kâbe, dünyanın merkezidir. Müslümanlar, Kâbe’nin etrafında dönerek, kendilerini âlemlerin yaratıcısına sunar ve günahlarının affedilerek, dualarının kabul edilmesini dilerler. Ahmet Celâl de Anadolu ordusunun cephesini ve çadırını Anadolu topraklarının merkezi haline getirerek, mekanın sesini ilahi bir sese dönü türür.

Romanda sıklıkla yutucu mekan kullanılmı tır. Kurtulu Sava ı’nda Anadolu’nun durumu, mekanınyüzüne sinmi acı bir ifadedir. Kahraman da içine dü tü ü bu mekandan umdu unu bulamayarak, bilinmeyen bir mekana do ru kaçır. Kahramanın mekan tarafından yutulma korkusu onu ötelere sürer.

Anadolu köylüsünde önemli sayılan mülkiyet kavramı uzun yıllardanberi devam eden dı istilalar ve iç e kıyalıklardan dolayı körelmeye ba lamı tır. Ayrıca köylü; sava a, vatana ve millete kar ı da yeteri kadar duyarlı gösterilmemektedir. Ahmet Celâl bunun nedenini Türk aydınında görmektedir. Çünkü Türk aydını; yıllarca halkın kanını emerek onu bu duyarsız hale getirmi tir, denilmektedir.

“Bunun nedeni, Türk aydını gene sensin! Bu viran ülke ve yoksul ahıs kitlesi için ne yaptın? Yıllarca, yüzyıllarca onun kanını emdikten ve onu birposa halinde katı toprak üstüne attıktan sonra, imdi de gelip ondantiksinmek hakkını kendinde buluyorsun.” (s. 111).

Ahmet Celâl'e göre eskiden Anadolu ve Anadolu halkının ya adı ihayat ba kadır. Ona göre eskiden Anadolu'da temiz yürekli duygulu ve candan ahıslar vardır. Ancak onun geldi i köyde bunlardan eser kalmamı tır.

“ imdi ne görüyorum? Dü mana akıl ö reten müftülerin, dü mana yolgösteren köy a alarının, her gelen gaspla bir olup kom usunun malını talan eden kasaba e rafının, asker kaç a ını koynunda saklayan zinacı kadınların, frengiden burnu çökmü sahte sofuların cami avlusunda o lan kovalayan softaların türedi i yer burasıdır.” (s. 110).

Kısaca özetleyecek olursak; ilk metin halkasını olu turan vaka birimlerini söyle sıralayabiliriz.

M: Metin Halkası, V: Vaka Halkası.

M1:

V1. Ahmet Celâl'in Birinci Dünya Sava ı'nda kolunu kaybettikten sonra stanbul'dan ayrılarak Anadolu'da bir köye sı nması. Bu ayrılı hem fiziksel hem de dü ünsel bir ayrılı tır.

V2. Ahmet Celâl'in geldi i köyde köylüler tarafından yadırganarak dı lanması.

V3. Ahmet Celâl'in köye kar ı tutumu ve köylülerin Ahmet Celâl'i yaban olarak görmeleri.

V4. Ahmet Celâl'in köylüye benzeme çabası ve sonuçsuz kalan giri imler.

İkinci metin halkasını olu turan vaka birimleri u ekilde ortaya çıkar:

M2:

V1. Ahmet Celâl'in köylü ile çatı maya ba laması: Aydın ile köylü arasındaki yabancılık.

V2. Aydın'ın, Anadolu topra ına ve kendine yabancı ını ke fetmesi, çatı maların toplumsal ve bireysel boyutta ele alını ı.

V3. Köylünün Anadolu'daki milli mücadeleye kayıtsızlı ı ve milli mücadelenin gidi atı. Yozla mılık-Kopu .

V4. A kın sesini duyan kahramanın yaban olması.

Dört temel aksiyon üzerine oturan “M2” ikinci metin halkası, sembolik de erler bakımından göre öyle gösterilir:

M2:

V1. (M1: V1, V2) İnsanlar arasındaki yabancılaşma, insanların birbirini öteki olarak görmesine neden olur.

V2. Değer yitimleri, insanı ve milletini yitikleştirir.

V3. Yabancılaşma değerlerin, insanî özü silmesi. Akın, yabancılaşma dümesi.

İkinci bölüm **M2: (M1-V4) V1+V2+V3+V4** numaralı vaka birimlerinden oluşur.

Üçüncü metin halkası ise ağıdaki vaka halkalarından meydana gelir.

M3:

V1. Dümanın köye yaklaşması ve köylünün ilgisizliği.

V2. Dümanın köyü işgal etmesi ve bunun sonucunda köylünün saklanması.

V3. Ahmet Celâl'in, köyü dümana savaşmadan teslim eden köylüye isyanı

V4. Emeti ninenin torunu Hasan'ın öldürülmesi.

V5. Düman askerlerinin köylüyü sömürmesi.

V6. Köylünün düman askerleri tarafından tartaklanması ve namusuna göz dikilmesi.

V7. Köyün ateşe verilmesi.

V8. Ahmet Celâl'in, Emine ile beraber köyden kaçması.

V9. Ahmet Celâl ve Emine'nin yaralanması ve bu yaralanma sonucunda Emine'nin ölmesi.

V10. Ahmet Celâl'in, Emine'nin cesedi üzerine defteri bırakarak oradan ayrılması.

SONSÖZ

Yakup Kadri Karaosmano lu'nun, millî mücadele yıllarında milletiyeinden bilinçlendirmek amacıyla kaleme aldı ı *YabanI*, yayımlandı ı dönemde büyük yankılar uyandırmı tır. Özellikle ele aldı ı konuya bakı tarzı, romanın Türk milleti tarafından be enilmesine sebep olmu tur. Her ne kadar, bazı kimseler tarafından ele tirilse de eser, içeri i açısından önemlidir.

Yaban, ilk olarak 1932 yılında Kadro Dergisi'nde yayımlanmı tır. Yakup Kadri de o dönemde Kadro Dergisi'nin yazarları arasındadır. Romandaki olaylar, 1922 yılında geçer ve bu yıllarda Türk milleti bir kurtulu mücadelesi vermektedir. Bu mücadele, vatanın her yerinde sürmektedir. Yazar, milli mücadeleyi bir çatı malar e i ine çekerek, aydın ile köylü arasındaki uçurumu gözler önüne serer. Bu yönüyle eser “aydın ile köylü arasındaki uçurumu içtenlikle dile getirdi i, buyarayı cesaretle de ti i ve Anadolu köylüsüne ait gerçekleri bütün çıplaklı ı ile gözümüzün önüne

serer.” (Moran, 2005:201) Bu açıdanroman, aydın ile halk arasındaki çatı masının kökeninde yer alan yabacıla mayı ve uyu mazlı ı bütün trajikli i yönleri ile ele alır.

Yaban hatıra defteri eklinde yazılmış roman olması dolayısıyla bir “ben romanı”dır. Bu yüzden roman, kahraman bakı açısı ile nakledilmiştir. Kahraman bakı açısı “*anlatma esasına bağlı itibari metinlerde vaka, ahıs ve mekana ait hususiyetler kahramanlardan biri tarafından nakledilir.*” (Akta , 2000:93)*Yaban*’da bu kahraman Ahmet Celâl’dir. Ahmet Celâl olayları ve ahısları belirli bir zaman dilimi içerisinde ve belirli bir bütünlü ü içinde okuyucuya iletir. “*Buraya geli imin ilk haftaları, etrafıma yalnız korku ve ku ku veriyordum. Beni hükümet tarafından gönderilmi herhangi bir memur,bir tahsildar, bir ö ürcü, bir jandarma yoksa bir askerlik ubesi ba kanı mı sandılar bilmem; fakat hepsinin yüzünde korku ve ku ku belirtilerini açıkça görmü tüm.*”(a.g.e., 20) diyen anlatıcı konumundaki Ahmet Celâl, köylülerin içinde bulundu u durumu okuyucuya iletir. Ahmet Celâl, köylülerin korkularının nedenini tamamen bilmez. Sınırlı bir görü açısı ile köylünün psikolojisini okuyucuya iletir.

Yaban, bir Türk aydınının huzur bulmak için geldi i Anadolu köyünde ya andı ı çatı maları konu alır. Romanda Anadolu’ da ya an insanlarla stanbul’da ya an insanlar arasındaki fark, benimsedikleri de erler açısından ortaya konur. Ahmet Celâl, bir aydın olarak, Anadolu’nun unutulmuş lu una isyan eder ve bütün aydınlara kızar. Aynı zamanda köylünün cahilli ine ve duyarsızlaşmasına da ba kaldırır. Ahmet Celâl, içine dü tü ü bu u ursuz durumdan kurtulmak için her çabalayı nda bu ba kaldırır onun daha da “yaban” olmasına neden olur. Nitekim roman boyunca yaban olmaktan kurtulmak için mücadele veren kahraman, tıpkı geldi i gibi bir “yaban” olarak köyden ayrılır. Roman, olay kurgusu, konusu ve alayları okuyucuya anlatı ekli ile yazıldığı dönemdeki tüm olayları, kendi gerçekli i içinde özümseyerek ortaya koyar.

KAYNAKÇA

Akman Eyüp.*Yakup Kadri Karaosmano lu Üzerine Bazı Dü ünceler ve Unutulan Bir Makalesi*.Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3/2, 32-65. Kastamonu, (2013).

Akıncı Gündüz , *Türk Romanında Köye Do ru*. DTCF Yayını, 1961.

Akta , *Roman Sanatı ve Roman ncelemesine Giri* .Akça Yayınları, Ankara 2000.

Akyüz Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. Ankara, 1979.

Aydo du Hamza,*Yakup Kadri Karaosmano lu'nun Eserlerinde E itim De erleri*. Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi 2011.

Banarlı, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. stanbul, MEB Yayınları, 2001.

<http://www.hursite.com/yakup-kadri-karaosmanoglu-hayati-kimdir-edebi-kisiligi.html/>, 11.12.2014.

- Kabaklı Ahmet, *Türk Edebiyatı.c.3*, Türk Edebiyatı Yayını, Ankara 1997.
- Karaosmano lu Yakup Kadri, *Anamın Kitabı*, stanbul. Varlık Yayınları 1965.
- Karaosmano lu Yakup Kadri, *Yaban*. stanbul, leti im Yayınları 2005.
- Moran B, *Türk Romanına Ele tirel Bir Bakı 1*. leti im Yayınları, stanbul 2005.

TU BA KISACIK

1989 yılında Eski ehir’de do an Tu ba Kısacık İkokulu Ahmet Olcay İkokulu’nda okudu. Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu’nu bitirdikten sonra 2003-2006 yılları arasında Tayfur Bayar Lisesi’nde okudu. Ba arılı bir lise hayatından sonra 2008 yılında Do u Akdeniz Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne ba ladı. 2012 yılında Do u Akdeniz Üniversitesi’nden mezun oldu. Mezun olduktan sonra Yunus Emre Lisesi’nde ö retmenlik yaptı. 2013-2015 yıllarında Yakın Do u Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans yaptı. Yüksek dereceyle bitirdi. Akademik kariyerine en iyi ekilde devam edip, ba arılı, yaratıcı, üretken bir birey olarak sürdürmeyi hedefliyor. nsancıl yakla ımları olan dürüst, saygılı,aile ba ları güçlü, ilkelerine ba lı öğrenciler yeti tirmeyi, gelecek ku aklara ık tutan çalı malar yapmayı istiyor.

